

૪૯૫૨

સરોહે પાકદામની

અને

સિતમે મિનાર.

યાને

મુ'બદ્દમાં રાજાબાદ ટાવર હુપરથી તા. ૨૫ મી
એપ્રિલ ૧૮૯૧ ને દીને ખેલી ગમખાર હુનારત,
લેની તલાશ અને લોક-લાગણીનો; પારસી
ગુજરાતી જ્ઞાનમાં, ખયત અને
ગાયનરૂપી મુખેસર એહવાલ.

—0000—

ખનાયનાર,

ફિરોજશાહ રસ્તમજી બાટલીવાલા

તે ફિરોજ ગાયન, સરોહે અવસ્તા, ઇત્યાદિનો કર્તા.

ખ ય ત .

અશો જન તન સાફ દામાન પાક,
અગર રંજથી ખલકમાં થાય ખાક;
મિનાઈ જહાંને મળે નેક સુઃખ,
ભલે ગેતી લહેને ગણે પૂર દુઃખ.

મુ'બદ્દ,

વર્તમાન ડાખખાનામાં
મનચેરજી હોશંગજી જાગોસે ડાખુ છે.

સને ૧૮૯૨ ઇસવી.

કિમ્મત સવા રૂપિયો.

આ પુસ્તક ઈનવી સને ૧૮૪૭ ના ૨૦ મા, તથા સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા
કાયદા પ્રમાણે નોંધાયું છે, અને એ ઉપરનો સચેત્તા હેતુ
અનામનારે પાતાને સ્વાધીન રાખ્યો છે.

અર્પણપત્ર.

અયત.

તજ માલ મિલકત મુખારક વતન,
કિંધી ફક્ત ખુદ-દીનની ખુબ જતન;
જદા જોઇ છોડ્યું નહીં દિન-ઇમાન,
યહાં હિન્દ આયાં તજને ધરાન;
ગણેા તે મહીલનાંજ પુન ને પ્રતાપ,
ન કાવી મજહૂબપર ક્રનાતી તરાપ;
સહુ તે અગ્નાનાં રવાના ઉપર,
પહોડી આક્રીનો નમાઉંછ સર;
દુઆના કલામે વધાવી શિતાબ,
કરુંછું નજર આય અદના કિતાબ.

ફૂલમાળામંદ-દૂમિલા છંદ.

હક નામ ભણ તર પાર કરો; થઈ નેક અરે બસ પાપ ડરી. ૧
શક જનમ તણ કર પ્યાર ખરો; લઈ એક ખરે હસ આપ વરી. ૨
થક ફામ હણ થર ઠાર સરો; જઈ છેક ઘરે ધસ કાપ થરી. ૩
તક દામ લણ સર દાર ડરો; ગઈ ટેક થરે ઘસ છાપ ફરી. ૪
શક હામ સણ ભર હાર નરો; ભઈ વેક કરે જસ આપ કરી. ૫

ખુ લા સો.

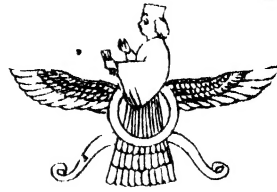
૧—અરે ઇનસાનો ! ખુદાના નામનું ભજન કરો, બસ પાપથી ડરી, રૂડાં બનીને, આ મંસારથી સાગરમાંથી, તમહારી દેહથી (તર) હોડીને, સલામતીને કિનારે પાર દતારો.

૨—ત્હેની (ખુદાની) હસ્તી વિષે ત્હારાં મનમાં કોઈથી શક હોય તો, તે ગાંફેલ કરનારી જનમને તણને, ત્હેની (ખુદાની) ઉપર ખરો પ્યાર કર; અંતે તે એકનેજ અરેઅર ત્હારાં દિલમાં સમાવી લેઈને, તે દુનિયાના બાપ માથ લગનના (ખરા પ્યારના) ગાંધી જોડાઈ પાને તે એકનીજ ઉપર કુરબાન થઈને સદા હરનો રેહ.

૩—હજુરખી તું ત્હેની ઉપર ત્હારું ધક ધ્યાન લગાડી ત્હેની યાદ કર, અંતે જે પાપી મરો ત્હારાં દિલમાં લાગેલા છે ત્હેને ત્હેનાં છેક થડ સુધી ધસી જઈ, કાપી નાખીને દૂર કર.

૪—આ ઇનસાન્યતની હસ્તીની જે ત્હેને સરખ તક મળી છે ત્હેની કિમ્મત પિછાણી, ત્હારી કરણી જોઈને તું ચરમાઈને જે ધુનાહથી (દાર) સુળીમાં તે માથું આપ્યું છે તેથી ડર; અંતે જે ત્હારી આબર તું મોઢ બેડાઈ, તેના ખુરો છાપ ધસી કાઢી ત્હારી રૂડી કરણીનો ભણો છાપ ત્હારી હસતીનાં અપતની નીચે પાછો માર.

૫—હજુરખી હામી ભીડી ત્હારી (શકતી) પ્રેતેહની મહોર (સીલ-છાપ) નો સણગાર સણ, ત્હારેજ હાથે જશ કરી ત્હારાં ગળાંમાં પહેરવા કાજે, વગર દાઘનાં કરણીથી પૂસોનો હાર બનાવવા સાર ત્હારે હાથે ઝડપ કર. (કારણ કે જેમ આ મેહુ પાકદામન બાનું આ અચબૂચ હયાંથી ચાલી ગઈ તેમ ત્હારે થણુ વખતે જવું પડશે.)

શ પાકદામન બાંનુંઓ, સ
ક ત બાઇ બચુબાઇ ગોદરેજ ડ રો બ
શ ધ અને ન ક

બાઇ પીરોજબાઇ કામદીનનાં
હા ના મ દા અરેા કુરોહરોની દા રા
જા ફા યાદમાં. હા ર બા
પા

સ લ સ ધ ધ
થ લ લ જ હ લ ર ક ફ રી વ
લ ઈ ગ લ ત ત ક ક રી ડ

ફૂલ-માળાબધ,
વે ને ક દે દુમિલા છંદ. છા કા
એ છે આ પ બા
પા

ક થ ધ ધ
અ રે ધ ન સ હ
બ બ

બાબદોનું સાંકળિયું.

—:૦:—

	પાંડું.
શુરૂઆત. (ગાયન)....	૧૩
મુખ્ય શહેર.	૧૪
એક સુખી જરથોસ્તી કુટુંબ.	૧૬
બે પાકદામન બાનુઓ. (ગાયન)	૧૮
દુનારતનો સંજોગ... ..	૧૯
મહોત મહા માંથે બમે છે. (ગાયન) ...	૨૧
મિનારાની મોહકાણુ.	૨૧
બદલવડનાં કરતૂક. (ગાયન)... ..	૨૩
પાકદામન કાળે લડત.	૨૪
નસિહતના સુખન. (ગાયન)... ..	૨૮
બન હપર દામનની સરસાઈ ..	૨૮
મિતમગારોને સુખન. (ગાયન)	૩૨
શહેરનો શોર.	૩૨
લોક-રૂઢન. (ગાયન)	૩૬
તહોમતદારનું પકડાવું.	૩૭
તોખમની તાસીર. (ગાયન)	૩૯
શક હપરથી કેદ થવું.	૩૯
પોલીસની મિશ્રત. (ગાયન)	૪૦
લાશોની તપાસ અને મિતમની અમર.	૪૧
માહતમ બરેલી ઓળખ.	૪૪
સખરના સુખન. (ગાયન)	૪૭
લાયકની કદર.	૪૮
જીવતાં ગયાં તે મુવેલાં આયાં.	૪૯

	પાંડું.
આદરઆમનો વિલાપ. (ગાયન)	૫૧
ધોલીસતી જુસ્તજુ... ..	૫૨
વગતી રહવારનો દેખાવ... ..	૫૩
લોક-લાગણી. (ગાયન)	૫૪
જુરીનો પહેલો દાહડો.	૫૫
અમ્બીર મજલેસ... ..	૫૭
રવાનોની ચરચા. (ગાયન)	૫૮
ભડી દૂધ.	૫૯
અંતે સહુ ચાલી ગયાં. (ગાયન)	૬૧
અપ્પાપારની વળણ.	૬૨
કિતને અગેજંતે સુખન. (ગાયન)	૬૬
જુરીનો બીજો દાહડો.	૬૭
દામર બલેનીની નેકનાર્મી. (ગાયન)	૬૯
બાગે બહેસ્ત.	૭૦
પયગામે પાકજુદ. (ગાયન)... ..	૭૨
વતનની યાદ.	૭૩
પારસીઓની વણદારી. (ગાયન)	૭૬
હમદોન લાગણી... ..	૭૯
જમાનાની અજબ બાજી. (ગાયન)	૮૧
જાહેર ધનામ અંતે લેની ચરચા.	૮૨
જુરીનો મુખેસર એહવાલ... ..	૮૩
ધનસાન ! તારી પ્રજા અજાવ. (ગાયન)	૮૭
ભેટનરેલી કપડાંની બિંદડી... ..	૯૧
એક તક પાછી આવતી નથી. (ગાયન)	૯૩
મેઝરેટ્ટ આગળ તપાસ... ..	૯૩

	પાં.ક્ર.
અશીઓની હાલત... ..	૯૪
અશીઓનો દુઃખપ્રકાર. (ગાયન) ...	૯૭
ગવર્નરને અરજી.	૯૮
આરોપીની ઝેરનમાં તપાસ	૧૦૦
કરૂં અને જો ! હયાંજ છે. (ગાયન) ...	૧૦૩
વિધાયતનાં તખીખી અખખારોનાં મત... ..	૧૦૪
પરીથી હુભરેલી લોક-લાગણી.	૧૦૬
પાકદામનની ખૂબી. (ગાયન)	૧૦૯
ગવર્નરપર યાદી.	૧૧૦
ખુદાસો..	૧૧૧
સરત કલામ. (ગાયન)	૧૧૪

ગાયનોનું સાંકળિયું.

— ૧૦ —

પાંક્ત.

અરે અદલવસ ! ના દેખાડ તું અદશિક્ષ કરી ..	૨૩
અસત ગુલમાનની દેહરત હવે હમને બતાવોના...	૭૨
આજ મહારી નેકબખ્તીનો બુઝાયો રે ચરાગ....	૫૧
એક પાછળ એક તું બેતી સહુ આસી ગયાં. ...	૬૧
કોહા કોહ-બગોહ આ બેલુ ગેહાન. ...	૫૮
અરેઅરો જર છે સાચ મહાજર નેકખહારનો. ...	૧૦૮
ખીલતી એ કળી કાંચ કાપી... ..	૫૪
ચુપચુપ ખમી ખમ ચુપત ગમના મારથી મરિયેં.	૬૭
આજ આજની સુગ્ગન જખી બગાયેં બે... ..	૬૯
જનમ લે જગતમાં બગાયેં જરજર.	૯૦
હરમાનાની ગુઝો બાજી, જરે હલુટી અને સુલુટી.	૮૫
તક યોમ અરી નહિ કોમ બનાવે હાથ કદી આપે.	૯૩
તોખમનીતો તાસીર કમ નહિ જાય અરે બાઈ... ..	૩૯
દુખોમાં દિવાસા બખ્યા બસ તમહારા.... ..	૬૬
ધન ધન રે ખહાદુર નાર-પાવન દામનની. ...	૧૧૫
પાપે ડરતાં કરતાં નેકી દાદાર નમેં મનને મારી ...	૧૧૪
બસે છે તહાં ખહેરત દોજખ મુકામો	૧૦૩
રે નદજવાનો બેહ બનો-જરા કોહા અમને. ...	૩૬
રે નેકજાદો આ ગમખારો	૪૭
વચગપર જાય ગરદન તો બલાસર તું જવા દેજે.	૨૮
શું કરું હું ખ્યાન ગમનું.... ..	૧૩
સદા સરપર ભમે છે મહોત હાઈ.	૨૧

સિતમગરો મિતમ કરી છુપાઈ કૂહાં જશે.	...	૩૨
હક નામ ભગ્ન તર પાર કરો...	...	૫
હમેતો પોલિસપર મગર	૪૦
હમે વણપર બની ગુમાની.	...	૭૭
હમેતે મુગડે ધરથી નિકળી બે અમળાઓ ચાલીરે.	...	૧૮

બાઈ બચુબાઈ અમરદેશર
ગોદરેજ.

ઉમર વરસ ૨૦.

બાઈ પીરોજબાઈ સોરાબજી
કામદીત.

ઉમર વરસ ૧૬.

[આ સખીઆ મરહુમ બાઈઆઓ આગલ ચારેક વરસની વાતપર
પડાવેલા ફોટોગ્રાફ ઉપરથી લીધો છે, કે જે વેલાઓ
બાઈ પીરોજબાઈ બચપણમાં હોવાથી તેમની સખી
વગર સાડીની પાડવામાં આવેલી હતી.]

સરોદે પાકદામની.

શુ ર આ ત :

મુસ્તગાદ.

(શું ઉડાઉં વાત હું તહારીજ આગલ ઓ ખુદા;)
(તું ભરમ સહુ જાણે.—એ રાહ.)

શું કરું હું બ્યાન ગમનું કલ્મ^૧ તે લખતાં અરે,
નહિ ચાલતો મહારી;
બ્યાલ કરતાં હાથ ફાટે આય છાતી તો ખરે,
શુધબુધ ગઈ સારી. ૧

જે સિતમ બસ સાંભળી શયતાનખી ધૂણ રહે,
ઠાંકી શિકલ કાળી;
કેમ નજરે જોઈ તે, મુજ નર્મ-દિલ ધીરજ ધરે,
પામી જખમ કારી. ૨

પાંપણોની કલ્મ લઈ ખડિયા ભરી બે ચશ્મના,^૨
આંસૂ સિહાઈથી;
દીલનાં કાગળ ઉપર બસ હાથ લખતાં નહિ ઠરે,
ધૂણ રહ્યા ભારી. ૩

હાથ ને અફસોસના જે સુખન^૩ ઝટ નિકળી રહ્યા.
ફીરોજનાં મુખથી;
તે સુણાઈ હું હવે કરતાર તહારે આસરે,
મહારી ફરજ ધારી. ૪

મુંબઈ શહેર.

બ ય ત.

અજબ શહેર મુંબઈ જહાં—આશકાર.^૧
 સરસ હિન્દમાં જેહનો પૂર જહાર;
 દિપે જહાર પુરનૂર^૨ નિજત^૩ મિસાલ.
 કિધી ઇલિમ ને હુન્નરોએ કમાલ;
 હંમારત ઘરો બાગ, ગુલ્જાર મહેલ.
 કરામત કુનેહનો ગજબનાક ખેલ:
 રાજબાઈ નામે દિપે છે મિનાર.
 ખરા હાલમનો જે ખુશીવંત જહાર.
 જુઓ જાગિતો પ્રેમચંદ રાયચંદ.
 કળા ને કુનેહમાં ખરા અફસમંદ;
 ખિલી જહાર મુંબઈ રૂને રાજગાર.
 કરોડો રૂપૈયા મળ્યા બેશુમાર;
 ધિક્કો શેર સંદેખ ખિલ્યું એકબાલ.
 પુછે જેહને સહુ બવિખના સવાલ:
 દિધા તહાર સરકારને લાખ ચાર.
 રૂપૈયા સરસ બાંધવાને મિનાર;
 કુશાદે યુનીવર્સિટીનું મુંકામ,
 અને લાઇબ્રરીપર ખરચવા તમામ;
 થયો ત્યાર જહારે મિનારો સરસ,
 છતરપર ઊભાં પૂતળાં ને કળસ;
 જુઓ પ્રેમચંદે કહાડ્યો કલામ,
 દિધું તેહને માતનું પ્રીય નામ.

અસોથી વધૂ ક્ષીટ ગાળ ઉપર,
 હમેશાં કરે શહેર કલપર નજર;
 ચહડીને સહ કોઇ દેખે શહેર,
 હજારો મકાનો અને બાગ ઘેર;
 ભલો ખહાર જોતાં નજર જાય દૂર,
 શુકર સહુ ગુજારે ખુદાની હુન્નૂર;
 વળી એક ઘડિયાલ જડિયું ખુલંદ,^૧
 તહેમાં કબૂ જે રહેતું ન બંદ;
 હમેશાં વળતે તરેહવાર રાગ,
 ટકોરા પડે શહેર ગાજે અથાગ;
 હજારો જણો જોઇને આ કિસબ,
 થતાં નાર નર સહુ ખરેખર અજબ;
 નથી દેખવાને અરે કેં મનાઇ,
 સિફત^૨ જેહની આશકારી^૩ જાણાઇ;
 તબક્કા^૪ બનાવ્યાછ તહેમાં અનેક,
 દમે કોઇ ઉપર ચહડીનેજ એક;
 બિજેબી ચહડતાં થતો બહુજ ત્રાસ,
 ત્રિજમાં હતું એક ઘડિયાલ ખાસ;
 અગાશી દિસે તેહને તરફ ચાર,
 હુનારત બની જાહથી દુઃખકાર;
 હવે હું કરું છું બિન્નું એક બ્યાન,
 જરા સાંભળો સહુ ધરી નેક ધ્યાન.

એક સુખી જરથોશ્તી કુટુંબ.

બ ય ત.

સરસ શહેરનો ભાગ ગુલ્જાર^૧ કોટ,
 વણનું મથક જે ગણાએછ મોટ;
 હતો જાહ દરિયો બની ત્યાં જમીન,
 પુરાયા ખડક ખોદ ને સાથ ખીણ;
 ઇમારત જ્યાં આજ શોભે અપાર,
 ઘરો કારખાનાં ફકાનો વખાર;
 નવે મોદિખાને જુઓ ઘેર એક,
 કળીલો વસે જેહમાં બહુજ નેક;
 કુટુંબી અટક જેહની ગોદરેજ,
 સહુને અહેરે હતું ખૂબ તેજ;
 હલીને મળી સહુ રહે ખુશ ખુશાલ,
 રહે તન જુદાં, જન એકજ મિસાલ;
 હતી તેહમાં બે સુરત માહજબીન,^૨
 નિખાલસ દિલોની જખાને શિરીન;^૩
 ભલી સાથ ભોલી હતી બેહુ નાર,
 ગુલાબે ભરેલો ચમનનો^૪ બહાર;
 બચ્ખાઇની સાથ પીરોજખાઈ,
 બની જોડ બેની સુગુણમાં સવાઈ.

* ૧ કુલના બાગ જેવા શોભિતો. ૨ અંદરમાં જેવા એહરાવાલી (મરકુમ બાઈ બચુખાઈ અરદેશર ગોદરેજ તથા મરકુમ બાઈ પીરોજખાઈ સોરાબલ કામદીન.) ૩ મીઠી, મધુર. ૪ ખાતો.

પિરોજીઆઈના આપ તો ખેરજોર,
 ડોંસીઆઈ માનું કમકવંત જોર;
 સહોરાબ ધનજીભઈ કામદીન,
 દિલોજન આવિંદ સાખિત ચકીન;
 ભલાં ભાઈ બહેનો મળી સાથ કુલ્લ,
 બન્યો એક તૂરો જુદાં સર્વ કુલ્લ;
 બચ્ચુઆઈ તેણીની પિત્રાઈ બહેન,
 હતું જોણિનાં મગજમાં પુખ્ત જેન;
 હતો ખ્યાર તો અદશિરનો^૧ અપાર,
 ખરા ચૂસ્ત આવિંદની મહોરદાર;
 એદલજી પિદરએ તજી આય જહાંન,
 કિધું કેં મુદત થઈ બહેશેતે મકાન;
 ગરિબ રાંક માદિર આદરબાઈ નેક,
 હતું જોણિનું આય ફરજંદ એક;
 હમેશાં કરી નેક આવિંદ યાદ,
 બચ્ચુઆઈને જાંઈને રેહ શાદ^૨;
 હતી તેણિની બસ ઉપર કુલ્લ આસ,
 જતનથી ઉધારી ધરી ધ્યાન ખાસ.
 હવે સાંભળો શું થયું એક રોજ,
 પડ્યો જથકી દિલઉપર સખ્ત બોજ;
 જવા માસીને ઘેર પડિયાં બહાર,
 બપોરે હતો જહાર ત્રણનો શુમાર.

૧ કુશિયારી, અકલ. ૨ મી० અરદેશર ખરજોરજી ગોદરજ તો
 મરહુમ બાઈ બચ્ચુઆઈનો આવિંદ. ૩ ખુશાસ.

બે પાકદામન બાનુંઓ.

૫૬

આ તનનું કર આતથખાનું. } એ રાહ.
સગપણ સાચું શાનું બાઈ.

હસને મુખડે ઘરથી નિકળી બે અબજાઓ ચાલીરે;
એક સુરત સૂરજ સમ શોભે બિજી માહ મુખવાલીરે. ૧

સાદાં સાફ સજી લુગડાં સહુ તનિયા ઠાઠો ઠાલીરે;
બહેન સમાની બેહુ જાણીએ ખેરી સાડી કાલીરે. ૨

નિમેળ મન ને પાક બદન નેકીની મુખપર લાક્ષ્મી;
એકજ કુળનાં નેક જાડની ગુણવંતી બે ડાલીરે. ૩

બેહુ બહેન પિત્રાઈ હતી રે ગોદરેજ કુળ-બાલીરે;^૧
વળી નાણુંદ અને ભોંજઈ કુલ કુટુંબને વહાલીરે. ૪

બચૂઆઈ ભોંજઈ, નાણુંદ પિરોજ્યાઈ જશવાલીરે;
વીસ વરસ એકે જોયાં બીજીએ સોલ દિવાલીરે. ૫

હતાં મઘન શુભ લગન સગનથી પણ નહિ ભોંજ નિહાલીરે;
જેઈ નહી સંસાર બાગની મુખવંતી હરિયાલીરે. ૬

દ્રિગેજ ફરેછે હલીમળીને ઘર છોડ્યું સંભાલીરે;
શું જાણે કે મહોત પકડશે હવડાં હાથો જાલીરે. ૭

હુનારતનો સંજોગ.

અથ ત.

હવે શું થયું સાંભળો તે સુજાન;
ગયા મુશ્તમાં કેમ આ બેહુ જાન.

પિરોજીઆઈતો હાથમાં કેં કિતાબ;
ધરીને ઉલટ સાથ ચાલી શિતાબ.

બચૂઆઈનીતો હતી કમ-નજર,
નિકળતી ન બાહેર ચસ્મા વગર;

હતું માસીનું ઘેર તો કાલ-મહાર,
ભરાએછ જે પાસ ચીરા-બજાર;

અરે ! પાણુ તહાંના ક્યેં બસ વિચાર,
થયો યાદ તો રાજીઆઈ મિનાર;

થઈ હોંશ જોવા મિનારો તુરત,
હુનારત ભરેલું અભાગ્યું મુરત;

ઘણા રોજની આ હતી દીલ-આસ,
કૂળી તે જહારે, ગયા જાન ખાસ.

ગયાં હોંશભર બસ કુનાને મુકામ;
ભરી જાંહ રાખી હતી મહોત-જામ.^૧

હરખભેર તો નીકળી બેહુ બહેન,
ઉડાવી કદમ પામિયાં સુખચેન;

ધરી પાંખડી બેહુએ હર્ષ સાથ,
કરી વાત ચાલ્યાં ધરી નેક હાથ;

૧ મહોતના શરાબનું પ્યાલું.

પડી રાહમાં તો ઘણાંની નજર,
 ખુશીમાં દિઠાં આય બે બેખબર.
 પહોંચ્યાં મિનારા નિકટ^૧ હોંશપૂર,
 થયો જ્ઞેધને તુર્ત ગમખાર ખૂર;^૨
 ઉછળતું હતું જેહુ દરિયાઇ આબ,
 ગમીમાં દબી તે ગયું બસ શિતાબ;^૩
 કિધી આફતોની ઘણી નેક શાન,
 અરે ! પાણુ સમજ્યાં નહી તે નિશાન;
 હવાએબિ ફહાડયો રૂદનનો પુકાર,
 થયાં તોય નહિ ગફલતીથી બિદાર;^૪
 ભણાં દીલ જૂહેમાં નહી કાંઇ પાપ,
 ન ચેત્યાં અરે ! આય જમની તરાપ;
 હજારો ઉમેદ ભરેલી સુજન,
 ઉઠાવી ગઈ સંગ-દિલની ખિજાન;^૫
 ખિલ્યાં જૂહાંન-બાગે જુઓ નેક ફૂલ,
 ઘડી એકમાં તો થયાં બેહુ ધૂલ;
 હોતે જાણુ કે આવશે આજ મહોત,
 કદીબી જયુ આ મિનારે ન હોત.
 અરે ! પાણુ જમે કે ન આપી ખબર,
 ન જેથી રહી હાય જોવા સખર;
 ઉભો જે હતો તાંહુ દરબાન^૬ ખાસ,
 રજત દખવાને લિધી તેહ પાસ;
 દિધા ચાર આના મઘન થઇ અપાર.
 ખુશી થઈ ખરીદી કમહોતી કટાર.

૧ નજીક, પાસે ૨ ખુશીદ, સુરજ. ૩ તુરત.
 ૪ જંગલ, સંગગર. ૫ નાશનો પવન. ૬ આકીબાંન, દરબા-
 નનો રખવાલ.

મહોત સદા માંથે ભમે છે.

ગ જ લ .

(તપો આ જૂહાંતમાં નિત રાજ ત્હાં.—એ રાહ.)

- સદા સરપર^૧ ભમે છે મહોત ત્હાં !
 અરે ! આ માનવી તું માન મ્હાં ! ૧
- જુઓ હસ્તાં નિકળિયાં ઘેરથી ને;
 ફરી જોવા ન પામ્યાં ઠામ પ્યાં. ૨
- જમે આખર કરી ગાફિલ ભમાવ્યાં;
 મિનારાને ગયાં જોવાજ નાં. ૩
- ખુશી થઇ જઇ પડી જમને હવાલે;
 ન ધાર્યું કે થશે ત્હાં કે નહાં. ૪
- ભરી વસ્તી અદાલતનીજ સાંમે;
 ત્રિજે પહોરે હતું જૂહારે નકાં. ૫
- કહે ફીરોજ સાંભળ જહેન મહારી !
 ભરમ ભેદી ભવિષ્યું છે થનાં. ૬

મિનારાની મોહકાણ.

બ ય ત.

ઉપરતો ગઈ બેહુ આ નેકજાદ;
 ચડ્યો દમ કિયો બસ ખુદાવંદ યાદ.
 પલકમાં ખુશી થઇ હવે બેહુ નાર,
 કરામત અજબ જોઈને બેશુમાર;
 દિઠાં કાંઈ જૂહાંને દિઠા પહાડ દૂર,
 દિઠો મસ્ત દરિયાવ ખુબ આબ-પૂર;^૨

તરેહવાર મહેલો* તરેહવાર બહાર,
 તરેહવાર રચના દિહી બેશુમાર;
 અદાલત-પડીને, દિહી પાસ ભાઇ,
 વળી સેક્રેટેરિયત ઇમારત સવાઈ;
 ઉરન સાથ ઘારીપુરીનો કિનાર,
 મહાલક્ષ્મી વાલકેશ્વર બહાર;
 દિહાં દૂર કેં નાળિયરનાં ઝહાડ,
 હતાં જેહ કરતાં પવન સાથ લાડ;
 નિચેતો દિહાં લોક ચલિયાં મિસાલ,
 અજબ જોઇ રચના થયાં બહુ ખુશાલ.
 ખુશી ખુશીમીનો હવે લેઇ લાગ,
 છુપાચો હતો જે ખુશો હવસ-નાગ;
 વખત જોઇ, અચબૂચ મારી તરાપ,
 કિધી ખૂનખારી કિધી બહુ શરાપ;
 કિધી હાય ખાનાખરાબી અપાર!
 સિતમગાર ઓ સખતદિલના મકાર**!!
 અરે હીચકારા ! બદીના ચુલામ !
 કિધું શું ખુરા તે બહાદૂર કામ !
 સતાવેછ તું નાર નાજૂક પૂર !
 જવાંમદદથી* કાંય નહાસેછ દૂર !
 ખુરી તુજ ચરામથી ખુરા શેયતાન !
 અરે ! કાંય લૂટેછ સુખનાં મકાન !
 દિહો આસમાને કિધો આ પુકાર,
 દિધી તુર્ત લાનત હજારો હજાર;

લખી મેં લિધા નીચલાં તે કલામ,
ફરી સાંભળી લે અરે બદ-ગુલામ !

બદ હવસનાં કરતૂક.

મુસ્તબાદ.

(દિવકે દેનેસે કિસીરા મુજે ધનકાર નહી.—એ રાહ.)

અરે બદહવસ ! ના દેખાડ તું બદ-શિકલ કારી !
ખુરી નાપાક તહારી !
ખરે કેવી કિધી તે બલકમાં^૧ બસ ખૂનખારી !
સતાવી જનદારી. ૨

કરી દે તુર્ત તહારાં નહેસ્ત કદમો દૂર હયાંથી !
અરે આયોઝ ફહાંથી !
ખમાતો નહિ ખુરો આ દાર તહારો નેક જહાંથી !
અતીશય જુલમગારી. ૨

ખુશી થઇને ખુરા રાયતાનને તુતો હસાવે !
સદા દાજખ વસાવે;
બની રાજી ભલાં ભોલાં દિલોને તું ફસાવે !
કપટ ખાડે ઉતારી. ૩

અશો આબેદની^૩ તે બંદગી બરખાદ કીધી !
તજવી રાહ સીધી;
ભરી બદમસ્ત^૪ જમો તે ફસાવી પાઈ દીધી !
કિધા કેં જખમ કારી. ૪

નિકળ બદકાર બળજે આ ખુરો અવતાર તહારો !
ખરે જોછે અકારો;
કહે ફીરોજ નહિતો હું કરિશ બસ તુર્ત ન્યારો !
જુતીનો માર મારી. ૫

^૧ કુનિયામાં. ^૨ ઈનસાનપત, જીવાલા હુકતી, ^૩ બંદગી કરનારની.
^૪ ખુરો મસ્તીવાળી.

પાક હાંમન કાજે લડત.

બ ય ત.

જાણાચો પછી એક મહોટો ભરમ,
થતાં આ મિનારે હતાં બદકરમ;
તરેહવાર ખોલાયછે વાત યાર,
કહું શું હકીકત અરે! બેશુમાર;
ગરક જાય ધરતા ન રહે આસમાન,
કુખે બસ પલકમાં બલકનું મકાન;
પડે નહિજ વરસાદ જાગે દુકાળ,
જગત એક પલમાં બને પાયમાલ.
અરે આ ફૂલક^૧ ! તું ઉભું રહેછ કાંય ?
ટુટી પડ તુરત ! કે બદી ગર્ક જાય !
રખેવાલ પાતાળના ! ખોલ દ્વાર !
હઘાડી તુરત નાખ મસ જ્હાન-ગાર^૨ !
ઉઠાવી સહૂ પાપિઓ માંહય નાખ !
જરાબી નિશાંની યહાં તું ન રાખ !
ખુશી થાય જેથી ખરે આય જ્હાંન,
ગુજારે શુકર નેક ખોલી જખાંન.
હવે બેહુ આ નારનો એહવાલ,
સુણાઉંછ થઇ કેમ તે પાયમાલ.
હતા કોઇ બદમાશ આયા ઉપર,
મગટિયો હવસ જો પડી બદનજર;

૧ આસમાન, ગગન.

૨ કુનિયાનો ખોલ, પાતાળ.

અટૂલીજ દેખી અને લાઇલીજ,
 કસદ^૧ બદ કિધો લૂટવા તહાંજ લાજ;
 હોતે કોઇ બીજું અગર અજ્ઞ સાથ,
 પુરાના કદીબી ઉપડતે ન હાથ.
 અગાશીજ વાલે તબક્કે જહાર,
 પહોંતી હવે આય બે નેકકાર;
 બિનાં સાથ તો તહાં દિઠાં આય વખત.
 અરે ! ચાર બાળક ખરે નેકબખત.
 હવે કુલ્લ હિંગામનો લેઇ સાર,
 ચિતારૂંછ અદના કલમથી ચિતાર;
 રખે કેહતો ! ફરત ખ્યાલી તરક,
 બન્યું હોય તહેમાં નથી કેં ફરક.
 ઉપર જહાર પહોંચી જુઓ! બેહુ નેક,
 ધસી કોઇ આયો જફાકાર એક;
 પુરી નેમથી તો ધરી ભાઇ પૂર,
 હવસ જાદુએ જહાર મારીજ મૂઠ;
 ફરી જહાર નીચે હવે બેહુ નાર,
 ધરી પૂર તેવોજ ધસિયો મકાર !
 નિચેને તબક્કે ગયાં જહાર એક,
 ગજબ જોઇ બીધાં હવે બેહુ નેક;
 હરખની જગાએ થયું દર્દ પૂર,
 ગુલાબી ચહેરે થયું જર્દ^૨ નૂર;
 છુપાયા જુલમગારના હમશરીક^૩,
 અટૂલાંજ^૪ દેખી, તજ કુલ્લ બહીક;

૧ પેરવી, તન્વીજ. ૨ પીણું. ૩ સાથીઓ, મસલતીઆ. ૪ અજ્ઞતાંજ.

ઉલટિયા ઉપર હાય ! લુટવાજ લાજ !
 શરમ રાખ તું ! ઓ ગરીબનવાજ !!
 સુરત આદમીની સિરત^૧ એહવાંન,
 ખવાસે ખવિસ ખસ્લતે શયતાંન;
 પિપ્પાયા ચહેરા અને જુલ્ફ-ખાલ^૨,
 બદનપર નખડિયાં વડંતી મિસાલ;
 ઘણાએક જખમે થયાં હેયરાંન,
 ન તોયે તજ્યું પાક-દામન ઇમાન;
 થઈ સામમે તે દિલાવર દલેર^૩,
 લડી બાથબાથે કહાડ્યો કહેર^૪;
 તરફ એકતો બેજ નાજૂક નાર,
 બિજી તરફ જ્યાદા મરદનીજ હાર;
 હતી એક મિસ્લે અશો અર્નવાજ^૫,
 બિજી તેણિની બહેન તો શહેરનાજ^૬;
 બની એક દવસત દિલાવર દલેર^૬,
 બિજી નેક ગુલબાનું ગુલરંગ-ચહેર^૬;
 હુદ્દાવી છુટી થાઇ આવી ઉપર,
 ફરીથી પડ્યાં તેજ બાળક નજર.

૧ ખસલત, કરતુક. ૨ માંચાના લટકતા ખાલા. ૩ હિમ્મતવાંન.

૪ મુસ્લિમ. ખકગો. ૫ ઈરાનના પુરાતન પાલદશાહ જમશેદની બેહુ બેહુતા.
 ૬ જુઓ તા. ૧૮૫૦ મેએ ૧૮૬૧ નું જામે જમશેદઃ જેમાં “સીસાલ એજદાર
 યાઆન ઈરાનના” આવાજ એક બનાવ નીચે મુજબ લખેલો જણાવ
 છે:—“વલી જુઓ કે જમારુપ અમરશતાંનીની ગુલબાનું અને દોલત નામની
 બે બેટીઓને નેકામાં લેવા સારું, એક બદકાર મંગાલે તન વરસ સુધી
 પાછલ લાગી જ્યારે કંઈ વધુ નહી ત્યારે, એક દહાડે તે બાપડીઓને
 નવરું જોઈ અછબત પહોંચાડવા ચાહી, એટલામાં દોલતે ધરના થાંભા
 ઉપર ચઢી પડેમતા એકમાં કુદી, ઈજત અને જન બચાવ્યા, પણ ગુલબાનું
 ને બાપડું હતું, તેણીએ પોતાની દામાન બચાવવા, બુસાંના કોઠારમાં
 ભરાઈ બારણું બંધ કરી, તેથી પેલા ચંદાલે ચીરડાઈને આગ લગાડી જેમાં
 તે બાપડી બંધી ભશમ થઈ.”

સિહા ભેદ પર જે ભલાંથી ઉજસ,
 પછી કેં પડ્યો જહાર ચાલી તપાસ.
 પરેશાન^૧ જુલ્હી ફટેલો લિખાશ^૨,
 ધડકતાં દિલે હાંફતાં લેઈ સ્વાસ;
 ઉભાં બાળકો પાસ જઈ નેકનામ,
 મુખોથી નિકળિયા ધિરજના કલામ;
 તુરત એક બોલી “યહાં આવ બહેન,
 ઉભું પારસી બાળકોનું સેન”;
 અરે! પણ તહાંબી ધરી પૂઠ યાર!
 છુટી જતે ગયા ફંદથી તે શિકાર;
 ફરી તેજ બદમાશ^૩ આવી ઉપર,
 બિજાઓ તહાંતો ન પડિયા નજર;
 ડરી ધૂજિયાં જોઈને જુલમગાર,
 “મરે મરે,” કિધો દુઃખપ્રકાર;
 ફરી જોઈ લેને થયાં દર્દ-પૂર,
 બન્યાં બહુજ આતુર જવા તુર્ત દૂર;
 મગર^૪ તન ઉપર નહિ મહલાજો દરૂસ્ત,
 અરે! જોઈ ધુજિયાં, થયાં દીલ સૂસ્ત;
 હવે આંખ સાંખે થયો અંધાર,
 ફરે મગજ નહિ કાંઈ સૂજે વિચાર;
 ઉતરવા નિચે લેઈને આવ હાલ,
 પડી દીલમાં એ ખયાલેજ કાળ;
 અગાશી ઉપર જહાર ગઈ બેહુનાર,
 તહાંબી ધસ્યો, દુઃખ થયું બેકિનાર;^૫

૧ હેરાનગતી પામેલાં, વિખરાયલાં. ૨ પેશાક, લુગડાં. ૩ જુરો, જુરી
 ખસલતનો. ૪ પશુ. ૫ બેહુદ.

નાસિહતના સુખન.

૧ ગ જ લ.

(તેરે સાની અગર કોઈ અશર હોવે તો મેં જાનું.—એ રાહ.)

પચનપર જાય ગરદન તો—બલાસર તું જવા દેજે;
અજિદ જો જાય સહુ ધન તો—વગર ડર તું જવા દેજે. ૧
દિનો ઇમાનને સારૂ—અગર થાએ વતન ન્યારૂં;
બગીચા બાગ ને પ્યારૂં—ભલે ઘર તું જવા દેજે. ૨
નસીહત^૧ નેક નહિ માની—ખફા થઈ નહિ કદર જાણી;
તજી જો જાય દિલજની—હવાપર તું જવા દેજે. ૩
સુખન જુઠો કહી દેતાં—ન અચશે રૂસ્વતો^૨ સદેતાં;
અગર જાએ ખરૂં ફલેતાં—સહુ જર તું જવા દેજે. ૪
કહે ફરીજ પોકારી—જરા સુણ બહેન આ મહારી;
અચે દામન અગર તહારી—ભલે સર તું જવા દેજે. ૫

જન ઉપર દામનની સરસાઈ.

બ ય ત.

હવે લોકના હું કહું છું સુખન;
ખરાં ધ્યાનથી સાંભળો સહુ સજન.
દિઠો જો કસાઈ અગાશી ઉપર,
બિજી તર્ક ચાલ્યાં બની બેસખર;
પુઠે વાઘ, આગલ પશૂ બેજખાન,
લિધા ભાઈ ચક્કર અરે! એ સમાન;
ફરી કેંક ફેરા ચહી જહાર થાક,
રડીને કિઘો યાદ દાદાર પાક.

“અરે ! ઓ ખુદાવંદ પ્રવરદિગાર !
 જરા સાંભળી લે ! હમારો પુકાર !
 નથી કોઈ વાલી સિવા તું ખુદાય !
 વગર મ્હોત મરિયેછ રે હાય ! હાય !
 ભરમ ભેદ તો કુલ્લ જાણોછ આપ !
 અગર જન તજિયે ન ગણશોજ પાપ !
 લુટાએ લજ્યા ને પછી જય જન !
 નથી લાલ ત્હેમાં અરે મ્હેરખાન !
 મુગંધી અગરની^૧ ગઈ વખત એક !
 પછી તે બજેલું ગણાએ ન નેક^૨ !
 ઉડી જય ગુણ ને પછી જે ઘસાય !
 ન અકસિર^૩ જડી તે કદી કેહવાય !
 સડે જે ફજો ને કળી કૂમલાય !
 ભડી હસ્તો ત્હેની નહી કેહવાય !
 સતી સત ગુમાવ્યા પછી ખાક થાય !
 બજે નાથ^૪ સાથે નહી સ્વર્ગ જાય !
 અરે ! નહિ લડાતું ચહી પૂર થાક !
 ત્હેને સોંપિયેછે હવે જન પાક.”
 નખાવી દિધું બસ કહી આ સખૂન,
 બચૂબાઇએ પાક મ્હેરેનમૂન^૫;
 અગાશી ઉપરથી પડી બસ બજ્જેશ^૬,
 ઉડી તે મુજબના ગયા તુર્ત હોશ;
 રહ્યો ચોળતો બેહુ નાપાક હાથ,
 કિંધી તુર્ત મસલત મગજનીજ સાથ;

૧ એક ખુશબોદાર લાકડાંની. ૨ ભલું. ૩ ગુણ કરનારી.
 ૪ ખાંવિંદ, ઘણી. ૫ ખુબ સુરત. ૬ જોશથી.

ઉઠાવી પિરોજીઆઇનું પાક અંગ,
 દિધું હાય ! ફેંકી ઉપરથી સલંગ;
 અગર ગ્વાહ^૧ કરતે નહીં આય ઠાર,
 થતે ભેદ 'જ્યાંને ખરો આશકાર;
 સિતમગર પુરાએ, કરી આ જિકર,
 તજ્યો ઝટ મિનારો, પડી જો ફિકર-
 બિચારાં બેચારાં પડી નહિ ખબર,
 અગાશી ઉપરથી જ ખોદી કબર;

હતાં જે સહૂ તે મિનારા ઉપર,
 વળી ઘર જવાનીજ કરતાં જિકર.
 ગયો તે નિચે દોડતો નાપેકાર^૨,
 ઉતરિયાં પછી બાળકો આય ચાર;
 હતો કોણુ તે ? તે ન સાબિત થયુંછ,
 ભરમનેજ પરદે છુપાઈ રહ્યુંછ.
 ઉતરિયાં નિચે આય બાળક જહાર,
 પડી લાશ જોઈ, પિછાણી તહાર;
 ગયાં હેબતી જોઈને આ સિતમ,
 તુરત ઘેર ખેડોતાં ઉઠાવી કદમ.

નિચે જો જમિનપર પડી બેહુ નેક,
 થયા કબજ^૩ જતનો પલકમાંજ એક;
 હતો બહુજ ઉચો મિનારી પુરજ,
 થયા સેકડો હાડકાંના પુરજ^૪;

બુલંદી હતી એકસો બ્યાસી ફીટ,
 નિચેની જમિન મિસ્લ સંગીન ઈંટ;

૧ શાખશી. ૨ પુરી ખસલતનો. ૩ કબજ, બંધ. ૪ હુકડા, કટકા.

જાળાં બંધ થઇ, ને ગયા બેહુ જાન,
કિધું નહિ સિતમનું અરે ! કાંઈ બ્યાન;
રહી દીલની વાત તો દીલ-ઠામ,
પલકમાંજ કીધી ખલકને સંલામ.

જરા થોભિયું તું હોતે આ કમ્હોત !
બહોતાંન જુઠાં કદીબી ન હોત;

તુરત પાપિઓની થતે સખત ખોળ,
તહોમત ખુરાંના નિકળતે ન બોલ;

કિધી એટલી કાં ઉતાવળ શિતાબ ?
અધીરા ? ! લિધો ચૂકી ને હિસાબ !

મહલાજા વગરનાં પડ્યાં બેહુ અંગ !
સખત છાતીઓથી બની જોઇ દંગ !

ઇજ્જતમાં રહી રાખતી નિત્ય સોડ ?
મળી સાડીનીબી તહેને ન હોડ !

ન ચરમે! બચૂબાઇની આંખપર !
નહી માયુંબાનું મળે સરઉપર !

કહાં તે ગયાં ? ને થયાં કેમ ગૂમ ?
અરે આ નજૂમી ! જરા જો નજૂમ !

પડી લોથ ચાલી લહૂની ? નહેર,
અરે ! આય કેવો ગજબનાક ફહેર ?

વહેતાં લહૂએ કિધો આ પુકાર,
સુણાઉંછ તહેનો ખરો આય સાર.

૧ તુરત, જલદી. ૨ આ શબ્દ મ્હોતને લાય પાડ્યા છે. ૩ સાડીની
સોડ. ૪ લોહીની, રગતની. ૫ કોપ.

સિતમગરોને સુખન.

ગ જ લ.

(પુદા કરે ન કોઈને ખુશ પતી મળે.—એ રાહ)

સિતમગરો સિતમ્ કરી છુપાઈ ફહાં જશે ?
હજાર લેઈ લઆનતો ખરે ફના થશે ! ૧
રડી બળી જહાંન ધૂળ વાળશે કબૂ !
ખરેજ કેમ આ જફ્ર^૧ પુદાય સાંખશે ? ૨
જહાંન મુલ્ક તેહના, તજ જશે કહાં ?
ન ગુપ્ત રેહશે અગર પતાળ સાંતશે ! ૩
ભર્યાછ હાથ જે તહમે જવાન ખૂનથી !
રૂવે રૂવે કિડા હજાર તહાંજ પાકશે ! ૪
તમાહરાં રવાન જોઈ નર્ક કમકમી !
ખિન્નઈ માહ પાપીઆળિ થૂક નાખશે ! ૫
કહે ફિરોજ શુ તહમે જવાબ આપશે ?
પુદાય જહાર ક્યામતે હિસાબ માગશે ! ૬

શહેરનો શો ર.

બ ય ત.

અરે આય અચખુચ થયો શું બનાવ ?
જરા ફલ્ક^૨ મુજને ભરમ તું જણાવ ?

હતું જહાર ગુલ્જર મુંબઈ શહેર,
 ખુશી ખુર્રમીમાંજ કરતું લહેર;
 કબૂ નહિ દિકો તેહ દેખી ગજબ,
 ગયાં હેબતી સહુ થયાં બહુ અજબ;
 ગમીએ નિગર વિંધિયાં આરપાર,
 રહે નાર નર જોઈને જરજર.
 ઉગ્યો આજ હસ્તો-મુખે જોહ પૂર^૧,
 ગમીમાં થયો અસ્ત ગમખાર પૂર;
 ઝલકતું હતું જે અરે આસમાન !
 પલકમાં સિહાર થઈ ગયું રાખ^૩ સમાન;
 હતો પાછલા પહોરનો વખત તહાર,
 સહાડા ત્રણે, બે પડી આય નાર.
 સનીવાર તારીખ પરચીસ મેળ,
 અઢાસી અંકાણું અને એપરેલ;
 મહા અદવીસર ખોશંદ રોજ,
 શહેન્શાહી બાસી અને સહાડ ખોજ^૪
 થયો નહેસ્ત-કાળે ખુરો ગ્રહ જોગ,
 અરે હાય ! કેવા લિધા આય બોગ ?
 ઘાણાંએ નિચેથી દિકો જુલમ-જોર,
 બદન જોઈ પડતાં કિધો તુર્ત શોર;
 ધસી તર્ફ ચારો, કિધો બેશુમાર,
 “સિપાઈ ! સિપાઈ ! સિપાઈ !” પુકાર.

નૌશેર્વાનજી લીમજી નામે જૂવાન,
 બનાજી અશોનું લલું ખાનદાન;
 અદાલત વડીમાં જતાં કામસર,
 પડ્યો સાદ કેં તેહના કાનપર;
 દિકો વીજલીનો દુટો એક તાર,
 અજબ જોઈને થઈ કિધો મનવિચાર;
 તુરત લોકનો સાંભળીને પુકાર,
 મિનારા તરફ દોડ્યો બેશુમાર;
 પડેલી નિચે જોઈને બેહુ લાશ,
 ગમીમાં ગરક થઈ ઉભો જાઈ પાસ;
 પહોંચ્યો તહાં પારસી ગાડીવાન,^૧
 હવે જોઈને આપિયું કાંઈ ધ્યાન;
 તહેણે બનાજી અને ફારબસ^૨,
 અરે ! લાશ જોઈ પડેલી કવસ^૩;
 ઉઠાવી જતનથી હવે લાશ એક,
 લિધી તુર્ત ગુમ્બજ નિચે છાંય નેક;
 કિધો તનઉપર ઝટ મહલાજો દરસ્ત,
 બદન ઢાંકિયાં પાક દામાનચૂસ્ત;
 જરા જોઈ જિવતી બિજી જૂહાર લોથ,
 હિલ્યાં પાંપણો આંગળાં સાથ હોઠ;
 મુકી ગાડીમાં સાથ રાખી સિપાઈ,
 રવાને કિધી તુર્ત પીરોજખાઈ;

૧ ભાડૂતી સિગરાંમ હાંકનાર દાદાભાઈ પેસતનજી. ૨ મીં બરશેદજી
 અદલજી ફારબસ, તે એડવોકેટ જેનરલ આનરેબલ મીં લેડમના કલારક.
 ૩ કદંગી હાલતમાં.

કહ્યું ઇસ્પિટાલે જવા એકદમ,
 અરે ! કે બચાવે તબીબ^૧ પાક-દમ;
 નહીં કે વળ્યું રે ગયો હ્રય જનન,
 ફર્યા અર્થ રસ્તે મિનારે-મકાન;
 ભલા શખ્સ જોઈ થયા સહુ ઉદાસ,
 મુકી તે બચૂબાઈની લાશ પાસ.
 ફરી ને હરી સાથ જે જોડ નેક,
 પડી તે મરીને જગાએજ એક;
 જુદાં નહિ થવાનાં તમે કે કસમ ?
 લિધા શું હતા ? કે ગદા સાથ દમ ?
 યહાં બેહુએ છોડિયો નહિજ સાથ,
 તહાં પહોંચિયાં બસ ધરીને જ હાથ.
 પડી કોમ-પરકોમની ખૂબ ભીડ,
 ટુટી ઝટ પડે ખેતમાં જેમ તીડ;
 સિતમ જોઈને નહિ રહ્યા કાંઈ હોશ,
 ઉછળિયાં લહૂ, ને ઉછળિયાં બજાર;
 ધિરજ નહિ રહી તુર્ત શુધબૂધ જોઈ,
 દિવાનાં થયાં બસ સિતમ આય જોઈ;
 જફા જોઈ ફાટી ગઈ બસ ચશમ,
 લિધા થઈ ઝનૂની ખુદાના કસમ;
 ન દેખી શકાયું કરમ મહાજબૂન^૨,
 જરા સાંભળો આ સહૂના સખૂન.

લોક-રૂઢિ.

સા ખી.

૩ મજૂસિઓ કાં તમ વટખી. } એ રાહ.
હે જગદીશા દીનદયાળા.

- રે નવજવાનો બેહૂ જનો-જરા કહો અમને ?
કોણે હાવો સિતમ ગુજારી-સતાવિયાં તમને ?
રે આંખો ખોલો !-હરફ એકબી બસ ખોલો ! ૧
- કોણ તમહારાં ભાઈ બહેન છે ?-કોણ પિતા માઈ ?
કોણ વહાલા ખાવિંદો છે ? કહો સહૂ બાઈ !
કે જઘને કૂહ્યે-દીલાસા દિલથી દેયે. ૨
- ખોલી નાખો જવાન આંખો-જરા ભરમ ખોલો ?
કાંહ તમહારું ઘર છે ખ્યારું ? અરે બહેન ખોલો !
ખોલોરે બહાલી-ગુપચુપ ના જાઓ ચાલી ! ૩
- દખાડો ઝટ ખૂનીઓ કે ! બસ ટોટા પાસિયે,
ઉભા રાખી તમે સાંમખે-લહુ^૧ ત્હેનાં પિઞિયે;
કે જાણે તેવો-ખમિયો ત્હેમે સિતમ કેવો. ૪
- કહે ફિરોજ કે આય ઘડીએ-જન ખતમ કરિયે,
બરજહાંતમ બદકારોને-બસ મારીને મરિયે,
ફાંસીપર લટકી-નહિ રડિયે માંથું પટકી. ૫

તહોમતદારનું પકડાવું.

બ ય ત.

કરી કુલ્લ જરથોસ્તિઓ ઝટ પુકાર,
 તરેહ્વાર રૂદને રડે જરજર;
 હલ્યું ને મળ્યું કોટ ને કો ખહાર,
 અરે ! જેમ આવી પડી હોય ધાર;
 તરેહ્વાર અટકળ તરેહ્વાર ખ્યાલ;
 તરેહ્વાર નામો તરેહ્વાર ભાળ.
 મહોલ્લે મહોલ્લે અને ઘેરઘેર,
 પુકારે ગજવ્યું અરે ! કુલ્લ રહેર;
 હવે ત્હાં ઉભી તુર્ત આવી પુલીસ,
 જમાદાર સાથે સિપાઈ પચીસ;
 પડ્યો મેકડરમોટ કરવા તપાસ,
 વડો કોટનો જે અમલદાર ખાસ;
 પડી નેઘ લાશો કહાડ્યા સખૂન,
 થયાં છે ખરેખર અરે ! આય ખૂન !
 પડી ભીડમાં લોકની જે નજર,
 ગયો શક ખરે એકજાણની ઉપર;
 બને જેમ લોચુખ્તકી ખેંચ તાણ,
 ખરે તેમ ખેંચ્યાં સહૂનાંજ ધ્યાન.
 ખુદાવંદ એકજ સહૂ દિલ વસેછ,
 ખુશી થઈ ભલાં કામ નેઈ હસેછ;

પુરી નેમથી તો ખડા થાઇ પૂર,
 કરે શિક્ષણપરથી^૧ ખરું તેજ દૂર.
 ભલે જાહિરે રહેછ પાપી મધન !
 અરે ! પણ ભિતરમાં જલેછે અગન !
 દિડી શક-નજરથી અજળ કેં નિશાન,
 સહુ ચેતિયાં ને ગયું ત્હાંજ ધ્યાન;
 ગયો વહેમ સાચે થયાં બેસબર,
 મગર ભેદતો છે ખુદાને ખબર.
 કિધી મેકડરમોટને ઝટ ખબર,
 તપાસ્યો નજરથીજ જીરોજીર^૨;
 ધરી બાચીમાંથી પુણ્યું તુર્ત જહાર,
 કહ્યું નામ માણિકજી અસલાહું તહાર.
 કિધું ને મુજબે હશે આય કામ,
 ખરેખર હશે નીચ તે બદ-ગુલામ;
 રહી વસ્વસામાં કહે કુલ્લ લોક,
 મુકી તેહનાં નામપર આજ પોક;
 “હશે કોણ ચણહાળ નાપાક-જાત ?
 કિધા હાય !! કોણે હશે આય ઘાત”^૩ !
 ગમામાં ગિરજતાર^૩ થઇ દુખ સહેછ,
 કરી હાય અફસોસ સુખનો કહેછ.
 “ખરેખર હશે તે પુરો નીચ-જાત,
 બને નહિ તુખમ ઉંચથી આય વાત;
 હરામીજ અવલાદ બસ તે સિવાય,
 બિજાંથી કબૂ એ નહી કામ થાય.”

૧ ચેહરા ઉપરથી.

૨ ઉપરથી નીચે સુધી, માંમાંથી પણ સુધી.

તોખમની તાસીર.

૫૬.

(ખૂબીઓ કેવી ખાસ વસે કૃત્રમાં.—એ રાહને મળતું.)

- તોખમની તો તાસીર કબૂ નહિ જાય અરે ભાઈ. ૧
 માહીપર^૧ ખુશખોઈ લગાડો ખુબ ધોઈ ધાઈ;
 તોય કબૂ ઓછી ન થશે બદખો જે સરજાઈ. ૨
 આખર^૨ ભલે તું પા ગુલાબનું થૂવરને રહાઈ;
 જૂલેની તોખમ નીચ અરે! તે ઉંચ નહી થાઈ. ૩
 કાગ રહેછ ખુશાલ હમેશાં દુર્ગન્ધી ખાઈ;
 સાંપ તજે નહિ ડંખ મુરખ પસતાશે દુધ પાઈ. ૪
 નાખ ભલે લિમડાનાં થડમાં શાકર હરખાઈ;
 મીઠાં ફળ ખાવા તું નાહક મરશે અટવાઈ. ૫
 ખાનદાનનું ખૂન ફિરોજ ન જશે બદલાઈ;
 રૂડાં બચ્ચાં કબૂ ન જાણશે નીચવરાણુ જાઈ. ૬

શક ઉપરથી કેદ થવું.

૭૫૫૮.

કિધા મેકડરમોટએ ખુબ સવાલ,
 પડ્યો ખ્યાલમાં જોઈ શકમંદ હાલ;
 પુછ્યું “આય ફાટુંછ બદિયાન તેમ,
 પડ્યા આ લહંગાઉપર દાઘ કેમ” ?
 જવાબો ઉપરથી પડ્યો વહેમ જૂહાર,
 ઉભો મેકડરમોટ કરવા પિચાર.

કિધી પુછપરછ ને કુટો કે ભરમ,
બની તુત પોલીસ ગરમા ગરમ;
રવાને કિધો મુત ચોકી ઉપર,
કહ્યું રાખવા ખૂબ ચોકસ નજર;
થયું ચોહું ચોકમાં તો ઝનૂન,
જતે દૂર નહિ તો થતે તહાંજ ખૂન;
હતો પૂર પોલીસપર વીસવાસ,
કહ્યું સુખન તેહને આય ખાસ.

પોલીસની સિક્ત.

૫૯.

(પાછો તોળાહ કરી ૪૩.—એ રાહ.)

હમે તો પોલિસપર મગર; ૧
કોણની છે એવી મકદૂર;
ચપલ ચકોર^૧ ચલકતી ચશમો—પરખે ઝટ સત-નૂર^૨;
પકડે ચોર ભલે તે નહાસે—ચાહ્ય એટલો દૂર. ૨
ફંદ દગાના મુદ્દા લાવે—સહુ ઇલામે ભરપૂર;
સાર ખરો ખેચે જાણે કે—મેળ્યાં બસ વહેતૂર^૩. ૩
ખુનની ઘાતે સરવે વાતે—કાગિલ છે મશહૂર;
એક ઘડીયાં પતો લાવે—ભરમ ભેદથી પૂર. ૪
ફોછ ફિરોજ કહે લોકો સહુ—ગમમાં થઈ ચકચૂર;
શું બિસાદ કે છટકી જાશે!—ખનીઆ આ ફૂર. ૫

૧. ચંચલ ચકોર પશિના જેવી.

૨. ખરાપણાનો ઉભસ.

૩. સોહો ખેંચવાની ખુગળી.

લાશોની તપાસ અને સિતમની અસર.

બ ય ત.

કમિશનર વિલસન મદદનીશ જેલ,^૧
 પુલિસની બની ચોતરફ રેલગેલ;
 મળ્યા જડજ ખેરિયટરો ને વકીલ,
 મળ્યા ડાકટરો સહુ થયા રંજદીલ;
 ગરીબો તવંગર નરો સાથ નાર,
 ઉભાં જેંદ્ર ને જવાંત હારો કટાર;
 પડી લોકની એહવી તો ધમલ,
 ઉભાઈ ગયાં તુત કીડી નિમલ;
 ધમે એકપર એક ભરતી વખત,
 અરે ! જેમ મોજા બની પુર-સખત;
 થયાં બાવરાં^૨ નહિ રહી અકલ-હોશ,
 ઘસારા પડ્યા પગ દબાયા બજેશ;
 પડ્યાં બૂર, પગપર, દબાયાં બદન,
 હડ્યાં કોઈ નહિ, ગુંગાયાં તદન;
 ડરી ભીડથી જે રહેતાંજ દર,
 ધસ્યાં તેહબી જે પડી ફિક્ક પૂર;
 ધકાધક થકી નહિ દિડા પ્રિન્સ પ્રોધ,
 ધસ્યાં તેહવાંબી અરે ! હોશ ખોધ;
 ભરાઈ ગયો કુદલ રસ્તો ચિકાર,
 ઉભાં લોક ચારો તરફ બેકિનાર;^૩

૧. મુબરકનો પોલીસના અમલદારો.

૨. દિવાનાં, ઘેલાં.

૩. વગર અંત, બેગુનાર.

પડે ધોત ચાલૂ જખર્દસ્ત જેમ,
 પડી કોમ સહુની ધમાલોજ તેમ.
 હજારો જને•જેઘ બેહૂ સુરત,
 અરે ! પાણુ પિછાણી ન શકિયાં મુરત;
 હશે કોણુ ખાવિંદની દીલજન ?
 હશે કોણુની બહેન બેટી જવાન ?
 પડી બેહુ લાશો ચહેરેનમૂન,^૧
 ઝરાની મિસાલે જતું પાક ખૂન;
 ગયાં હેબતી આય દેખાવ જેઘ,
 ફરે કોઘ ગમગિન, રડે તહાંજ કોઘ;
 કઠાણુ છાતિએથી તજ હોશ યાર,
 ધરી હાથ પકડી કહાડ્યા બહાર.
 હવે એ મિસાલે પડી જહાર સાંજ,
 પિછાણુત વગર જો પડી લોથ તહાંજ;
 હુંઘાડી યુનીવર્સિટીનું મકાન,
 ઉઠાવી જતનથી મુક્યાં તહાં રવાન.
 તખીબો ઉભેલા હતા તહાંજ કોઘ,
 ગયો મેકડરમોટ તક ખૂબ જેઘ;
 તુરત લાશની તહાંજ કરવા તપાસ,
 કિધી અર્જ તેથી તખીબ બેજ ખાસ;
 ફરામજી^૨ દિવેચા, નોદરશાહ^૩ સંગ,
 તપાસ્યાં હવે બેહુએ બેહુ અંગ;
 કિધી જીસ્તજૂની નજરથી તલાશ,
 ધરી લાશપર મીનબતીના ઉજાશ;

૧. ખુબ સુરત ચેહરાવતરી. ૨. ડાકટર ફર્ગમજ હોરાબજ દીવેચા.

૩. ડાકટર સોરાબજ હોરાબજ નોદરશાહ.

કહ્યું કે નખોના થયા છે જખમ,
 બદનપર ઘણી જેહની છે રકમ;
 પરેશાન સિર-બાલ ફાટો પુશાક,
 થયાં જુલ્મ જોઈ નિગર ચાકચાક^૧;
 થઈ ખાતરી કે થયો છે સિતમ,
 તખીબો થયા ત્યાર ખાવા કસમ;
 લખી આપિચો તહાંજ એહવાલ ખાસ,
 સહી સાખનો મેકડરમોટ પાસ;
 પડી જુસ્તજૂમાં^૨ હવે ભાઈ સહાંજ,
 સગાં નહિજ જડિયાં રહી લાશ તહાંજ;
 કુટુંબી સહૂ જે ઉપર ફરમાવડે,
 ન ધણિયાત પડિયાં તહેનાં રવાન;
 ગમીમાં થયું ગર્ક સારૂ શહેર,
 વહેતી થઈ આંસુઓની નહેર;
 લગનની પુશાલી અરે ! ઝંખવાઈ,
 ભલાં ખાનપાનો થયાં બંધ ભાઈ;
 થવાનો હતો જૂઠાં શમે^૩ રંગરાગ,
 અરે ! તે મકાને થયા નહિ ચરાગ;
 ગમ્યાં કોઈને નહિ અરે ! ખાનપાન,
 થયાં હોય ઘરમાંજ જાણે રવાન.
 ભલા બેંદુ કોરાનરે લાશ જોઈ,
 જહારે જાણાયાં નહી ખેરા^૪ કોઈ;
 દિવો હુકમ લેઈ જવાને રવાન,
 કોમાટીપુરામાં જીરીને મકાન.

૧ કટકે કટકા. ૨ તલાશમાં, ખોળમાં. ૩ દિલ. ૪ રાતનાં.
 ૫ સગાં વહાલાં.

માહતમ ભરેલી ઓળખ.

બ ય ત.

ન તોપણ પડી કાંઈ ઘરમાં ખબર,
હતાં બેઢિકર સહુ ધરી દિલ સબર;
કહ્યું એક સ્ત્રીનાકરે તુર્ત જાઈ,
હતું જોણિતું નામ તો પાનબાઈ.^૧

“અરે ! સાંભળ્યો રાહમાં મેં પુકાર,
ફરી પાન લેઈ મકાને તહાર;
ટૂટી બે પડિછ પારસી-સ્ત્રી જવાન,
મિનારા ઉપરથી, ગુમાવ્યાછ જાન.”

નહી કોઈને તોય લાગી ફિકર,
ન કીધી વધારે તહેની જાકર;^૨

રહી કુત્ર કુટુમ્બી દિલોમા ધિરજ,
ન લાગી ફિકરની અરે ! એક રજ.^૩

પડ્યો જહાનના ખેલ-તખ્તા ઉપર,
સિલા^૪ જહાર પરદા કમી થઈ નજર;

વસલના^૫ હરખથી રિઝાઓ ચકોર,^૬
હિજર^૭ જોઈ ચકવે^૮ કિધો જહાર શોર;^૯

ફરી જોઈ કાલે, અરે ! બામદાદ,
ફરી તેજ ચકવો થશે દીલ-શાદ;^{૧૦}

મગર આશ ખાવિંદની તો કુબાઈ,
બની જો કવખતે સદાની જુદાઈ.

૧. અરનારેન કુટુમબની એક ચાકરડી. ૨. તજવીજ. ૩. પગપૂ. ૪. જગબો. ૫. કાળો. ૬. મિલાપના. ૭. એક જાતનું પક્ષી જેને વિશે એવી કથા છે, કે એ જોડું દી સે સથે રહેતું નથી. ૮. જુદાઈ. ૯. એક જાતનું પક્ષી જેને વિશે એવી કથા છે કે, એ જોડું રાત્રે એક બીજાની જુદાઈ પડે છે, તેને. ૧૦. પાકાર. ૧૧. ખુશાલી ભરેલાં દીલનો.

પડી એ મિસાલે હવે રાત જહાર,
 થયુ અદેશિરનું^૧ જવું તહાંજ તહાર;
 ઘણી જેહમતે તે ગયો લાશ પાસ,
 ઉડી બસ ગયા હોશ કરતાં તપાસ;
 ધડકતાં દિલે દાડિયો ઘર તરફ,
 ફિકો ચેહરો અંગ ઠંડું બરફ;
 હકીકત રડીને કહી આય બાબ,
 કહ્યું કે “અરે માય આલો શિતાબ!
 તહમે નેઇ લેચો અરે! બેહુ લાશ,
 અરે! તુર્ત ચાલી કરોની તલાશ!
 મહેનેતો પડે છે અરે! વહેમ તોય,
 બચૂ ને પિરોજ રખે એજ હાય!”
 હવે દાડિયાં બેહુજન હોશ ખોઇ,
 પિછાણ્યાં વહાલાં સુરત નેક નેઇ.
 રૂદનથી હવે ગાજિયો તે મિનાર,
 ચુપાચુપ હતું તહાં થયો મસ^૨ પુકાર;
 જુઓ કોઇનેખી હતી શું ખબર?
 અરે! કે કલાપિટ થશે હ્યાં જખર!
 અકલ હોશ સહુની થઈ બસ ખતમ,
 વિધાયાં નિગર સાંભળી માહતમ.
 કહો રેહ માદિર-દિલે^૩ કયમ સખર?
 દરદમદને છે દરદની ખબર;
 પરાયાં દિલોપર થયા જખમ તહાર?
 અરે! માયના દદનો શું શુમાર?

૧. બચુખાઈના ખાનિદ મીઠ અરદેશર બગેરેજ ગોદરેજ

૨. મોહરો, જખરદસત.

૩. માયનાં દિલમાં.

દિલોમાંજ રહિ નેક દિલની મુરાદ,
 ફના હાય થઇ ને રહી ફક્ત યાદ.
 ખિન્નને^૧, હવાલે થયાં બેહુ ઝાડ,
 હતાં જે હવા સાથ કરતાંજ લાડ;
 ઉમેદી કુચોથી ભરી નેક-ડાળ,
 બની તે ઘડી એકમાં પાયમાલ;
 ઉજડ બસ થયો આગથી પાક બાગ,
 લગાડી ખુરાએ અરે! જોઇ લાગ;
 રડે ખુલખુલો જોઇને આ ગજબ,
 કિધો શાર, ગમખાર દિલથી અજબ;
 મગર દરથી તેજ કુલની લપટ,
 ફરી જહાર લાવી, પવનની ઝપટ;
 ઉભાં તુર્ત આવો, ફરી તેજ ઠામ,
 ઉઠાવો ઉમેદ ભરી નેક જામ;
 અરે! પાણુ મળે નહિ અબ્જિજ^૨ તે શબર^૩,
 રડી, તર્ક-ચારો ચલાવી નજર;
 નહી ગુલ મળે કે નહી ઝાડ ખાસ!
 અજબ વાત છે! કે રહ્યો ફક્ત વાસ!
 અરે! નાસિપાસે રડી જારજાર,
 ફર્યાં બસ પહોડી આફરીનો હજાર.
 રહ્યા જવાન ખાવીંદ ખાબે^૪ મઘન,
 બિદારો^૫ થતાંતો બળી દિલ અગન.
 રૂદન સાંભળી, તહાર બોલ્યો મિનાર,
 સંબરના સુખન, જોઇ દુખ બેકિનાર^૬.

૧ નારા કારક હવાને. ૨ ચારાં. ૩ ઝાડ. ૪ નિંદમાં, ઉપમા.
 ૫ જાગૃતપણું, સજાગૃપણું. ૬ અનહદ, બેહુદ.

સખરના સુખન.

ગ જ લ.

(જનાહિયાતો હલ્ક પ મેરે--એ રાહ.)

- રે નેકજાદો આ ગમખારો !
 સમજી સુખન આ ધીર ધરોરે !
 પહોડીછ આ બે બહાદુર નારો !
 હયાં કોઇથી ના શોર^૧ કરોરે ! ૧
- મૃવાં કમ્બોતે બેશક આજે,
 રે પાકદામનને બસ કાજે;
 ગારો સિદ્ધત^૨ સહુ એક આજે,
 કલ બહાન કહિ હેવાલ ખરોરે ! ૨
- બેવખત^૩ હયાંથી બેહુ ગયાં.રે,
 પણ જીવતાં હયાં અમર રહ્યાં રે;
 દુખ જોઈને બેજાન થયાં રે,
 પણ પામશે ત્યાં સુખ-ઝરોરે ! ૩
- અંતે સહુને છે મરવું રે,
 બસ નેકનામી લઈ ફરવું રે;
 બદકામ હયાંતો નહિ કરવું રે,
 જોથી નહી ત્યાં થાય મરો રે ! ૪
- જખમો થયા છે બેશક ભારી,
 કલ્લે કુટુંબી દિલપર કારી;
 માગો ફિરોજી માલિક યારી,
 લેઈ રવાનો ઘેર ફરોરે ! ૫

લાયક નો કદર.

—૦—

• બ ય ત .

બિરાદર^૧ હોંસીઆઈના અદેશર,
 ભક્ષાને પડી જો સિતમની ખમર;
 સહોરાખજના પિમર^૨ માડુજખીન,
 વગી ખાનદાને અણી કામદોન;
 તજ મેજખાની અને રાગંગ,
 ઉભા તહાંજ આવી થયા જોડ ડંગ;
 ઘણાં નેકકામે દિવાર દરેર,
 પિઝાણેજ જહેને સડ આ શહેર;
 અરે બેહુ નારો! તમે નેકખખત!
 ખરાં! કે હતો ખેશ આ! સખત વખત!
 ઉઠાવીછ નેણે જીઓ આય રંજ!
 ઉપરથી ખજાનો ખરચિયોછ ગંજ!
 સદા રોકિયું મન તમ્હારે સકાજ^૩!
 બદન-સુખ ગુમાવ્યું ધરી દીવ દાજ!
 ભલાં સાચવટનો ભલો લેઈ લાગ,
 તહોમત પુરાંના મિઠાડ્યાછ દાઘ;
 ગિરોધી^૪ કિયો કુલ-ખરચ બેથુમાર,
 કહાડી રૂપૈયા અરે! ચૈદ હજાર;
 ગુમાવ્યોછ જોકે ખરો ગંજ^૫—નેક,
 અરે! પાણ નિભાવીછ હમદીન-ટેક.

૧ ભાઈ, ૨ હોંસીઆઈના ભાઈ મીઠા અરદેશર સોહરાખજ દસ્તુર કાચ-
 • દીનના. ૩ બેટો. ૪ રૂંડાં કાંચે. ૫ નાંધી. ૬ ખજાનો.

જીવતાં ગયાં તે મુવેલાં આયાં.

બ ય ત. .

હવે હમદિનો ચાલિયા લઈ રવાન;
 ઉઠાવી હુકમસર જુરીને મકાન.
 ગયા દોડતા કામદિન^૧, ખેતની પાસ,
 દિધો હુકમ ઘર લેજવાનેજ ખાસ;
 દિકા અર્ધરસ્તે હવે ને હુકમ,
 કૂચા મોદિખાને ઉઠાવી કદમ;
 પુગા ઘેર દસ વાગતે રાત મિત,
 થઈ ગિહાન નેઈ કલાપીટ સખત;
 નથી ચાલતી આય મહારી જખાન,
 અરે! રાસ્ત કરવા તહેનું બયાન;
 સચકિયા વગર તો પડી બેહુ લાશ,
 હવે કાલ કરવા જુરીથી તલાશ;
 પડ્યાં ધૂળમાં હોય બે ધૂલ જેમ,
 રહી રાત સારી અરે! લાશ તેમ;
 પડે લાલ ને ખાકમાં લાખ સાલ,
 જશે કેમ તહેનો ખરો રંગ લાલ?
 ન સુનું કિચળમાં કબૂ ઝંખવાય,
 ભલે ડાટ! પાણુ તે કચીર નહિજ થાય!
 તને કસ્તુરી તો કબૂ નહિ ખવાસ,
 જુરાં ચીથડાંમાં ભલે રાખ પાસ!
 થુવર-વાડમાં જઈ પડે ને ગુલાબ,
 ઘટી શું જશે તેહનો નેક તાખર?

૧. મરહુમ પીરોજખાનના મામા મી. અરદેશર સોરાખજી દસ્તુર
 કામદીનના. ૨. તેજ, જલકાટ.

સિહા રાતનું શુક્રની^૧ તો મિસાલ,
 ચહેરા ચમકતા હતા પુર-જમાલ;^૨
 ખૂબી જીવતાં નૂરની કમ ગણાઇ,
 પછી લાશ ત્હારે જિયાદા જણાઇ.
 સિતમનાં રૂદનનાં હવે ગાનતાન,
 શુરં બસ થયાં ગાજિયું તે મકાન;
 ડોસીઆઇ સાથે મળી કુલ્લ ખેશ,
 ગમીમાં ગરક થઇ ઉભાં જાઇ પેશ^૩;
 થયાં બેહુ ખાવિદનાં દીલ ચાક,
 પિદરનું જિગરતો થયું તુર્ત ખાક;
 સહુ ભાઇ બહેનો રડે જારજાર,
 રડે સહુ કુટુંબી કરી મસ પુકાર;
 આદરઆઇની તો ગઈ અકલ હોશ,
 રૂદન ને કલાપીટ કીધાં બજેશ;
 બચૂઆઇ દુખ્તર^૪ હતી ફકત એક,
 ન ફરજેદ બીજું હતું કોઇ નેક;
 “અરે ! જીવતી આજ હું મુંઝ માય” !
 રડીને કેહી એમ ડસકાંજ ખાય;
 “તહમે તો પહોંતાં સુખોને મુકામ !
 હમે તો દુખોમાં કુખાં બસ તમામ !
 અરે દીકરી ! હાય ત્હારા વગર !
 કરસ કોણની પાસ ખાલી જિગર !
 કરસ કોણની પાસ દુખસુખ વાત !
 ઝુરસ તું વગર હું અરે દીન રાત !

૧. શુક્રના તારાની. ૨. ચલકાટ ભરેલા. ૩. સાંમજે.
 ૪. બેટી, દીકરી.

દિલાસા ભરેલા ભલા તે કલામ^૧ !
 મહને કોણ ફેરે ? હવે નેકનામ !
 કરસ કોણની સાથ હું ગૂંજસૂંજ ?
 હતી ફક્ત એકજ ! અરે તૂંજ તૂંજ !
 હતી હાય ! અધમૂઘ વિન તુજ પિદર^૨ !
 હવે બસ પુરી મૂઘ હું તુજવગર !
 મગી તાહરા બાપને આય વાત !
 જરા ફેરે ત્યાં અરે નેકજાત !

આદરબાઘનો વિલાપ.

૧ ૪ લ.

(કત્રસે તું એકજ હૈ ચાર.—એ રાહ.)

“આજ મહારી નેકબજીતીનો ખુઝાચો રે ચરાગ;
 અંધકારે હું બળું વિન આંચ સલગી હાય આગ. ૧
 નેક મહારા ઘેરમાં રોશન હતો બસ તેજ એક;
 હાય ! તેથી ગુલ થયો^૩ ! ફૂટાં મહારાં આજ ભાગ. ૨
 ઓ અશો ખાવિંદ મહારા ! છે તહને કેંથી ખબર ?
 હું અટૂલી થઈ હવે દુખ-બોજ માથે લઈ અથાગ. ૩
 ખીલતી એકજ કળી જુહોમાં હતી મહારી ઉમેદ;
 તે ખિન્ન^૪ લેતી ગઈઆજે થયો વયરાન બાગ. ૪
 રે ! ભવિષની નિંદમાં હુંતો પડી જોતી ફિરોજ;^૫
 ઓ ખુદા ! અફસોસ ! મુજને જગતાં જોઈ અભાગ.” પ.

૧. સુખનો, ખોલો, વાણી. ૨. બાપ. ૩. ખુઝાઈ ગયા.
 ૪. નાશકારક પવન. ૫. નેકબજીતીનો દાહડો.

પોલીસની જુસ્તજૂ.

બ ય ત.

બિજી તરફ જોવો બન્યો શું બનાવ,
 થયો રાત સારી પુલિસનો જમાવ;
 ગઈ જુસ્તજૂમા હવે જૂહાર રાત,
 બની નહિજ જાહિર નવી કાંઈ વાત;
 લખાઈ પુરી થઈ જબાની જહાર,
 થયો રાતનાં તહાર ત્રાણનો શુમાર;
 ફર્યો મેકડરમાટનો બસ ખયાલ,^૧
 ફર્યો કેમ અચબૂચ એ છે સવાલ;
 હવાને હવાએ થઈ ખૂન-વાત,
 કિધો મુફ્કરર મગજથી આપઘાત.
 મળ્યા શું ફરેશ્તા અરે! આય રાત ?
 કહી શું ગયા કેં નવી ગુપ્ત વાત ?
 ફરી ખાબમાં^૨ શું દિઠો આ બનાવ ?
 અરે ! તેહનો કેં ભરમ તો જાણાવ ?
 જરા કેં અજબ આ બિનાનું બયાન ?
 કહેશો અરે ! કોઈ ખોલી જબાન ?
 કિધો હુકૂમ સહુકોઈને આય સખ્ત,
 થવા કાલ હાજર જુરીને બવખત;^૩
 સહૂ સાખશીઓ ગયા ઘેર જૂહાર,
 છુટો બસ થયો તુર્ત માફૂ તહાર.

વળતી સહવારનો દેખાવ.

બ ય ત.

પડી એ મિસાલે હવે જો સહવાર,
 થયો લોકથી તહાર રસ્તો ચિકાર;
 બની ખૂરસી બાંકની તો કટાર,
 જમા કોમ પરકોમ થઇ બેશુમાર;
 ગમીની ઘણીએક મજલેસ જોઇ,
 અરે ! એહવી મેં ન દીડીછ કોઇ;
 થયો પૂર ગમ્ભીર દેખાવ આય,
 સહૂ ચશ્મ વહે^૧ ને જિગર ચાક થાય.
 હવે બસ જુરીની પડી દોડધામ,
 જમા નવ જુરરને કિધા તે મુકામ;
 લિધો એકબી પારસીને ન આજ,
 રિવાજો મુજબ, આય તલ્લાશ કાજ.^૨
 ભલા કોરોનર બલેની જે નેક-સહાબ,
 ફરજ કાજ આવી ઉભા તહાં શિતાબ;^૩
 મકાને જઈને દિડી બેહુ લાશ,
 જુરી સાથ કીધી ચુર આ તલાશ;
 રહી એખલા સહુ કિધાં બેશ દૂર,
 તપાસ્યા લિખાશો, જખમ રક્ત-પૂર;^૪
 કિધી કુલ્લ પરપુછ ધરી નેક હામ,
 પાછી બહાર બેઠા સહૂ એક હામ,

૧. આંસુઓથી આંખો વહેવા લાગી. ૨. જે જતવાલાએ આ-
 પઠાત કર્યો હોય, તે કોમના કોઈપણ શખસને જુરર તરીકે સેવામાં આ-
 નતો નથી, પણ આવા કંઈ સરકારી કામદો નથી. ૩. તુરત.
 ૪. લોહીથી ભરેલા.

જુરીના તખીબ સીડની સ્મીઠ નામ,
હવે લાશ જોવા ગયો દરમુકામ;
હતા સાથ ડાક્ટર રૂસ્તમજી સુજન,
ભરૂચા અટક છે જાહેની પિછાન;
બિબ્લ અર્દેશર હોરમજી તખીબ,
અટક ઘાસવાલા શિક્ષાના હખીબ;^૧
તપાસ્યાં નખડિયાં અને જખમ ખાસ,
અરે ! લાશ ચીરી કિધી બસ તપાસ;
સાહૂ જખમ સાથે, પરેશાન^૨ હાલ,
તપાસ્યા લખી આપવા એહવાલ.
કરે સર્વ કોઈ અરે ! ત્રાયત્રાય;
ખુનીપર સખત નાખીને હાય વાય.

લોક લાગણી.

ગ જ લ .

(તં ઉમેદો ભડી હાય કાપી — એ રાહ.)

ખીલતી બે કળી કાંચ કાપી ?

હાય પાપી ! હાય પાપી !

નેક મનની મુરાદો ઉથાપી^૩ ?

હાય પાપી ! હાય પાપી !

૧

એક તો એક પૂરીજ બેટી,

તે કમડોતે કડન લેઈ લેટી;

રે ! ભવિષની ભડી આશ આપી,

હાય પાપી ! હાય પાપી !

૨

૧. તનદરૂસ્તોનો દોસ્ત. ડાક્ટર, વર્ધદ. સરગરદાન થયેલો.

૩. ઉધીવાળી.

૨. ચુધાઈ ગયેલો.

રે બિજી તો ભલી જ્વાન ધાળી, ^૧ પુર ઉમેદ જતન સાથ પાળી; જેઘ તે જહાંનથી રાહ માપી, હાય પાપી ! હાય પાપી !	૩
રોય માદિર ^૨ પિદર ^૩ બહેન ભાઈ, રોય ખાવિંદ ખેશા ડઘાઈ; રોય કુલ કોમ ગમ દીલ થાપી, હાય પાપી ! હાય પાપી !	૪
ચું નહી રૂહેમ આવી તહમોને, કે ઝુટાવી લિધા બે દમોને; રે ! કમ્બોંતે કપટ છાપ છાપી; હાય પાપી ! હાય પાપી !	૫
હાય ફીરોજ નાખે તમોપર; લાખ લખાનત પડે છે ઘરોઘર; સત્યોનાશે મળો તમ મિલાપી. હાય પાપી ! હાય પાપી !	૬

જુરીનો પહેલો દાહડો.

અ ય ત.

થયું કામ ચાલૂ જુરીનું જહાર,
થયો મેકડરમોટ તો તુર્ત ત્યાર;
વિચારી વિચારી પુછે બસ સવાલ,
ખરો પાડવા ખેશ-મનનો^૪ ખયાલ;

ખુલાવી ડોસીઆઇને ઠામ બહાર,
 તલાશી સવાલો કિધા બેશુમાર;
 ધરી હાથ ફસડાઇ આયાં બહાર,
 જવાબો કહીને રડે જારજાર;
 ફરજિયાત વેઠે કિધો દૂર સોગ,
 થયો હાય ! હોવો ખુરો આય જોગ.
 અરે ! એકતો દુઃખમાં પૂર ગર્ક,
 તહેમાં ઉભી થઇ નવી આય તર્ક;
 હજુરતો મકાને પડ્યાં છે રવાન,
 ફરી તેટલાં તો ચરામ ને જખાન;
 ઉઠો પાકજાદો કરો બસ બચાવ !
 કહોની ખરેખર થયો ચું બનાવ ?
 ખુલાસો જ કરવા ઉઠોની શિતાબ !
 ગમેતો પછી જઇ કરો નેક-ખાબ !
 ભલી દામને પાડવા કાંઇ દાઘ !
 અરે ! પેરવી થાયછે જોઇ લાગ !
 કયામત તલક રેહશે આય દાષ !
 ઉઠો બહેન આપો જવાબો બજેશર !
 જખાની અગતની હવે ટૂંક લેઇ,
 મુલતવી જુરી નવ દિવસપર રહેઇ;
 ભલા બહેનીએ લઇ જવાને રવાન,
 દિધો હુકમ આરામઘાહને મકાન૩.

ગમ્ભીર મન્નલેસ.

બ ય ત.

દિધા પાકદામન ઉપર બેહુ જનન,
 મુવાબાદ તનબી કિધાં કૂરબાન.
 અશો જન તન સાફ દામાન પાક,
 અગર રંજથી ખલકમાં થાય ખાક;
 મિનોઈ જહાંને મળે નેક સુઃખ,
 ભલે ગેતી^૧ તહેને ગણે પૂર-ફુઃખ;
 મુવાબાદ જેવા જગતના કેસામ,
 ખરે તાંહ તેવોજ સમજે મુકામ.
 હજારો જનોમાં હતું નહિજ કોઈ,
 જહેને ચહેરે ગમી નહિજ જોઈ;
 ધરે આંખપર સર્વ કોઈ રૂમાલ,
 ગણે કુલ્લ મન્નલેસ ખેશી મિસાલ.
 સહૂનાં હતાં શું તહમે બેહુ બહેન ?
 અરે ! કે રડીને કિધાં લાલ નેણ ?
 ઉજ્જરન વખત આય મન્નલેસ ભરાઈ,
 અરે ! જે વખત બેહુની ઘેહ સરાઈ;
 વિતા જહાર ચોપીસ કલાકો નવાન,
 જવા દાખમે બહાર પડિયાં રવાન^૨;
 અરે ! પૂર ગમનાક દેખાવ જોઈ,
 વગર અશકની^૩ ચશમ રહિ નહિજ કોઈ;
 નજર બસ પડી તહાં ખુદાની ખુદાઈ,
 નથી જેહની નેક-દિલથી જુદાઈ.

૧ આય જહાંન, કુનિયાં. ૨ એ બોલ સાધારણ રીતે લાશને
 બદલે પારસીઓમાં વપરાય છે, લાશો. ૩ આંખોની.

પડી બહાર, જવખત બેહુ જોહાન,
 થયાં રંજદિલ^૧ જૂહાંન ને આસમાન;
 થયા બેહુ વચ્ચે સવાલો જવાબ,
 ઉતારી લિધા તે કલામો શિતાબ.

—૦—
રવાનોની ચરચા.

૫૬.

(જગત જૂકુ ધનનો મેજો છે.—એ રાહ.)

કહો કાંઈ—જાએછ આ બેહુ જોહાન! ૧

સદકે^૨ કિધા પાકદામન ઉપરથી;
 જે બેહુએ નેક જાન;
 મરવા પછી પાણુ વહાલાં બદનને,
 અંતે કરી કૂરખાન. ૨

ગાતી હતી કાલ જે આય ઘરમાં,
 લેઈ હરખથીજ તાન;
 રે! તેજ નાજુક બદનની મહોતે,
 કીધી અજબ મોહકાન. ૩

માયો રડે ને રડે બહેન ભાઈ,
 ખાવિંદ ખેશી સુજાન;
 રૂદનો કલાપીટ બસ કેહવાને,
 નહિ ચાલતી આ જખાન. ૪

સહુ કોમ સાથે પરકોમ રોએ,
 લેખી સગાંઓ સમાન;
 કુલ શહેરમાં આંસુનો મેઘ પડિયો,
 ગાજ્યુ ગમીનું તુફાન. ૫

ગ્રહાનો ઉપર સ્વેત^૧ છત્તર નખાયાં,
પાકીજગીની નિશાન;
આરામથી બેહુ ખાબે-ખુશીમાં,
ખહોડીછ નારો જવાન.

૬

જીઠી જગતની તજી જૂઠૂ માયા,
રાખી ખુદાની પિછાન;
તહેનો તહાં શેજદો પામવાને,
છોડ્યુંછ ફાની મકાન.

૭

ચિન્વત્^૨ ઉપર ખહોંચશે જો રવાનો,
મળશે તહાં બહુજ માન;
લેશે વધાવી ફરોહર ફરેશ્તા,
ગાશે સુગુણના વખાન.

૮

પીરિજબાઈ બચૂબાઇનાં તો,
જોઈ ફિરોજી^૩ રવાન;
ફીરિજ સત કુહોછ ગાજી રહેશે,
સાતો અરે આસમાન.

૯

—:૦:—

ભલી કૂચ.

—:૦:—

બ ય ત.

ગયા એ મિસાલે અરે જાન-પાક.
મળી ખાકમાં બેહુની નેક-ખાક;
હવામાં ઉડી બે ગયાં બૂલબૂલ,
થયાં પિંજરા તો પલકમાંજ ધૂળ;

૧. સફેદ. ૨. જે પુલ ઉપર જરથોશ્તી ધરમ મુજબ ચહારમની બાંમદાદે રવાનોની તપાસ થાય છે તે. ૩. નેકબખ્તી ભરેલાં.

મિટ્ટીમાં મિટ્ટી થઇ ગયાં કુલ મગર,
 જુઓ નેક 'પુશળો રહી હયાં અમર !
 થશે નામ તહેના અરે ભાઇ નાશ !
 નથી રેહવાનું સદા કોઇ ખાસ !
 હજારો જુગોના અરે જનદાર^૧ !
 જનમ લેઇ મૂકાં ખરે બેશુમાર !
 મરે કોઇ બાળક મરે કોઇ જવાન,
 બને જૈફ પાણુ મહોત્તો છે નવાન !
 કરે કોઇ દુખમાં હજારો સવાબ,
 કરે કોઇ સુખમાં બદી બેહિસાબ,
 જગતની મજા જોઇ લાગેા મરેછ,
 વધારી બદન ભક્ષ કાળે ધરેછ;
 વળ્યું શું ? તહેમાં અરે ઇનસાન !
 જરા વાત સાંભળ ધરી નેક ધ્યાન !
 કરી લે ! અરે તું સફળ આ સફર !
 બદીપર હમેશાં બનીને જઢર^૨ !
 અશોઈ ભટ્ટીનાં ભટ્ટાં નખ લગાડ !
 નસીબી ફળોની નરમ છાત ફલાડ !
 હશે નાખુનો^૩ જો બદી-મેલ^૪ પૂર,
 થશે જૂદેર માવો બની બદ-કસૂર,
 ગળાંમાં ઉતરતાંજ મરશે તુરત,
 થશે લ્યાનતે-પૂર^૫ તહારી સુરત.
 કરી લે સવાળો ! થશે તેજ સાથ !
 નફા લેઇ જા તુ ! ભરી બેહુ હાથ !

૧ જન ધરાવનારો, છવતો. ૨ કૃતેહમંદ. ૩ નખો.
 ૪ બદીના મેલથી ભરેલાં. ૫ લ્યાનન ભરેલી, શીતકાર ભરેલી.

સહુ કોઈ હેવાં કરો નેક કામ !
 મુઆ બાદ જેથી રહે નેક નામ !
 જુદાથી ગરક થાય ગમમાં ખલક,
 ખુશી થઈ વધાવી લિયે ત્યાં ફલક;^૧
 જુઓ કે ગયાં તો ખરાં નેકજાદ !
 મગર સહુ રહેશે કરી નેક યાદ !
 ભણા ફજનો^૨ દાખલો લેઈ આય,
 ફરે જે બદીથી સુખી તેજ થાય.

અંતે સહુ ચાલી ગયાં.

ગ જ લ.

(ક્યા ખિન્ન આઈ ચમતમેં ગજરે યુલ જવા રહા-એ રહ.)

એક પાછળ એક તું જતી સહુ ચાલી ગયાં;
 ભાઈ બહેનો જન^૩ અને ફરજાદ ને વાલી ગયાં. ૧
 મુફલિસો સાથે અમીરો બેગમોળી ખાક થઈ;
 કોઈ દસ્તે-પૂર^૪ કોઈ હાથ લઈ ખાલી ગયાં. ૨
 કોઈ તો કંજૂસ ફૂટી પેટ વેઠામાં મુવાં;
 ગંજ મેળી રંજ લેઈ સૂરતે કાલી ગયાં. ૩
 દાજ દિલમાં તો ધરી કોઈ સખીએ રંકની;
 જીવતાં તો શું? મુવા પાછળ વળી પાલી ગયાં. ૪
 અંતકાલે તંગ-હાલે^૫ પામિયાં નહિ પુર જગા;
 મહેલમાં ફીરિજ જે રહિને ફુલીફાલી ગયાં. ૫

૧ આસમાન, મિનોઈ જહાન. ૨ ખદવાનો. ૩ મહારાજા, પરણેતર.
 ૪ ભરેલે હાથે. ૫ તંગાસ ભરેલી હાલતે.

અખખારોની વળણ.

અ ય ત.

હવે બસ પુલિસની ફરી જે તરક,
બની ત્હાર રૈયત ગમીમાં ગરક;
મળી મેચ સહુએ દિયો ખુબ વિચાર,
બચાવો જ કરવા થયાં તુર્ત ત્યાર;
દિયો જેમી ચાલાક શાણા વકીલ,
સુણી બસ હકીકત દિયાં બન દીલ;
લડ્યો જે ખરે સાચવતની લડત,
દિગર^૧ કલ જિઠર^૨ તુર્ત નાખી પડત.
પડી જિઠર, પોલીસ થઇ તરફ એક,
બિજી તરફ રૈયત કોમો અનેક.
પહેલેજેજ ખુન ને પછી આપઘાત,
પછી નીકળી છે અકસમાત વાત;
અરે ! સહેજ વખતે ફર્યો એમ ખ્યાલ,
બિજી બાતમીની કહાડે ન ભાળ;
થયો છે કદી એહવોળી બનાવ ?
અરે એ પુલિસ એકળી તો જાણાવ ?
ખરી પાડવા ફરત ત્હારી તરક !
કરે છે અરે કાંય ખુનને ગરક ?

૧. ન્યુસપેપરોની, ખબર પતરોની. ૨. બીજી. ૩ તકરાર.

ઉઠી બસ ગયો રેયતી વીથવાસ,
 પહેલેજ રોજે વળાણુ જોઈ ખાસ.
 “સમાચાર” લાયું દલીલો હુંજાર,
 થયા “જન્મે જન્મશેઠમાં” ખુબ પુકાર;
 દિડી ખુબ “અખબારમાં” બી નિકર,
 ખરો બેઠ વાંચી ઉછળિયાં નિગર;
 વળી “રાસ્ત ગોઠતાર” ની ખુબ દલીલ,
 અરે ભાઈ ! વાંચી થયાં રંજ દીલ;
 થયાં “કયસરે હિન્દમાં” હું ખખખાણુ,
 વખોડીછ જોણે પુલિસની વલાણુ;
 મુળો “ગુજરાતી” અખાયુંજ બહુ,
 મરાઠી વળી હિન્દ અખબાર સહુ;
 સહુ કોમનાં હિન્દ અખબાર કલ્લ,
 વખોડી સહુએ ખરી આય ભુલ.
 મગર “દાઈમસે” ભાઈ “ગેઠેટ” સાથ,
 સુખન સખત છાપી લિધી કાંઈ બાથ;
 વળી કોઈ તો બસ કરી તુચ્છ વેશ,
 ઉભા કાંઈ ઇંચેજ અખબાનવેશ,^૧
 ન ખાધી કદર આંતુની એક રેજ,
 કરે જે કબૂ નહિ ખરો ઇંગરેજ;
 નહી છાજતા છાપિયા તે કલામ,
 અનિદ થઈ બચાવે, દિધા સખત ફલામ;
 મુવાંપર થયા હૂમલા બેધરક,
 ભલી માનસાઈ બની બસ ગરક;

તમહારીજ હુમદિન^૧ અગર બેહુ નાર,
 હતે તો થતે તહાર કેવો પુકાર ?
 મિતારે જાહેસા તહમે કુલ્લ સંગર,
 જળાંદાર કરતે ધરીને ઉમંગ;
 પત્થર પાસબી બસ કરાવી પુકાર,
 સિતમ આય કરતે જહાં-આશકાર;^૩
 ચિનેસા ચુનાની અરે રજ સહેજ,
 બખ્શતે તહમે તોહને ચશ્મતેજ^૪
 તુરત ચિતરાવી પુનીની શકલ,
 રવાને પતાબેબી કરતે નકલ;
 જાહેસીજ દરએક લોખંડ-સીક,
 બનાવી તમહારી તહમે ગમશરીક;^૫
 ઘસી પત્થરો સાથ આતશ શિતાબ,
 તહમે પાડતે લુંજવા દિલ-કબાબ;
 કરી પૂતળાં છવતાં તેજ વખત,
 લખાવી વિગતવાર આ જુલમ સખત,
 તહમે આપતે એહવો ખૂબ રંગ,
 થતે બર્ફમાંબી અગનના તરંગ;^૬
 મધુર વાગતા ઘેટ ઘડિયાલનાજ,
 અજબ કાંઈ કરતે ગમીના અવાજ;
 કદીબી ન ખામોશ^૭ તે રહેતેજ,
 પુની જહાંશુધી પામતે નહિજ ફેજ.
 વળી કોઈ ચણ્ણાળ નાપાકજાદ,
 ઉડાવી ગપાઝા રહે દીલશાદ^૮;

૧ જીવતાસી. ૨ પથરા. ૩ દુનિયામાં જણિતો. ૪ આં-
 ખવું. ૫. બેસતીઆંખો. ૫ ગમીમાં સાચો. ૬ મોજ. ૭ ચુપ,
 બંધ. ૮. પુશાલ, હરખ બરેલાં દિલના.

વગર દાઘનાં દીલની લેઈ શાલ,
 ગિબતના રૂંગર^૧ થયા કે ખુશાલ;
 અસત અંધકારે ધરી નહેસ્ત સોય,
 દગાનો જ દારો અરે પોઈ જોય;
 ફરેળી સિફતની ધરીને પનાઈ,
 કપટથી કરે મફસદી કેં તરાઈ;
 બતાવી ઠગે કાનની બસ અશમ,^૨
 હરસે કહીને, વળી લે કસમ;
 મગર રાસ્ત ખુશીદનો જો ઉજાસ,
 સફા શાલપર જહાર પડશે જ ખાસ;
 ખુલી ઝટ જશે બદકિસમ^૩ તો તુરત,
 સિહા થઈ જશે કારમી તે સુરત.
 અરે ! ભાઈ અફસોસ ! કે એ મસલ,
 થયા જૂઠા હમદીનબી કમઅકલ.
 દિધી કોઈએ સખ્ત બેગર્બ—પંદ,^૪
 અકલ—મંદ તો કેં થયા અફલમંદ;
 સહોરાબજી બંગોલીએ કસર,
 કિધી એ મિસાલે કરી અફલ દૂર;
 છપાવ્યાછ અખબારમાં ખુદ—વિચાર,
 દુખાવ્યાંછ હમદીન દિલ બેશુમાર;
 થયો જેથકી કાગનો મસ્ત વાવ,
 મળ્યો ફિત્તેઅંગેજને^૫ ખૂબ લાગ;

૧. છેદ પડેલાં અથવા કાઢેલાં કપડાને બે આગમ રીતે સીવનાર.

૨. હેવી રીતે કાનમાં વિગત કેલ કે જાણે સાંભળનારની નજર સાંભળે બની હોય. ૩. ખુરાં કરવુંક. ૪. નહીં માંગેલાં શિખાંમણ. ૫. ફ્રેસાદ ઉત્પન્ન કરનારા.

સદા દુરઅંદેશ નહિના ખયાલ,
 ગયા કાંઈ આજે ? થયો એ સવાલ;
 પુરા જોગથી તો થયું દીલ સખત,
 ન માગ્યું ન ધાર્યું લખ્યું એક લખત;^૧
 ખફા ના થતા ! બ્યાન સતને સરજ,
 બળવીછ મેં ફક્ત મહારી ફરજ.

ફિતનેઅંગેજીને સુખન.

ગીત.

(મુખોતો મુરજ અસ્ત પામી ગયો રે.—એ શહ.)

દુખોમાં દિલાસા બળ્યા બસ તમહારા,
 નથી જોઈતા કાંઈ આજ,
 અસત મારતાં વસ્વસાના ગપાટા,
 નથી આવતી કાંઈ લાજ ?
 જવાબો તહાં કેમ દેશો રે ?
 તહમે શું સદા હયાંજ રહેશો રે ? ૧

તહમે બેઘિસાદી બન્ને છવ જાણી,
 ભરી બેકદર કેં કટાર,
 તહમારીજ હમદિન હોતે નાર એ તો,
 થતે તહાર કેવો પુકાર ?
 રંગોમાં રંગત^૩ ખુબ ઉછળતે રે !
 કંઠેજે સખત આગ બળતે રે. ૨

૧ અખબારોમાં આવેલું લખેલું ચર્યા પત્ર. ૨ નેસોમાં. ૩ લોહી.

હમો જીવતાંને ગમે તે કહેજો !
 મુઆંતું ન લેતાંજ નામ !
 જવાબો નથી કોઈ દનાર હ્યાંતો !
 ગયાં બેહુજન સ્વર્ગ ધામ !
 ગાણી દામનોનેજ ખ્યારીરે,
 કિધી જિન્દગીને અકારીરે.

૩

ખરાંનો ખુદાવંદ છે સાચ સાથી,
 ખરું આ કહેછે ફિરોજ,
 જગત સાગરે સત્યનો સંગ^૧ તરશે.
 કુબે જૂઠું સંગીન બાજ;
 ભલે કાં ન તાણખુંજ હોતું રે,
 કરી અખતરો સહેજ જોતું રે. !

૪

જુરીનો બીજો દાહડો.

ખ ય ત.

બિજી વખત બેડી જુરી ભાઈ જહાર,
 યુનીવર્સિટી તો ભરાઈ ચિકાર;
 સહુએ કિધું એ ઢિલાણું પસંદ,
 ખરું જે કુશાદે અને છે બુલંદ;
 વળી છે મિનારો તહેનીજ પાસ,
 સહેલ્લી બને જેથકી આ તપાસ;
 પરી લોકની એહવી તો ધમાલ,
 સહુ પારસાએ કિધી બસ કમાલ;

ભરાઈ ઇમારત અને સાથ બાગ,
 જુઓ ચોતરફ પારસીઓ અથાગ.
 કારોનર ભણા બેસેની જે નેકજાત,
 બિરાજ્યા હવે ખોળવા રાસ્ત વાત;
 દિલે જે નિખાલસ અને રહેમવંત,
 ખરી બાતમીમાં બતાવેછ ખંત;
 વળી જંગમાં મસ્ત રૂસ્તમ સમાન,
 અને ધનસાઈ અનોશોરવાન;
 ખુદાનો ધરી ખોદ્ દિલમાં હમેશ,
 અરે સાચવટને ગણે ફકત ખેશ;^૧
 હરે કોઇથીબી નહી તે દલેર,
 જ્યાં રાસ્ત ને પાકદિલમાં મહેર;
 સદા દીલ ને હાથ હાતમ સમાન,
 વિક્રમ^૨ સમ ખરો વીર ચાતુરસુજન;
 હમેશાં ધુળવે શહેરી સમાજ,
 લહે રાસ્ત લડતો જુઓ ફર્જ કાજ;
 કરે મુર્ત લાચારની સારવાર,
 ગિરના ખરચથી બનાવે ટટાર;
 સિફત રાસ્ત જાહેની સહુ કોઇ ગાય,
 દિલોજનથી સર્વ કુરબાન થાય;
 ખરું બ્યાન તહેનું હવે હું કરુંછ;
 તહમો સાંભળે તે કલામો ધરુંછ.

ઠામસ ખેતનીની નેકનામી.

ગ ર ખી.

(માહ કોપ થયો તે કળી કાલમાં ને. --એ રાહ.)

- ચાલ ચાલની મુળન સખી જાઘયેં ને;
લલા ઠામસ ખેતનીના ગુણ ગાઘયેં ને. ૧
- ખડું મુંબઈ શહેરે જે છે જાણિતો ને,
જીવ્યો આલા^૧ અદના સહુનો માનિતો ને;
તહેના વખાણ ગાઘને રિઝાઘયેં ને. ૨
- સભાશદ સૂરો શહેરની સમાજનો ને,
તખિખ સાચ, ગરિખ દરદીની દાજનો ને;
ખરું કહેવામાં શાનાં શરમાઘયેં ને? ૩
- જાઘક કરોનર જે મુંબઈ શહેરનો ને,
વરસ સોલ^૨ થયાં ચાલુ ખુદા-મહેરનો ને;
લલો ભાગ જેહનો લલી લલાઘયેં ને. ૪
- મ્યુનીસીપલ સ્કુલખોઈનો પ્રમુખ છે ને,
સદા હસતું સુંદર જાહેનું મુખ છે ને;
મઘન થાઈ નેકમનથી મલકાઘયેં ને. ૫
- સખાવતમાં સખજો તે સરદાર છે ને,
ગરીબોનો નવરોજ^૩ આધાર છે ને;
દુવા નેક સખા તેહને ચલાઘયેં ને. ૬

૧ મોટાં અને નાહનાં, તવમર અને ગરીબ. ૨ કરોનરનો આધો
આજ સુધી સોલ વરસ ચલાવ્યાં છતાં એકબી દીવસ, અઠવાડિયું કે માસની,
ખીમારી, રોકાણ, અથવા કોઈ પણ કારણે સર. રત્ન લઈ પોતાના કામથી
ગેર હાજર રહ્યા નથી. ૩ પણાં વરસ થયાં આ લલા ડાકટર સાહેબ,
દર નવરોજને ટાંકણે, મુંબઈ શહેર નેમજ ખીજાં ગામડાંના ગરીબ જરથો-
રતીઆમાં મોટી રકમની ચાલુ સખાવત કરે છે.

જિવો જુગ જુગ સદગુણના ભંડાર તમે જો,
 દુઆ નેક ફિરોજી ફળજો હરદમે જો;
 ફરી ગરબી લઈ તાળી હરખાઈયે જો. ૭

બાગે બહેશત.

બ ય ત.

ગયા એ મિસાલે હવે કાંઈ રોજ,
 વધ્યો વસ્વસાનો અરે ભાઈ બોજ;
 પડી સાખશીઓ તરેહવાર જાત,
 અરે! ખૂનનીતો જાણાઈ ન વાત;
 પુરી મેકડરમાટએથી ગવહાઈ,
 ન ભેટી દરદની મળી કેં દવાઈ;
 પહેલ્લે ગાણાચો જુઓ આપઘાત,
 પછી કેમ તહેનો થયો અકસમાત ?
 ઉભા તે ઉપરથી થયા કેં સવાલ,
 બુરાંઓ દિલોમાં કરે બદ-ખયાલ^૧,
 સુણી જીવતાંને છુટે કમકમાટ,
 સુવાં કાંચ તેથી બને નહિ ઉચાટ^૨;
 ગમીમાં ગરક થઈ કિધો જહાર ખાખ,
 દિલો આય દખાવ મેંતો શિતાખ;
 નજરે ઝટ પડ્યો બહેશતનો નેક બાગ,
 કુલો ફળ હતાં જહાં ખરેખર અથાગ;
 અજબ બહાર રોનક અજબ રંગ ફૂલ,
 અજબ બસ સફાઈ અજબ બૂલબૂલ;

અનળ તે પરંદાં^૧ અનળ તે અવાજ,
 અનળ તે સરોદા^૨ અનળ તે સહાજ;
 વહે પૂર ખુશખોઈનો ખુબ પવન,
 ખરે દિલપન્નિર^૩ આય દીઠાં ચમન;^૪
 ફરોહર અશો મેં દિઠાં બેશુમાર,
 બિલોરી^૫ હતો ત્યાં નદીના કિનાર;
 સહૂ કોમનાં ત્યાં હતાં નેકજન,
 ખરેખર હતાં તે સહૂ કોઈ શાદ;^૬
 ફરેશ્તા મિસાલે હતું પાક નૂર,
 હતાં સહુ ચમનમાંજ ચકચૂર પૂર;
 હલીને મળી સૌ કરે રંગરાગ,
 ખુશીમાં ખિલ્યો ખહેશ્તનો નેક બાગ;
 ખિલી રહિ ખુશાલી અરે તર્ફ ચાર,
 નજર નહિ ખિસે લાખ આવે વિચાર;
 અરે ! એહવામાં દેહી મેં સુરત,
 મહારી તરફ જોઈ આવી તુરત;
 હતી બેહુ નારો મહેરો^૭ સમાન,
 પહેલ્લીજ નજરે કિધી મેં પિછાન;
 હતી એકતો નેક પરિજબાઈ,
 બચૂબાઈ બીજી ખરેખર જાણાઈ;
 પહેર્યા હતા સ્વેતરંગી^૮ લિખાશ,
 ગળાંમાં ફુલોના હતા હાર ખાસ;
 ફરેશ્તાઈ ચહેરે હતું પાક-તેજ,
 ખુશી થઈ દિઠો મેં ભલો આય ફેજ;

૧ પસિઆ. ૨ ગાજન. ૩ દિલને ખુશી કરનાર. ૪ બાગ,
 વાડી. ૫ કાચના જેવો સાફ આરપાર દિયે તેવો. ૬ ખુશાલ.
 ૭ માહબોબતાર, ચાંદ. ૮ સફેદ રંગના.

ઉભાં બેહુ મુજ સાંભળે થઇ ઉદાસ,
 હતો તે વખત બામદાદી ઉજસ;
 મહને જોઇને બેહુ ગમગીન થાઇ,
 કહયું કે “અરે ! પ્રીય હમદીન ભાઇ !
 ખલકમાં ખરી વાત પહોંચાડ આય,
 અરે ! કે જુઠો વસ્વસો દૂર થાય;
 ભલાંને પહોંચાડને તું સલામ !
 ખુરાંને જરા આય ફહેને કલામ !
 હમારો તહમારો ખરો ધનિસાફ !
 થશે આખરે ક્યામતો સાફસાફ !
 ખુદાને તહમે આપશો શું જવાબ ?
 અરે કાંઇ જગમાં કરોની સવાબ !”
 કહી એમ, ગમખાર થઇ બેહુ નાર,
 સરોદે સિતમનો કિધો આ પુકાર;
 પુરો તે થતાં જગિયો હું શિતાબ,
 લખ્યા તે કલામો હુંઘાડી કિતાબ.

પયગામે પાકજાદ.

ગ જ લ.

(દિને જરથોસ્તમાં છે ગ્રામ્ય શિલમૂશી ભરી ભારી.—એ રાહ.)

અસત ગુલખાનની દેહશત હવે હમને બતાવો ના !
 ખુદાની કુમ્મકે પહોંતાં હવે હમને ડરાવો ના ! ૧
 હમે હસ્તી તજ ફાની મિનોઘમાં કિધો વાસો;
 હવે બદનામના સુખને યહાં હમને રડાવો ના ! ૨

નથી રું ડર ખુદાનોખી તહમારાં નાતરસ દિલમાં ?
 ફરેખી ફૂંકથી નાપાક થૂકોને ઉડાવો ના ! ૩
 તહમારી અટકળી ચરચા ખરી બસ પાડવા અંતે;
 હમાપર તહોમતો મેળી અરે ! ટુકમાં પતાવો ના ! ૪
 નથી પડિયા જીઓ દાવો હમારી પાક દામનપર !
 હવે શકની સિહાઈલઈ હસદથી તે બનાવો ના ! ૫
 ખરાંનો છે ખુદા શાહિદ^૧ કબૂ નહિ તે છુપું રહેશે !
 હમે ખુશ-નિંદમાં છેવે હવે હમને જગાવો^૨ ના ! ૬
 સહુ તે સંગદિલને^૩ તું અરે ફીરોજ જઈ ફહેજે !
 હમે જીવમાત બહુ ખમિયો હવે હમને સતાવો ના ! ૭

—૦— વતનની યાદ.

બ ય ત.

નરમ નખ્ખમાં^૪ જહાર ઉકળેછ ખૂન,
 ખરી હાયના સખત નિકળે સખૂન;
 વફાદાર રહિને ધરે દિલ સખર,
 જખમ લેઈ ખુનખાર^૫ જીરોજખર;^૬
 દિલોમાં બળીને બની ખાક રાખ,
 નસિબપર ગુજરેછ અફસોસ લાખ;
 જગતની જફાપર સખૂરી ધરેછ,
 જિગરથી જલીને સુખન આ કહેછ.
 અરે હાય ! ગુલજર ખ્યારાં ધરાન!
 વતન નેક નાખહાર જિન્નત સમાન!

૧ સાખશી. ૨. જગાડો, ઉઠાડો. ૩ પથ્થર જેવાં દીલનાને,
 ૪ નાડમાં. ૫ લોહી લુહાણ. ૬ ઉપર અને નીચે, આખાં બદનપર.

ગયાં કહાં હમારાં અરે તખ્ત તાજ ?
 ગયા કહાં મુલક ને ગયાં કાંહ રાજ ?
 જખરદસ્ત • જે જહાંનની રહેનશાત ?
 કહાં ગઇ હજારો વરસની હયાત ?
 કહાંછે કયેખોશરો નામદાર ?
 નરીમાન ગુસ્તાસ્પ અસ્પંદિયાર ?
 કહાંછે જખરદસ્ત બરજો જવાન ?
 ફરામજ સોહરાબ જહાંખેલવાન ?
 ગયા કાંહ દારાબ દારાં દલેર ?
 અનોશેરવાં ને અબૂજર્જમહેર ?
 ગયાં કાંહ કાબૂલ જબૂલ ચીન ?
 મિસર રૂમ તાતાર ને માહચીન ?
 કહાં ગેઇ કુલ જહાંનની પાદશાત ?
 ફના તે થઈ ! ને રહી ફક્ત વાત !
 કહાં નામદારો ગયાં પાકબદ ?
 થયાં ખાક સહુ ! ને રહી ફક્ત યાદ !
 મૈયો નહેસ્ત યારો સિતારો બુલંદ,
 દલેરો મુવાં જઇ ફનાને કમંદ;^૧
 હનું જેહનું જહાનનું રાજ નેક ?
 ન નહાનુંબી તહેનું રહયું ગામ એક !
 મજહૂબ વાસતે છોડિયું બસ ધરાન,
 મગર સાથ રાખ્યાંછ દીનો—ધમાન !
 તજ્યા મહેલ બાગો તજ્યા મુલક માલ !
 ફક્ત દીન સારૂ થયા પાયમાલ !

તજ્યા એશ આરામ ફળવંત દેશ,
પરાઈ હકૂમત, ગાળી રાજ-એશ;
તજી મુલ્ક આયાછ હિન્દૂસથાન,
યહાંબી કિધા કાંઈ કુરબાન જાન;
કહાંનો જીઓ રાય-જદવ^૧ જવાન,
કહાં બેગડો^૨ ને કહાં અલફજાન;^૩
વફાદાર રહિ પામિયા પુખ્ત માન,
હકૂમત સહુએ કિધા દીલજાન;
મુસલમાન હિન્દૂ અને ઇંગ્લિશ,
ફિદા સહુ થયા જોઈને પાક તેજ;
જીઓ પેશવા શાહ અકબર નિજામ,
સહુએ દિધાં જાગીરોનાં ઇનામ;
ખિટિષ રાજમાંતો મળ્યું બહુજ માન,
બેરોનેટ^૪ કિધા પારસી બે મુજાન;
બિજી જહાર કોમો હતી બેહિસાબ,
ફકત પારસી પામિયા આ ખિતાબ;
સખાવત જહેની નથી કે અજાણ,
ગાળી પૂર-લાયક બખશિયાંછ માન;
મુઠ્ઠીભર રહીને કરે બસ કમાલ,
ઘઉંમાં ખરે કાંકરાની મિસાલ;

૧ જદવ રાણા, જેણે ઇસવી સને ૭૧૭માં સંનજનમાં જરથોશ્ત્રીઓને પોતાના રાજમાં આસરો આપ્યા હતા. ૨ ઇસવી સને ૧૫૦૭ માં મહમદ બેગડાએ પોતાના પાયતખ્ત શહેર અમદાવાદથી એક મોટું લશકર, સંનજન છતી લેવા સાફ મોકળ્યું હતું, જહારે રાણા તરફથી જરથોશ્ત્રીઓ લડ્યા હતા. ૩ આ લશકરે અલફજાન નામના એક સરદારની હકૂમત તળે લડાઈ કરી હતી. જુઓ શાહ હોસાલાઈ ફરોમજી કરાકા સી. એસ. આઈ.ની બનાવેલી પારસીઓની તવારીખ. ૪ પહેલા બેરોનેટ સર જમ-રોલ્ડ જીજીલાઈ, ખેતાબ મહયો ઇસવી સને ૧૮૫૭ માં. બીજા બેરોનેટ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ. ખેતાબ મહયો ઇસવી સને ૧૮૬૦ માં.

પયમ્બર જરાયોશત જે નેકનામ,
 ઘરફકત ભરેલા તહેના કલામ;
 સહુ તેહની છે ખુબી આય નેક,
 રહ્યો જેથકી જહાંનમાં પૂર ટેક;
 તહેનાં અશો રૂહપર ખેશુમાર,
 પહુડો આફરીનો હજારો હજાર !
 હમ્મુરબી જુઓ રાખિને નેક લાજ !
 નિભાવેછ જગમાં ગરીબનવાજ !
 અદલ રાજ વિક્ટોરિયાનું વિસાલ,
 ભલી કયસરા નેક માદિર મિસાલ;
 અદલ વાવટો છે સદા પૂરનૂર,
 ન જહેની ઉપરથી થતો અસ્ત ખૂર;
 મળી વાઘ બકરી રહે ખેહુ સાથ,
 તવંગર ગરિબપર ન ઉચકેછ હાથ;
 નહી દુઃખ રૈયેત જહેની સહેછ,
 દુઆઓ ગુજારી ચમનમાં રહેછ;
 ફિદા પારસી છે જહેની ઉપર,
 સખૂરી ધરીને કરે બસ શુકર;
 ખુજદ પારસી કોમની દિલ-અગન,
 ગાણી રાજ-નિજસમ સદા છે મધન;
 અરે પણ ખરેખર જુઓ આય વખત !
 રશ્કિનાં^૧ દિલોબી થયાં હાય સખત !
 બને કોઇ સંજોગ હેવો ખરાબ,
 પિયે દાસ્તબી દાસ્ત-ખુનનો શરાખર^૨;

થયા એ મિસાલે કહું આપુકાર !
 ઘણા એક ખ્યારા અરે દાસ્તદાર !
 અરે ! સહેજ વાતે ફરી ગઈ ચશમ !
 રફિકની ફરી ગેઈ રૂડી રસમ !
 ભલી તોખમનું^૧ છે સદા દીલ સાફ,
 કરે છે બુરું ચાહતાંનેખી માફ;
 પુરા સુખતથી, નહિ કરે દીલ રંજ,
 અગર દાવ આવે, મળે ખૂબ ગંજ;
 ભલાં દીલથી તે કરે નેક ચાહ,
 બનાવે રફિખને^૨ ફરી ખેરખાહ.
 ભલાંની ભલાઈ બુલાઈછિ જહાર,
 તવારીખની યાદ આપુકર તહાર.

પારસીઓનો વફાદારી.

ગ જ લ .

(અરે પિતાજી ગરીબપરતો, ખશા બનીને
 જશા કરેના.—એ રાહ.)

હમો વફાપર બની ગુમાની !
 અરે ભલાઈ હવે બુલો ના !
 સફા દિલોની ન કદ્ર^૩ખાણા !
 અરે ભલાઈ હવે બુલો ના !

૧ .

થયા નથી એવફા કદીબી !
 જુઓ તવારિખ સદી સદીની !
 નથી હર્રામી લહૂ ધરાની !
 અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના ! ૨

અમલ ત્રિટિપપર ખુશાલ બનિયે !
 હમે હમારૂં રાજ ગણિયે !
 નિરાંત રહિયે ભલાં નુરાની !
 અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના ! ૩

હમે હમારી કચેસરાને !
 ભલા કલામે દુઆ ગુજાર્યે !
 નિમાજ^૧ હરદમ કરી ખુદાની !
 અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના ! ૪

થયાજ બલવે^૨ નહી વફારે !
 અરે સહૂ કોમના જહારે ;
 હમે સહૂતો રહ્યા ઇમાની !
 અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના ! ૫

તહમો બદલ બહુ લડ્યાછ બાપૂ !
 હમે બચાવ્યાછ આય ટાપૂ^૩ !
 જરા તહેની કદર પિછાની !
 અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના ! ૬

૧ દુઆ તનદસ્તીમાં દરેક જરથોસ્તી હર વખતે ખુદાની બંદગી દિવા પછી બીજી દુઆમાં સાથે પોતાના રાજ કરતાનેબી જે દુઆ ચાહેછ તે.
 ૨ ઈસવી સને ૧૮૫૭માં હિન્દુસ્થાનમાં મોટો બળવો થયો તહારે. ૩ ઈસવી મને ૧૯૪૨ માં જહારે ઈંગરેજ લશકર મરફોથી પાયમાલ થયું હતું તહારે એ તકનો લાભ લેઈ જનજીરાના હબસીઓએ મુંબઈ ઉપર હુમલો કીધો હતો, જ્યારે રસતંગ દારાજ નામના એક જરથોસ્તીએ પોતાની સરદારી હેઠળ માછીઆની એક ફ્રાજ ઉભી કરી તેઓ સાંમજે લડીને, મારી હઠાવ્યા હતા, જે કીમતી સેવાના બદલામાં મુંબઈની પટેલાઈ ઈંગરેજ સરકાર તરફથી તેવ-જાને મળીહતી—જુઓ શેઠ ડોસાલાઈ ફરાંમજી કરાકા સી. એસ. આઈની બનાવેલી પારસીઓની તવારોખ.

ફિરોજ કહેછે મુણા, દિવાના
કબૂ નહી પારસા થવાના!
બુરા અને બેવફા તુરાની!^૧
અરે ભલાઈ હવે ભુલો ના !

૭

હમદીન લાગણી.

બ ય ત.

અસતનો પવન બસ કુંકરો જહાર એમ;
ખરી કદ્રની તો ફરી જહાર નેમ.
નહી ખૂનનો કે કુટો ગુપ્ત ભેદ;
ઉપજિયો સહુ દીલમાં પૂર ખેદ.
થયો “જન્મે જન્મશેદ”માં ખુબ પુકાર,
મઆફકલ દલીલે ભરાઈ કટાર;
ઉઘાડ્યું તહેમાં હવે ફંડ એક,
હતી જેહનીતો ખરે નેમ નેક;
જરાથોશિતઓ સર્વએ રક્મ ખાસ,
ભરી જેહવી લાઇ જહેની ગુજસ;
ભરે સેંકડો રૂપિયા માલદાર,
ગરીબે ભર્યા ફક્ત આના જ ચાર;
થયા એમ રૂપિયા, ઉપર દસ હજાર,
નહી કાંઇ ભરનારનો તો શુમાર;
ખરી સાંભળી આ અરજ બેગરજ,
જરાથોશિતઓએ બજવી ફરજ;

૧ ઈરાનીઓ આજે પણ બેવફા અને દગાખોરોને તુરાની કરીને કહેછે.

મળી બાંનુઓ જૈફ સાથે જવાંન,
 ખરી લાગણીની બતાવી નિશાન;
 વળી બાળકો સાથ સહુ નેકમદ,
 ભરી રૂમ દેખાડિયાં દીલ-દર્દ;
 બળવી સાહુ દીનદારે ફરજ,
 રડીને કિધી આ ખુદાને અરજ.
 “અરે ઓ ખુદાવંદ પરવરદિગાર !
 જરા સાંભળી લે હમારો પુકાર !
 સરે તુંથકી સાચદિલની ગરજ !
 બિજ કોણ આગલ ગુજાર્યે અરજ !
 રહેશે જગતમાં હવે કેમ લાજ ?
 અગર સાંભળો નહિ ગરીબનવાજ !
 ખુનીઓ ખરા તો તહનેછે ખબર !
 હમેતો બશર^૧ સહુ થયાં બેસબર !
 ભરમ ભેદ પરદો અરે ખોલ બાપ !
 ખરી બાતમીની ખબર તુંજ આપ !
 બતાવી ખુની સાથ તહેના રફીકર^૨ !
 પુરા શખ્સ તે વખતના હમશરીક^૩ !
 ઉઘાડા ખરા ખૂનિઓ તુર્ત પાડ !
 સજાએ ઘુનેહગારને પોંહચાડ !
 અરે ! કે તહારેજ રહેશે સબર !
 દુખી દીલની જહાર લેશે ખબર” !

ભણી નેમ આ ફંડની જોઈ જુદાર,
સાહુ કોઈ ભરવા થયાં ભોઈ ત્યાર;
ધુનેહગારનું જાણવા નામ કામ,
હતું બાતમીદારનું તે ધનામ;
કુટે ભેદ જોથી ગજબનાક આય,
ખરા ખૂનિઓને સજ રાસ્ત થાય.

જમાનાની અજબ બાજી.

—:૦:—

ગ જ લ.

(ફિરત સખ ચિત્તેં ચરખેં કોઈ ઉલોટ કોઈ સુલોટ.-એ રાહ.)

જમાનાની જુઓ બાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી;
ભરમ ભેદી ગજબ ગાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૧
દુઆડે તે કબૂ પાપે-કબૂ ખે જહાંન સુખ આપે;
કરે દિલગીર ને રાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૨
અલકતી જામ લઈ કાતિલ^૧-ભરી પાઈ કરે બાતિલ;
કરે શાણાં અરે પાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૩
ધરમ ધ્યાનો બતાવે તે-વળી નફેં સતાવે તે;
સદા નાની કરે હાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૪
છુપાવી પાપ તે રાખે-વળી ખોલી ભરમ નાખે;
બતાવી બાતમી^૨ તાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૫
કહે ફીરોજ સુણ ભાઈ-ગુણો ને અવગુણો ગાઈ;
કહું શું ખૂબિઓ ઝાજી-ફરે ઉલટી અને સુલટી. ૬

જાહેર ઇનામ અને લેની ચરચા.

—o—

બ ય ત.

ભલો અદ્દશિર કામદિન રહિ મકમ,
ગિરોથી કહાડી મહોટી રકમ;

નહી હારિયો નેક હિમ્મત દલેર,
કરે આફરીન ભાઇ સારૂ શહેર;

હવે રૂપિયા લેઇ દોહડ હજાર,
છડે ચોક તે મોકળી ભરબજાર;

દિયે બાતમી ખૂનની જે તમામ,
બખશવાજ લેને હવે આ ઇનામ;

પુલિસના વડાને કિધી આ અરજ,
જહેણે લખ્યું કે “નથી કે ગરજ;

ન ખુલશે ભરમ આપિયાથી ઇનામ,
અસત બાતમી કોઇ આપી તમામ;

થશે લાલચે તે ખરો બેતમાહ,^૧
જશે મારિયા મુક્તમાં બેઘુનાહ,”

દલીલો બિજબી બતાવી અનેક,
રવાનેજ પાછો કિધો તેજ ચેક.

થયો લાર્ડ હેરીસને જો સવાલ;
દિધો જવાબ તેણેબી વિલ્સન મિસાલ.

જુરીનો મુખેસર એહવાલ.

બ ય ત.

બિજી તર્ફ આપો હવે ધ્યાન ખાસ,
ચલાવેછ નહાં ભાઈ જૂરી તપાસ;
જુઓ મેકડરમોટ થાકો લગાર,
પડી ને જહેમત? હવે ખેશુમાર;
જગા તેહની પ્રૂઘને લેઈ ભાઈ,
ચતૂરઈ બતાવી અજબ કેં સવાઈ;
પ્રુઘન કેંગીની સખત લાગી લડત,
નહી કોઈબી જિદ્દ મેજે પડત;
ખલલ એ મિસાલે પડી જહાર રોજ,
વધી રક્ત તકરારની જહાર ફોજ.
થયો તુર્ત સરકારનો બસ હુકમ,
રવાને ક્રિયરને કિઘો એકદમ.
ઉભો જહાર સરકારનો આ વકીલ,
સખૂરી ભરેલાં થયાં સર્વ દીલ;
રજૂ કેં થયા સાખશીઓ અનેક,
મગર ખૂન-પત્તો ગયો દૂર છોક;
પુરા સહુ થયા પાણુ મજ્યો નહિજ ભેદ,
ઉપજિયો સહુ દીલમાં પૂર ખેદ.
પુલિસના થયા સાખશી ને તમામ,
પુરા ને થયા સહુ જબાની કલામ;
જુઓ કેંગીની તર્ફમાતો તુરત,
ઉભી પારસી બાળકોની સુરત;

બની વાત કુમળાં મગજમાં રહીછ,
 પ્રથમ જેહની મેં હકીકત કહીછ;
 હતી છોકરી એક પુર નેક-ફામ,
 ભલું જેણિનુંછે નવાજ્યાઈ^૧ નામ;
 હતી ઉમ્ર તો ફક્ત અગિયાર સાલ,
 મગર જેનમાં જૈફ આકિલ મિસાલ;
 ધરી પૂર હિમ્મત દિધા ખુબજવાબ,
 કિધું બચપણે આ અન્નહયું સવાબ;
 મુવાંની જગતમાં નિભાવીછ લાજ,
 ખુશી બસ કિધો ખુદ ગરીબનવાજ;
 તહોમત ખુરાંના મિટાડ્યાછ દાઘ,
 જુઓ રાસ્ત-સાબૂનનો^૨ લેઇ લાગ;
 કિધો તેણિએ 'કં' ખુલાસો, અજબ
 જુઓ મુજ ખયાલી હકીકત મુજબ;
 શુરૂઆતમાં જે વિગત મેં કહીછ,
 જહેની હજુર યાદ તાજી રહીછ;
 પિછાણી સુરત માકુની બસ તુરત,
 ઘણા લોકમાં જોઇ તહેની મુરત;
 કહ્યું કે મિનારે દિઠો જેહ તેજ,
 ખરે ખુદબખુદ છે અરે શખ્સ એજ;
 વધૂ જે કહ્યું તેહનું દૂક બ્યાન,
 હવે સાંભળો સહુ ધરી નેક ધ્યાન.
 “ફરી જહાર આયાં અગાશી ઉપર,
 પડી આય દુખાવપર મુજ નજર;

૧ ખુશી-નવાજ્યાઈ તે મીઠ સોહરાબજી ઈજનેરની બેટી.

૨ સચ્ચાઈના સાબુનો.

ગયો તહાર માફૂ ઝડપ પૂર સાથ,
 હતી પાવડી તો ધરી એક હાથ;
 નહી પોયલાં તો હતાં કેં બઠન,
 હતો તહાર ખુલ્લો જ હગલો તદન;
 દિસ્યો તહાર ઘભરાયલો બેહિસાબ,
 ઝડપથી ગયો દોડતો તે શિતાબ.
 બિજાં તેણિનાં હમશરીક^૧ બાળવેષ,^૨
 હતાં તેણિનાં સહુ ખુબીવંત ખેશ;
 ફરેશતા હતા એ નહી ઇનસાન,
 ખુદાએ ખરી જોઈ આફત નિશાન;
 કિધા બસ રવાને અરે તહાં શિતાબ,
 જુઓ આપવા આ સિતમનો હિસાબ;
 જહારે થયું ત્યાર જુમ્મેશ-લખત,^૩
 કિધી સાબ ચારોજને તેજ વખત;
 ખરે નાજનીનાં મલોગ્રાં નસાબ,
 હતાં તે વખત આય ચારો કરીબ;^૪
 કહ્યા કુદરત શહેરે ખરા આ કલામ,
 નમીને કિધી બસ ખુદાને સલામ.
 ખુદાવદ કુદરત તહારી અપાર,
 ભરમ ભેદનો તું ખરો જાણનાર;
 ભલે પાપિઓ સહુ કરે ગુપ્ત કામ,
 મગર તે તહને થાય જાહિર તમામ.
 અજબ છે જગતનો જુઓ આય ખેલ,
 પુરાંને ચમનમાં કરાવેછ ગેલ;^૫

૧ સાથી. ૨ બાળકો. ૩ લગાઈવુ લખત. ૪ નજદીક,
 પાસે ૫ લાડ, રમત.

ચહડાવેછ કુંચેજ પાપી દરખત,^૧
 બતાવેછ જાણે ખરું નેકબખત;
 જગાવી પહેલ્લાં કરીને ગરૂર,^૨
 જુએ કર્તુકી તેહનું જોર પૂર;
 બુલંદી ઉપર તે ચહડાવી દરખત,
 કુકાવી પછી તો પવન પૂર-સખત;
 ઉખેડી જમિનદાસ્ત પલમાં કરેછ,
 જહારે બિજાં ઝાડ મૂળમાં ડરેછ;
 ફરી ઊગવાની રહેતી ન આશ,
 જુઓ થાય જડમૂળ સાથેજ નાશ.
 ભલે ખૂનિઓ રેહ જુશ એ મિસાલ;
 મગર આખરે તો થશે એજ હાલ.
 જગત-ખેતમાં જેહવું બીજ એક !
 પછી તે ખુરં હોય યા હોય નેક !
 તહમે વાવશે તેહનાં ફળ હજાર !
 તહમારેજ ખાવાંછ હયા ભરખજાર.
 જગત છે જુઓ આઘનાનો મહેલ !
 છુપી એખ જાહિર બતાવેછ સહેલ !
 ભલે કર તરેહવાર રંગીન લિબાશ !
 મગર તુર્ત દેખાડશે શિક્લ^૩ ખાસ.
 ગયો જહાર ઉલટો જુરીનો તબીબ.
 બિજા ડાક્ટરોતો થયા સહુ હબીબ.^૪
 કહે સ્મીડ કે “રે સુણો આય વાત !
 નથી કેં ગુજરિયો ખરે જૂલમાત !
 કહી જસતી નહિજ ખોલું જખાન !
 હતી લાશપર નહિજ તહેની નિશાન !

વરૂથ તેહની તો ગયા સખતી ચાર
 તખીબ^૧ પારસીઓ કરી પુર વિચાર;
 કિધી ખાતરી ખાઇને બસ કસમ,
 કહ્યું કે ગુજરિયોછ બેશક સિતમ.
 ફરામર્જ^૨ ડોસાભઈ એક જવાન,
 અને સાથ જમશેદ એટી^૩ સુજનન;
 વળી કોઇ અરજૂન^૪ નામે સિપાઇ,
 સહૂએ દિધી સાખશીઓ સવાઇ.
 ખુદ્યો ભેદતો આઇનાની મિસાલ,
 થયા તુર્ત જાહેર કે બદખિસાલ;^૫
 દિકો કોઇએ નાખતાં નાર એક;
 અગાશી-કિનારા ઉપરથીજ છેક.
 ફિકા ચેહરાસાથ મેલો પુશાક,
 બદન ધૂજતું જોઇ બદિયાન ચાક;^૬
 દિહી ખેહુ ખૂની તહેની ચશમ,
 કહી એટિએ વાત ખાઈ કસમ;
 વળી ખોલિયા કે ભરમ ભેદ સત,
 કહે મેકડરમોટ તહેને અસત;
 વગર ડર કિધું ભાઇ ખાલી જિગર,
 વગર હાંસલે બસ ચલાવી જિકર;
 કહ્યું એટિએ કે સહૂ આય ખ્યાન,
 ઘણાં પાસ કીધુંછ ખોલી જખાન.

૧ ડાકટરો ફરામજ હોરાબજ દીવેયા, સોહરાબજ ડોસાભાઈ નાદર-
 શાહ, ફસતમજ પેસનનજ ભરયા, અને અગદેશર હોરમજ ધાસવાલા.
 ૨ મીં ફરામરોજ ડોસાભાઈ મોટાભાઈ, તે સવદેશી મિલના વોવિંગ મા-
 સ્ટર. ૩ મીં જમશેદજ સોહરાબજ એટી, તે મેશરસ કોનરાય અને
 બરાઉન સોલીસિટરોના મદદનીસ. ૪ અરજુન રામા રેહમતાર જેનરલની
 આફીસનો સિપાઈ. ૫ પુરી ખરલતના. ૬ કાટેલું.

ધનતમંદ પીરિયરો ને વકોલ,
 કહિછ વાત સહુને વગર કાંઈ ધીલ;
 ઘણાં એટિને રાસ્ત કહેછે મગર,
 ખરી વાતતો છે ખુદાને ખબર.
 જુરી એમ બેઠી દિવસ ઝોગાણીસ,
 લિધા સાખશી વીસ ને બે પચીસ;
 તવારીખમાં રેહશે બેમિસાલ^૧,
 જુઓ આ જુરીનો અજબ એહવાલ;
 તથી કોઈ અનિયોજ હોવો બનાવ,
 થયો જેહમાં હોય હોયો જમાવ;
 જગ્યાનાં અને સાખશી બેશુમાર,
 ઘણા રોજની ભાઈ જેહમત અપાર;
 હાયાં જુરીએ અરે સખત રંજ,
 થયું ગ્વાહી દફતર ખરે એક ગંજ
 ભલા બલેનીએ તો કહ્યા રાસ્ત બોલ,
 સહુ સાખશોનું કરી સાચ તોલ;
 કિધી જિક્ક^૨ કાબેલિયતની અપાર,
 જુરીને દિધો તે પછી અખિતઆર;
 જુરી રહેછ એકાંત કીધો પિયાર,
 થયો આસરે હોં મિનિટનો શુમાર;
 ઘુનેહગાર માફૂ ઈયો સાંજ-વખત,
 જુરી એકમત થઈ સિવા એક ફક્ત;^૩
 કહ્યું કે “પિરોન્ખાઈનું એક ખૂન,
 બિચ્નુંતો બચૂખાઈપર મહાજખૂન;^૪

૧ જેના જેવું બોલું ન હોય તે. ૨ દોકા, વખતે ચીની, તકરાર.

૩ મીઠા બોસક કીનલી.

૪ ઘણું જ ઘટકી.

ગુજારી સિતમ લૂટવા લાભે નેક,
 બિજ સાથ એ છે ધુનેહગાર એક;
 જુરી ને બદાથી રહી છે અંજાણ,
 અરે આય તદ્વાશને દર્મિયાન.”
 હતી જૂન તીજ અને બૂધવાર,
 જુરીએ અભીપ્રાય આપ્યો તહાર;
 ઉભેલાં હતાં લોક ને દશહજાર,
 સહુએ ખુશીના કિધો મસ પુકાર;
 હતી પારસી સાથ સહુ કોઈ જ્ઞાત,
 મળી હિન્દુ ક્રિસ્તી મુસલમાન જાત;
 બની રાહપર ગાડિઓની કટાર,
 હતી જેહમાં બાંનુઓ બેઠુજાર;
 ઉભાં સહુ તજ કુલ્લ આરામ એશ,
 અરો બેહુનારો ગાણી નેક મેશ;
 ઉભું ત્યાં ખેરોનેટનું ખાનદાન,
 ઉભાં બાંનુઓ જૈફ સાથે જવાન;
 ઉભાં લેડો જમશેજી નામદાર,^૧
 ખુજેગી ભરેલાં કુટુમ્બો હજાર;
 પુલીસે કિધો માકુને કેદ ચાર,
 તુરત ખેનીનો હુકમ મળતાંજ વાર;
 હતી ખેશતનો શું સહુનીજ ખેન ?
 અરે કે ઉભું આપિને લોક-સેન ?
 કિધી જૈફ ખેની ઉપર આફરીન,
 ભલાં જોઈ કાબેલિયત ને ચકાન;
 કિધું નેકદિવથી બિકટ આગ કામ,
 વધાવ્યો સહુએ દુઆને કલામ;

૧ ધવેજર ત્રિજાં લેડો જમશેજી જીજીભાઈ. ૨ લોકોનું મોટું ઘેળું.

અરે ઓ ખીર! એમ રહિ બેગરજ!
અદા કર! જગતમાં ફરજનું કરજ!

ધનસાન! તહારી ફરજ બખવ!

ગ જ લ .

(બજિદ તું સત્તાવેછ જહારે મહને.—એ રાહ.)

જનમ લે જગતમાં બખવો ફરજ!
ખુરી બસ બદીનાં બની બેગરજ! ૧
નકામો ન નાદાર જ જહાંનથી!
અદા કર સદાનું તહાંરું કરજ! ૨
જુઓ મહેર ને માહ મશગૂલ છે!
વખડેછ કુદરત ફરજની તરજ! ૩
કરે કામ સહુતો નિયમસર રહી;
નહી ચૂકતાં ખુદ-સરોદી ખરજ! ૪
જનાવર ઝહાડો અને સંગળી^૧;
ફના થાય, સારી જગતની ગરજ! ૫
નહી કાંય તું તેમ ચાલે બશર?
ખુશી થઈ લિયેછે બદીનો મરજ? ૬
બલાઈ ભરેલી ભલી ભૈરવી^૨
તણ, ગાયછે કાંય પાપી પરજ? ૭
સવાળી સકામે સફળ કર સફર!
અરે! એટલીછે ફિરોજી અરજ. ૮

૧ ઈનસાન. ૨ ગાયનના વાજતરોની ગત. ૩ હરકોઈ રાગ રાગણી-
નાં મંજાણું પહેલું સુર. ૪ પરચરબી. ૫ હિન્દુસ્થાની ગાયનની એક
રાગણી. ૬ હિન્દુસ્થાની ગાયનની એક રાગણી.

ભેદભરેલી કપડાંની બિંદડી.

— ૦ —

ખ ય ત.

કહું છું હવે હું હકીકત અજખ,
સમાચોછ તહેમાં ભરમનો ગજખ;

જહાંગીર ખહેરામજી મર્જખાન^૧,
કરેછે તહેનું મુણા આય ખ્યાન.

“કહી એક શખ્સે મહેને આ ખખર,
ન જેથી રહી કાંઈ દિલમાં સખર;
જુઓ બિંદડી એક પોશાક પૂર,
ગિરાને પડેલી રહીછે હજૂર;

મજો મારવાડી ફલાણે મકાન,
પડી બિંદડીછે તહેની દુકાન;

ફલાણા શખ્સનોજ ફટો લિખાસ,
સમાચોછ તહેમાં કરોની તપાસ;

વળી કાગજ કે પુરાવો સખત,
સમાચોછ તહેમાં જુઓ તે લખત;

છુપાચોછ તહેમાં ખુનોનો ભરમ,
ખરે ખોલશે તેજ આ બદકરમ.”

ખખર લેઈ આ હું ગયો કેળી પાસ,
ખિજ સહુ મળીને કિધો ખૂબ ફ્યાસ;

મળી કાંઈ સલ્લાહ જે દર્મિયાન,
અલગ સહુ રાજ્યા દખવાળી નિશાન;

કહ્યું કે “દુખીથી ઉપજશે વહેમ,
 તહમે એખલા જઇ કરો પૂર નેમ.”
 પુલિસના^૧ વડા પાસ લઇ આ ખબર,
 ગયો દોડતો હું બની ખેસખર;
 કિધી અર્ધ તલ્લારા કરવા તુરત,
 નહી થોખવા કાંઇ જોવા મુરત;
 મગર તેહમાંતો પડી ખૂબ ધીલ,
 દુખાયાંજ જેથી સહુનાંજ દીલ.
 પુગાડી ખબર રહેંઘ છાપન કલાક,
 ઉમેદી ફોજોની બની હાય! ખાક;
 “જુઓ એક સિત્તેમની રકમ,
 ઉચાપત કિધી કોઇએ એકદમ;
 પકડવા હમેતાં ગયા તેજ ચાર,
 જહેમત કિધી રાત દિન ને બપોર;
 અસૂરું તહેનીજ કરતાં તપારા,
 કહ્યું બુઝને કે થયું ભાઇ ખાસ;
 પછી ગિંદીની કિધી શોધ સખત,
 મળ્યું નહિજ બંડગ,” અર! નેકબખત.
 બની ભેદની એ ગિલાલે ડગર;
 ખરી વાતતો છે ખુદાને ખબર.
 થયા ગર્જનીના સદુ કોઇ ભોગ,
 બુરો આહો બસ થયો આય જોગ;
 કિધી કોઇએથી નહીં કે નજર,
 પહેલેજ તે ગિંદીની ઉપર;

૧ મુખર્જી પુલીસના કમીશનર કમલજી ગિલસન.

થયો બસ નવા વસ્ત્રસાને વમલ,
 ગયો ધૂળમાં જોગનો ખુબ અમલ;
 થતે ગર પુલિસથી નહીં આય ધીલ,
 જતે તક નહીં ને દુખાતે ન દીલ;
 સહુ લોકના છે અરે! આ કલામ,
 અજબ બિંદીને હવે છે સલામ.

ખોઈ તક પાછી આવતી નથી.

૫૬.

(લોહ પડોડા રવાસ, કરે મન લાખ બરસડી આસ-એ રાહ.)

તક ખોઈ ખરી, નહિ કોઈ બનાવે-હાથ કદી આવે. ૧
 ખાઈ શિકારે ચાંપી શિકારી-નહિજ ફરી ફાવે;
 પાવસ^૧ પાછળ શું વળશે? જો-ધાન્ય મુરખ પાવે. ૨
 બરતોડાને ખોય સમો તે-સર પટકે નાવે^૨;
 જનન જવાની ગયલાં પાછા-કોઈ નહીં લાવે. ૩
 કાલ ઉપર સોંપીઓ ભાઈ-ના ચુકતો દાવે;
 ફાંદો ફિરોજ અપટને તહારે-સેજ નરમ ભાવે. ૪

મેજિસ્ટ્રેટ આગળ તપાસ.

બ ય ત .

પાછી કૈક રોજે મુજબ ખુદ-રિવાજ,
 દિવે નેથકી આય આદલ રાજ;

૧ વરસાદ. ૨ નાવ સાથે, વહાણ સાથે.

ઘુનાઈની હવે પૂર કરવા તપાસ,
 ઉભો માકુને તો કિધો તહાર ખાસ;
 વડો શહેરનો જેહ મેનિસ્ટરેટ,
 ગયા તેહની પાસ ગ્વાહી સમેટ;
 ભલું જેહનું નામ ફૂપર સહાબ,
 અદલ જૈફ ઇનસાફમાં પુરહિસાબ;
 દિવસ ત્રણ સુધી સાંભળી પૂર સાર,
 વળુદ કેસમાં જોઈને, બાપુકાર
 કહ્યું કે થયોછેજ સાબેત કેસ,
 જણાવી નહી વહેમની એક રેસ;
 પછી નાંધિયો કેસ સેશન ઉપર,
 અદાલત વડીમાં થવાને નિકર.

—o—

ખેશીઓની હાલત.

—o—

ખ ય ત.

ગજબતો ગુજરિયો અજબ બદકિસમ,
 રખે કોઇપર આય પડતો સિતમ;
 ગિરોથી ખરચ તો કિધો ખેશુમાર,
 થયા ધૂળ, રૂપિયા અરે ! ચૈદ્ હજાર;
 ભલા અર્દશિર કામદિન આ મિરાસ^૧,
 ગિરોની કહાડી થયા નાસિપાસ;
 થઈ તો ખરી, મસ રકમ આય ધૂળ,
 મગર તે ગઈ નેક કામે અમૂલ;

તહોમત ખુરાંના થયા દાઘ દૂર,
 સતીસાથ હમદિન રહ્યો ઠેક પૂર.
 જલી જીવતાં બસ ખમી દર્દ આગ,
 મિટાડ્યાછ બદનામના સખ્ત દાઘ;
 કુટુંબી બિચારાં થયાં પાયમાલ,
 ગયા જીવ વહાલા વળી નફ્દ^૧ માલ;
 જહોમત અને જર ગુમાવ્યાં નકામ,
 દુખી દિલ ઉપર તો ખમ્યા લાખ રૂહામ;
 દિનોદિન થયો કમ ઉમેદી ચરાગ,
 વમલની સિહાઈ વધી, જોઈ લાગ;
 ગુમાવી ગિરોની વહાલી નિરાસ,^૨
 મળ્યો ભેદ નહિ ને થયાં સહુ નિરાસ;
 ખુનીના મળ્યા કોઈ નહિ હમશરીક,
 ભરમ ભેદમાં તે છુપાયા રફીક.
 બહેરે-ગમીમાં^૩ કુબાડી જિગર,
 ધરી અશક-મોટી^૪ કહાડી ઉપર;
 રૂદન સહારડીથીજ^૫ છેદો કરેછ,
 ધરી હાય-દોરે! તહેમાં ભરેછ;
 રહી એ મિસાલે અરે ! દીન રાત,
 કરેછે રડી આ સિતમનીજ વાત.
 રડો ના ! રડો ના ! અરે નેકજાદ !
 કરો તે અહુરમજદને એક, યાદ !
 તહમારાં વહાલાં અરે દીલજન !
 ગયાં તે ફરી આવશે નહિ મુજન !

૧ નગદ, રોકડ. ૨ મિલકત. ૩ ગમીના દરિયામાં.
 ૪ આંસુઓનાં મોતી, ૫ છેદ પાડવાનું એક હાથયાર તેથીજ

છુટીછે મહોબ્બત ખરે જે અપૂટ !
 ન મળશે ફરી! તે ખજાનો અપૂટ !
 હજારો ખુનાનાં લાહૂએ સખર !
 કદીખી ન ધરશે તહમારાં નિગર !
 ન બદલો કબૂ વાળશે કાંઈ સહેજ !
 અગર પાપિયો પામશે પાપ-ફેજ !
 કબૂ નહિજ કારી રૂઝાશે જખમ !
 ફના ગર થશે ખૂનિયોની તુખમ !
 ન મળશે ફરી તે ગુમાવ્યાં ગવહર !
 અખુટ ગંજ-કહારન^૧ પામો અગર !
 નહી પૂરશે કોઈખી આય ખોટ !
 ન લંકાં સુનેરી, જવાહીર કોટ !
 હમારાં દિલોના દિલાસા અપાર !
 હમે આપિયેછે બનીને નિશાર !^૨
 તહમારી ગમીમાં હનારેયિ ભાગ !
 ખરેખર સમાયોછ દુખમાં અથાગ !
 પુત્રીયો તહમારી હમારીજ બહેન !
 તહમોસમ હમોને નથી કાંઈ ચેન !
 તહમેતો ખરેછો ગમીમાંજ પૂર !
 હમે દલગિરીથી નથી કાંઈ દૂર !
 ખમી જખમ ખુનખાર છરેજખર;
 હવેતો ધરો બસ ખુદાપર સખર !
 કરો ફક્ત તહેને નમીને અરજ !
 બિજાથી નહી કાંઈ સરશે ગરજ !

જેશીઓનો દુખીમુકાર

મુ સ્ત જા દ.

(અશ્વમેધ ! રૂડા સંગમાં ન ધ્યાન તેં દીધું !—એ રાહ.)

ગુપચુપ ખમી બસ ગુપ્ત ગમના મારથી મરિયે,
ફરિયાદ ફહાં કરિયે;
નવધાર આંસુએ સદા દીદાર^૧ તો ભરિયે,
ફરિયાદ ફહાં કરિયે. ૧

નાહક હમે નવજ્વાન ખોઈ બે અરે ! બેટી,
જે ખાકમાં લેટી;
તેપર વળી દાલત ગુમાવી દીલથી ડરિયે,
ફરિયાદ ફહાં કરિયે. ૨

દુખપર હજારો ફહામ પામી, દર્દથી ભારી,
કરિયે હમે જારી;^૨
બે જાન સાથે ખોઈ જર ઘેલાં થઈ ફરિયે,
ફરિયાદ ફહાં કરિયે. ૩

દિનરાત બેઆરામ^૩ રહિયે જીસ્તજૂ કરતાં,
મુદ્દા વળી ધરતાં;
નુકસાન પામીને હમેજૂ પોલીસખી ડરિયે,
ફરિયાદ ફહાં કરિયે. ૪

ફીરોજના ફીરોજ^૪ તેં રાખ્યાં હતાં સુખમાં !
પડિયાં હવે દુખમાં !
તું આપ તહારો હાથ ! કે આ આફતો તરિયે !
ફરિયાદ ફહાં કરિયે. ૫

૧ આંખ. ૨ રૂદન. ૩ બેચન. ૪ હયાં એ રાખદનો અરથ,
જુદા રામજીવો.

ગવર્નરને અરજી.

. બ ય ત.

ઉપરની બિનાનો ખરો દુઃખકાર,
 થયો “કચસરે હિન્દ”માં મસ પુકાર;
 સુણી એ હકીકત ઉઠી દીલ આગ,
 સહૂ કોમ થઇ ભાઇ દલગિર અથાગ;
 ઉલટથી ઉપાડી લિધો દુઃખભાર,
 ખરી દાજથી સહુ થયાં તુર્ત ત્યાર;
 ગરિબ ને તવંગર મળી સર્વ સાથ,
 ઉચકવા સહૂએ લગાડ્યા સ્વહાથ;^૧
 ઉલટથી ઉભા ચાકરો સાથ શેઠ,
 ઉપાડી ખુશી થઇ ફરજિયાત વેઠ;
 કમીટી બની એક, કરવા જ ખોળ,
 ઉમંગી થવાના લિધા પાક કોલ;
 છુપી બાતમીનીજ કરવા તપાસ,
 પડ્યા બહાર કેં હિમ્મતી મદ ખાસ;
 ખરચકાજ કીધું ઉભું ફંડ એક,
 જહોમાં ભરાઈ રકમ તો અનેક;
 હતી જેહવી જેહની તો ગુજસ,
 ખુશીથી ભરી તેહવી રકમ ખાસ.
 અકાબર સહૂ, પંચના નેકજાદ,
 નિકળિયા હવે માગવા નેક દાદ;
 મળ્યું પારસી સાથ સહુ કોમ-તેજ,^૨
 મસલમાન હિન્દ અને ઈંગરેજ.

મળી બાતમી ખૂનની નહિજ જૂહાર,
 કિધી કોમ સહુએ ગજળનો, પુકાર;
 લખી એક અરજી ગવર્નર ઉપર,
 ખરી દાદ ચહાઈ બની ખેસઅર;
 દલીલે હતા જે જિઠરમંદ પૂર,
 લખાવટ ભલીમાં નહી કે કસૂર;
 કમીશન હવે નેમવાની અરજ,
 ખરા બેદને ખોલાવાની ગરજ;
 બતાવી મઆકુલ^૧ તહેમાં દીલલ,
 લખી આય અરજી જખાને અસીલ;^૨
 મળી પારસીસાથ સહુ કોઈ જાત,
 થઈ કુલ્લ સામેલ જાતો જમાત;
 મહોલ્લે મહોલ્લે બજારે બજાર,
 સહીઓ થઈ જૂહાર ચાલીસ હજાર;
 રવાને કિધી લાર્ડ હેરિસ ઉપર,^૩
 ખરી દાદ ચહાઈ ધરી દિલ સઅર;
 રહી રોજ થોડા ફર્યો આય બાબ,
 ગવર્નર તરફથી અરજનો જવાબ.
 “બતાવી પુલિસપર પુરો વીસવાસ,
 વજન તેહને હાલ આપ્યેછ ખાસ;
 કમીશન તુરત નેમવાનો સવાલ,
 કરો સહુ અરજદાર મોકૂફ હાલ;
 અદાલત વડીમાં તહેની અસર,
 થકી ન્યાયમાતો ઉપજશે કસર;

નિપજશે અદ્વ ધનિસાઈ ખલલ,
 ન સરકારને કાંઈ પડશે સવલ;
 ધરી ધીર થોખો પુરો થાય ન્યાય,
 પછી લેઈયું કુલ્લ ઘટતા ઉપાય;”
 વળી જે દલીલો લખી રહ્યાં દાદ,
 સહુ આ જવાબે ગાણી બેલિસાદ;
 થયાં સર્વ કોઈ અરે ! નાસિપાસ,
 કુર્યો જૂહાર ઉત્તર અરજદાર પાસ;
 રુદ્યાં વાટ જોતા ધરી તોય ખંત,
 સેશનમાં હવે કેમ આવેછ અંત;
 મગર સાખશીને વલાણુ આય જોઈ,
 પ્રથમથી હતાં માનતાં સર્વ કોઈ;
 “ગાણાશે ન પુર-મસ્તકિમ કેસ ભાઈ,
 તલાશી^૧ જખાની વિરૂધમાંજ જાઈ;
 થશે માકુનો ત્યાં ખરેખર બચાવ,
 થશે આખસાંબે ન દીઠો બનાવ;
 પ્રિટિષ ન્યાયનો આસરો પામશેજ,
 અરે લાલ શકનો વળી જન્મશેજ.”^૨

આરોપીની સેશનમાં તપાસ.

બ ય ત.

હતો જડજૂ ફેરન જુરી સાથ ખાસ,
 સેશનમાં જહેણે ધુનાઈની તપાસ

૧ ધુનાઈની તલાશ કરીને સબ કરાવનારા તરફની જખાની.

૨ એકઠો થશે, સાંધાણ એકઠા મલવાથી ખુબ મચશે.

કિંધી ભાઇ, ચાલ્યો ઘણો આય કેસ,
 વધૂ કે જણાયું નહીં એક રેસ;
 લિધી સાખશી ચાલિયો તે ન રોજ,
 મગર ભેદનો તો રહ્યો તેજ યોજ;^૧
 પિંજ્યો રૂં પિંજ્યો ફરી લેઇ તાંત,
 અરે ! પણ રહ્યો તે અને તેજ પ્રાંત;^૨
 ગયો કેસતો આય પોલીસ હાથ,
 ચલાવ્યો “કસુરપુર રહમ-દીલ સાથ;”^૩
 ખરી જે સજાએ પહોંચાડનાર,
 પુલિસ તે બચાવે ઉભી બસ તિયાર.
 તબીબો ખરા જે દરદના રડાંબ,^૪
 અગર થાય તેઓ મરજના હબીબ;^૫
 કરે જો ઇલાજે દરદનો બચાવ,
 બને જહાંનમાં તહાર કેવો બનાવ ?
 સુરજ જે પલીદી કરે સાચ દૂર,
 અગર તે હુજતથી બની પુરકસર;
 બચાવે ગલીચી, ધરી એક નેમ,
 જુઓ જહાંન તહારે રહેશે જ કેમ ?
 જુરીના તબીબની જબાનીજ ખૂદ,
 તહેનેજ જહાંને બખશિયું વખૂદ;
 ધરી તેહનો પૂર આધાર એક,
 બિજા માનિયા નહિ તબીબો અનેક;
 દલીલી થયાં ભાષણો બેહુ તર્ક,
 વળી જહાંનના પૂર શકનાજ હર્ક;

૧ બોજો. ૨ પ્રાંતિત, વહેમ, શક. ૩ આ સખુનો નામદાર.
 જહાં ફેરનના છે. ૪ કુશમન. ૫ દોસ્ત.

સહુ સાંભળીને જુરીએ તહાર,
 કિધો તહાં અને તહાં પરસપર વિચાર;
 હતી તેરમી જાઘ જૂલાઘ જહાર,
 અઢાસો એકાણું અને સોમવાર.
 ઠર્યો તહાર કેદી ન તકસીરવાર,
 છુટો કેદથી તે ખુશી થઇ અપાર;
 સહુ ધારતાં જે હતાં તેજ અંત,
 થયાં સાંભળીને ફુખી સહુ^૧ અનંત.
 મનાયાં નહી ખૂન આ બેહુ જહાર,
 મજ્યો કોઇખી નહિ ઘુનેહગાર તહાર;
 સુકૃતમાંજ ગયલા અરે ! જન જોઇ,
 ખરી હાય નાખી રૂયાં સર્વ કોઇ.
 શિશો^૨ દીલનો તોડશે જે મકાર,
 થશે રે ! સુખી કેમ તે નાપેકાર ?
 પુરજ^૩ તે બિલોરી શિશાના હજાર,
 તહેનાજ પગ ચીરશે આરપાર;
 પડી તેહની રાહમાં^૩ બેખબર,^૪
 વગર મહોતની તેજ કરશે કબર.
 હશે આય જેણે કિધું માહપાપ,
 તહેને કપાળે ખુનોનોજ છાપ;
 રહેશે હમેશાં કયામત તલક,
 વિસરશે નહી તે ખલક કે ફલક;
 ખુનીને સુખીએ મહડાવો અગર,
 ખરે તે દયા છે તહેની ઉપર.

કર અને જે ! હયાંજ છે.

—૦—

ગ જ લ .

ખુદીકી પરસ્તી જે ઘેરી રહેગી, } એ રાહ.)
તો મસ્તોમે કબ્બ યાદ મેરી રહેગી.

ભલે છે તહાં બહેશત દાજખ મુકામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો;
અરે ! પણ પ્રથમ હયાંજ છે બેહુ ઠામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો. ૧

અવાજો નથી તેહની લાકડીને,
છુપા માર ખાશો ખુદામે લડીને;
પુરાંઓ સજા ને ભલાંઓ ધનામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો. ૨

પુરાં જાહિરે જે સજાથી છટકશે,
મગર ખાતિને હરદમે સર પટકશે;
અરે પાપિઓ ! શયતાની ગુલામો !
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો. ૩

ખુનીને મુળીની સજા છે નલાયક,
અરે ! ફક્ત પલ એકની દુઃખદાયક;
જિવીને જિગરપર ખમો લાખ રહામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો. ૪

અગર દરગુજર જગ કરે ધૂળ નાખી,
અરે ! પણ ખુદાતો જશે કેમ સાંખી ?
રડાવી સદા આપશે ખૂન ફામો,^૧
કરો જેહવું તેહવું હયાંજ પામો. ૫

દહેશત^૧ દિલે•તુજ સદા જહાર પડશે,
અરે ! મહોત•માગી ખરે જહાર રડશે;
કહેશે તજ તું અસત તુજ દમામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાં જ પામો. ૬

સદા તે ખુદા, સહુ દિલોમાં વસેછે,
કહે રાસ્ત ફીરિજ, હરદમ કસેછે;
રહી તહાં હમેશાં કહેછે કલામો,
કરો જેહવું તેહવું હયાં જ પામો. ૭

—:o:—

વિલાયતનાં તબીબી અખખારોનાં મત.

ખ ય ત.

અરે ! પાણુ જીઓ આ ખુદાનો જ ખેલ.
રહી કેંક મહિના હવે આપમેળ;
હજારો અરે કોસપર ખૂબ દૂર,
દિપે શહેર લંડન અકલમંદ પૂર;
જહાં કેંક ચલાવેછ અખખાર ખાસ,
તબીબો તબીબી ખુજવેછ ખ્યાસ;
કરી પૂર તકરાર શોધે ઇલાજ,
જીઓ ! છે જહાં કુદલપર સર્ફરાજ;^૨
સહુકોઈ વાંચે ધરી નેક ધ્યાન,
જગતના હકીમ કુદલ આપેછ માન;
ખરાં મત જહેનાં સરસ વજૂનદાર,
કબૂલેછ દુનિયા કરી એકરાર;

તહેમાં છપાઈ જુઓ આ જિકર,^૧
 ચલાવીછ જે ભાઈ સાચે જિગર;
 જુરીના તબીબની ગળાઈ અસર,
 ધરી તે ઉપર પુર વિચારી નજર;
 તહેના ખયાલો ધરી એકએક,
 જવાબે ખતાવી દલીલો અનેક;
 જુઓ બેહુ^૨ અખબાર પુર વજૂનદાર,
 વિરૂધ્ધ જઈ લખી સખત લાખી કટાર.
 વજૂદી વગરની ગવાહી જખાન,
 જુઓ કાગજ કોથળીની સમાન;
 ઉડી રાસ્ત-પવને અરે ચાર તર્ફ,
 હટી જે વગર માલ ખાલીજ સર્ફ.^૩
 ઠયા રાસ્ત તો પારસી સહુ તબીબ,
 ખરી વાત આવી ઉભી બસ કરીબ.^૪
 મજબૂં સિંહની સ્મીઠને નહિ વજન,
 દલિલના થયા દૂકડા કે દજન;
 દિધું જેહની ગવાહીને પૂર માન,
 ધસ્યો તેજ પાયો પડ્યું તે મકાન.
 બહાદૂરજીનું^૫ સવાલી લખાણ;
 કિધી બેહુ પત્રે તહેની વખાણ.
 ઝવેરી ખરાથી પરખ થાઈ સાચ,
 રતનની જતન થઈ, થયો દૂર કાચ;

૧ તકરારી બાબદ. ૨ જુઓ લંડનની તા. ૨૪ મી અક્ટોબર ૧૮૯૧ નું “પ્રિન્સિપ મેડિકલ જરનલ,” તથા લંડનની તા. ૩૧ મી અક્ટોબર ૧૮૯૧ નું “લેનસેટ”. ૩ કંકત. ૪ આગલ, નજદીક. ૫ ડાક્ટર કેપુશારો નશરવાનજ બહાદૂરજી, એમ. ડી., બી. એસ., (લંડન) જેવણે B ની સહીવાલું એક સવાલી ચરચાપત્ર, આ તપાસને દરમિયાન અખબારોમાં છપાવ્યું હતું.

અતરની ખુખી તો કહેશે અતાર,^૧
 પરખશે સિમાહ^૨ ઢાલ શમ્શિર^૩ કઠાર^૪ ;
 હશે જેહ બાપે પુરો જે સજન,
 તહેનું જ મત પામશે પુર-વજન;
 તહેમાં કસુર હોય તો તું શિતાબ !
 અરે ભાઇ ! દેને તહારો જવાબ !
 અગર બંધ રૂહેશે તહારી જખાન !
 નજીવીબી તકરારને દર્મિયાન !
 જગત જાણશે કે ખરી જોઇ ભૂલ !
 કરેછે તહારી કસુર તું કબૂલ.

ફરીથી ઉભરેલી લોક-લાગણી.

ખ ય ત.

નિરાસી ભરેલો દિઠો આય અંત,
 નહીં તોય લોકે તજ પાક ખંત;
 ફરી જન્મ ગમની કિધી જહાર નાશ,
 નિગર-લાગણી જહાર નિકળી બન્નેશ;
 વધૂ જેમ હીરો સરાણે^૫ ઘસાય,
 વધૂ પાલિસે તેજ જ્યાદા જ થાય;
 અરે ! જેમ ડાળે કપાયું દરખત,^૬
 નવી ડાળ ફોડે કરી જોર સખત;
 ફિદા તેમ જ્યાદા થયાં કુલ બશર,^૭
 વધી જેમ દિલમાં ગમીની અસર.

૧ અતર બનાવનાર, અતારો. ૨ લડવઈયા. ૩ તલવાર.
 ૪ કઠારી, જેહ બાજુ ધારવાળું એક નાહતું હથોધાર. ૫ હીરા ધસવા
 અથવા પાલોસ કરવાનું એક ચક્રકર. ૬ ડાડ. ૭ ધનસાન.

દ્વિલોજનનથી સહુ થયાં બસં નિસાર,
અશો તે રવાનો ઉપર બેશુંમાર;

તરેહવાર સુખને પહોં આફરીન,
કરી યાદ બેહૂ અશો માહૂજળીન;

પડ્યાં કે દલેરો પલકમાં બહાર,
તનોમન બખશવા નરોસાથ નાર;

કચેખૂશરો કાબરાજી દલેર,
સરોદી^૧ ઇલમની ખુબીવંત નહેર;

લિધાં સાથ ફરજંદ ચાલાક નેક,
પહેલે જ જલસો કિધો ભાઇ એક;

ખરચબાદ પોણીછસો ને શુમાર,
દિધા રૂપિયા ફંડને અખિતયાર;

ઘણાં નેક કામો કિધાં એ મિસાલ,
સદા એ કલમકસ ! રહેજે ખુશાલ.

કલખ એક મોટી સોરોસીસ નામ,
જહેમાં દિપે ફૂટ્યાં બાંનું તમામ;

સહુ કોમની જહાં જુઓ નાર ખાસ,
વધારેછ સાથે મળી એખલાસ;

ભલી ડાકટર રાઈડર^૨ સરનશીન,
જહેની દિપેછે જખાને શિરીન;

સભાસદ તહેનાં ખરે નેકકાર,
ખિન્નાં કાંઈ લેઈ નરો સાથ નાર;

બિન્ને એક જલસો ધરી પુરઉમંગ,
કરી ખાસ જાહિર જિત્યાં નેક જંગ;

ઉભી નાર જરથોશિત ને ઇંગરેજ,
અશોઈ ખરીને દિધો પાક-ફજ;

સિતમની ગમીમાં થયાં હમશરીક,^૧
ઘણાં ઇંગરેજો બની હમશરીક;^૨

ઉપજને દિધી કાબરાજી મિસાલ,
ફરોહર અશોને કિધાં ખુશખુશાલ.

અઢાસો અને બાહુનું નેક સાલ,
જુઓ જહાર બેઠું મુખારક ખુશાલ;

વળી “કયસરે હિન્દ” એ ભેટ એક,
છપાવી સરસ બેઠું તસવીર નેક;

દિધી ભાઈ, રાજ કિધાં સહુ ધરાક,
નિભાવી ભલી બેઠુંની યાદ-પાક.

વળી કે કલમકસ નિકળિયા શિતાબ,
કહાડી જુઓ આ સિતમની કિતાબ;

થયા ભાઈ પરકોમનાંબી લખાણ,
કિધી જે સહૂએ સતીની વખાણ.

તરેહવાર રીતે અરે! એ સમાન,
બિજાંતો ઘણાંઓ થયાં જાંફિશાન;^૩

સહૂ પાકદામન તહોરો પ્રતાપ!
ન માગ્યું કબૂ, તે મગ્યું આપઆપ.

પાકદામનની ખૂખી.

—:૦:—

ગીત. (દિશી ઇંગ્રેજી તર્જ.)

(બિરાજિયાં છ હયાં કોણ નેકબખ્ત આજ.—એ રાહ.)

ખરેખરો જ છે સાચ સહાજ નેકબહારનો,
દિપે ફરેશતા મિસાલ આદમી;
દિયેછ આસરો તો અહૂરના જ^૧ પ્યારનો,
ન કોઇ વાતની રહેછ કે કમી.

(કોરસ) પાકદામની ખરે-ખેહુ જહાંનની અરે,
છે હમેશની જ નેકનામી;
છે સુખો સહૂ ભલાં-તેહમાં સમાયલાં,
તે સિવાય જિન્દગી નકામી. ૧

રહેછ પાસખાં^૨ તેહના ફરેશતા બહૂ,
ખુદાઇ બેદની કહેછ વાત તે;
હમેશ જે કરેછ દૂર આફતો બલા સહૂ,
બચાવતા રહેછ સખ્ત ઘાત તે.

(કોરસ) પાકદામની ખરે-ખેહુ જહાંનની અરે,
છે હમેશની જ નેકનામી;
છે સુખો સહૂ ભલાં-તેહમાં સમાયલાં,
તે સિવાય જિન્દગી નકામી. ૨

સહ ભલા ગુણો પાક તેહમાં સમાય છે,
કરેછ ફર્જ નેક ટેકથી અદા;
ફિરોજ જહાંન જનથી ફિદા બની રિઝાયછે,
ખુદા ખુશાલ રહેછ જોઇને સદા.

(કોરસ) પાકદામની ખરે-ખેહુ જહાંનની અરે,
 છે હમેશનીજ નેકનામી;
 છે સુખો સહૂ ભલાં-તેહમાં સમાયલાં,
 તે સિવાય જિન્દગી નકામી. ૩

ગવર્નરપર યાદી.

બ ય ત.

છુટો કેદથી જહાર તે બંદોવાન,
 મળી નહિ ખુની બાતમીની નિશાન;
 રહ્યો ખૂનનો તે અને તે ભરમ,
 નહી કાંય લાહુ થાય ઉકળી ગરમ ?
 નહી કાંય નિકળે અરે સખ્ત હાય ?
 નહી કાંય દિલ સહુ જલ્લી ખાક થાય ?
 ફરીથી મળી ફંડના મુખ્તિયાર,
 કિયો દૂરઅંદેશ પાછો પિચાર;
 લખી એક યાદીજ સરકારપર,
 અદલ હાકમીનાજ હકદારપર;
 કબૂલાતની દેઇને પાક યાદ,
 કરી અર્જ પાછી, ફરી ચલાઇ દાદ;
 ફર્યો તેહનો ભાઇ હેવો જવાબ,
 વગર આતશે ભુંજિયા દિલ-કબાબ.
 લખી વાળિયા એહવા તો કલામ,
 દિધા દુખઉપર બસ અરે ! સખ્ત ફલામ.
 નમક છે લાહેજગત જખાંને અજબ;
 મગર જખમપર, છે અગનનો ગજબ.

નહી તોય છોડી અરજમંદ પૂઠ,
 દલેરી બતાવી નહી કાંઇ જૂઠ.
 કમીટી મળીને થયા આ ઠરાવ,
 ધિરજથી ફરી માંડિયો દાદ-દાવ.
 મુસીબત દરદનો ધિરજ છે ઇલાજ,
 ફતેહના સુખોનો ખુબીવંત સહાજ;
 તુફાની પવનનું અજબ છે સુકાન,
 સલામત જહાજો પુગાડે મકાન.
 કિધી પાક કોશિશ ગાળીને ફરજ,
 વિલાયત લખવા હવે તો અરજ;
 જશે ભાઇઓ, રાજ-મુનશી ઉપર,
 અરે! આપવા આ સિતમની ખબર;
 બની જે હકીકત લખી સાફસાફ,
 ગુજારી અરજ માગશે ધનિસાફ;
 છપાવ્યા વળી રૂપિયા વીસહજાર*,
 ઇનામે બખશવા કહી બાપુકાર;
 ખુની ભેદના બાતમી દે તમામ,
 તહેનેજ તે આપવાને ઇનામ.

ખુ લા સો.

બ ય ત.

ખતમ હું કરું છું હવે આય ખ્યાન,
 વગર અંતના અંતને દર્મિયાન;

* રૂપિયા ૧૦,૦૦૦ રાજબાઈ ટાવર કેસ કમીટીના તથા બાકીના રૂ.૧૦,૦૦૦
 બમે જમશેદ પત્રમાં ભરાયલા તે મળીને.

થયું હાલ તેપર નથા રહિ સખર;
 થશે શું પછી? તે ખુદાને ખબર.
 નથી રાખિયો કોઈપર વેરભાવ,
 નથી મેં કપટથી લિધો નિચ દાવ;
 સહુ લોકની લાગણીનો અવાજ,
 સમાવ્યોછ હેમાં ખરાં બ્યાન કાજ;
 અસતનો નથી હું થયો તર્ફદાર,
 ખરાં સુખન-કુલનો બનાવ્યોછ હાર;
 નસીહત ભલીની કળી પૂર-રંગ,
 તરેહવાર ગુંથી દિપાવ્યુંછ નંગ;
 મિસલ^૧ બ્યાનથી બ્યાન-ખુશબો ભરીછ,
 કદરદાનને કાજ જાહિર ધરીછ;
 કલમને કસીને ચલાવી શિતાબ,
 કિધી મેં પુરી આય અદના કિતાબ;
 વખત જોઈ મનમાં કરી ખુબ વિચાર,
 અગત જોગ આપ્યોછ બસ ટૂંક સાર;
 અગર રૂહેછ ગદ્ય હોય કેબી કસૂર,
 નજર તેઉપર નાખજો રૂહેમપૂર.
 અરે ઇલમ-સાગર! ખરે તું અથાગ!
 નથી લાગતો આલિમોનાબી^૨ થાગ;
 તરસિયાં અરે! જનવર બેહિસાબ,
 કિનારે ધસે પામવા નોશ આબ^૩;
 પખાલેજ હાથી બુઝાવેછ ખ્યાસ,
 નહાની ચીડી શું મહારી ગુજસ?

૧ ઉપમાં, દ્રષ્ટાંત.

૨ આલમનાબી, કાબિલોનાબી.

૩ પાણી પીવા.

તરસ મેં છિમાવીછ પી બુંદ^૧ એક,
 ગુજારી શુકર હું ગણું બખત નેક.
 નથી કાંઈ મુજમાં જિયાદા "શઊર,^૨
 બતી છું નહાંની, બિજા માહ^૩ ખૂર;
 નથી જાણતો કે કસી કદમ કેમ?
 લખ્યું તે પિતાએ લખાવ્યુંછ તેમ.
 ધરી ધ્યાન વાંચી કરે દીલ સાફ,
 કરે પાપ તહેનાં ખુદાવંદ માફ;
 બદીથી ફરે જે સુણી બ્યાન આય,
 ફરીથી દુખી તે કદીબી ન થાય;
 અશો જે અશોઈ નિભાવે હમેશ,
 અહુરમજ્દ તહેને ગણે દોસ્ત-ખેશ;^૪
 અરે પાપિઓ ! કાંય પાપો કરોછ ?
 વગર મહેત તહારે અરે ! કાં મરોછ ?
 ઘડી એકની તો ખુરી મોંજ કાજ,
 સદા કાં દુખી થઈ ગુમાવોછ લાજ ?
 ઉઠો હાથ જોડો ખુદાવંદ પાસ !
 નમો તેહને ! નહિ થશો નાસિપાસ;
 જઠાંપર ધરી પાક દાદાર નામ,
 પશોમાન થઈને તજે દુષ્ટ કામ !
 ફરીથી કદીબી ને કરવા ધુનાહ,
 કરીને કબૂલાત માગો પનાહ^૫ !
 ખુદા રહેમદિલછે^૬ કહેછે ફિરોજ;
 મુખારક થશે આજનો નેક રોજ.

૧ ટીપું. ૨ કુશિયારી, જ્ઞાન. ૩ આંદ. ૪ પોતાનો દોસ્ત.
 ૫ આસરો. ૬ દયાવંત છે.

રાસ્ત કલા મ.

—o—

અચત.

ધરી હરૂં ખેલેલો પછી છોડ ચાર,
ગણી એ મિસાલે ગજલ આ ઉચાર.

ગજલ.

દિલ ત્રાપ નહીં ધનમાફ નહીં. } એ રાહ.
કામ રંગદી મરણ ક્યા જાણે.

ખાંધે કરતાં કરતાં નેકી દાદાર નમે મનને મારી;
નયનહરિને આગેફૂલકે^૨ ઈજ્જત પામે આતમધ્યારી.^૧
મનની બદની રસ્તાખિજમાં^૩ હુજતે મારે મગરૂરીથી;
અચયા તેથી શુકતાં નાકે આકત રાખી ઈનતેજારી.^૨
અકકલથી તું રબને જાણી દે ધ્યાન બહુ રત રાખીને;
રજનેબીજે ગોહર લેખી દસ્તે અખશે રેહમત ચારી. ^૩
જમની જળે અદનાં આલાં નેકો બદબી પીખાઇજશે;
રેજે આખરજગમાં રહેશે આકી મનની ઈરશા તહારી.^૪
સોચીલે હક રાજી બનશે અસફરિજી જીનત પામી;
કાયમ ચેને મજબૂતીથી દીવાર^૫ સદા નમ દાદારી^૬. પ

૧ નવા ખુસ્તુમાં ખહારમાં. ૨ ખહેશતના બાગમાં. ૩ કયામતને
દહાડે. ૪ ધુળનેબી. ૫ બીત. ૬ દાદારની દરગાહની.

સિતમે મિનાર.

ગરબી.

સખિ જો પેલી શુભનાર-પ્રભુ ભજવા આલી. } એ રાહ.
જરથોસ્તી જેજેકાર-જગતમાં જાણીતો.

[આ ગરબી આખી અથવા કટકે કટકે અનેક રાગ
રાગણીમાં ગાઇ શકાશે.]

ધન ધન રે બહાદુર નાર-પાવન^૧ દામનની;
સત નહિ છોડ્યું જિનહાર^૨-પાક સફા મનની.—ટેક.^૫ ૧
હરવાણ કીધો દામનપરથી-સદકે^૩ પ્યારો જાત રે;
જોઈ કેવો સિતમ સિધાર્યા-તહેનું સમજો બ્યાન. ૨
ભરજવાંનીમાં મહોત ભયંકર-આયું બસ અચબૂચ રે;
બૂરા સાથ લડીને બાથે-કીધી ગુપચુપ કૂચ. ૩
સત રાખીને પત જાળવિયાં-રૂડાં રાખ્યાં નામ રે;
દાઘવગરની દામન લેઈ-ખેડોતાં બહેશત મુકામ. ૪
સરસ હિન્દમાં સહુથી સુંદર-મોટું મુંબઈ શહેર રે;
ફરતી જાહેની આસપાસ છે-રતનાગરની લહેર. ૫
કોટ દૂધના ગોટ સરીખો-જાહેનો છે ગુણવંત રે;
જાહેની ઝગમગ રચના જોતાં-આવે નહિ કેં અંત. ૬
તહાંજ નવે મોદીખાંન તો-સુણો કબીલો એક રે;
ગોદરેજ અટકે વસતો'તો-રૂડી રાખી ટેક. ૭.

તે ઘરની બે બાનું જોડેનું—સરસ નિખાલસ નૂર રે;
 વીસ વરસની બચૂબાઈ—પીરોળ સોલે પૂર. ૮
 નેક નાણુંદ પિરોળબાઈને—બચૂબાઈ બોળાઈ રે;
 બેહુ વળી પિત્રાઈબહેન જે—સહુને નેણ સમાઈ. ૯
 સંપે સાથે વસે હસે ને—એક બિજાંને ચાહ્ય રે;
 બહેન સમાની જોડ બનીને—હલીમળી હરખાય. ૧૦
 હોંશ થઈ જોવા મીનારો—રાજબાઈ નામ રે;
 તન વાગે દિવસે તે જોવા—છોડ્યું પ્યારું ઠામ. ૧૧
 શહેનશાહિ ખોર્શેદ રોજ ને—માહ અર્ધવીસૂર રે;
 ચન્દ્રજૂદી સને ખારસો—સ્હાડ હતો ભરપૂર. ૧૨
 પરિચસમી એપ્રેલ જુઓની—વાર હતો સનવાર રે;
 ઇસવી અઢારસો એકાણું—તે દહાડે ગઈ બહાર. ૧૩
 બે આના બખશિશના આપી—ખુશી કિમ્મો દરખાંત^૧ રે;
 શું જાણે કે સહેજ વખતમાં?—જશે પ્યારા જાંત. ૧૪
 ઉપર જઈને રચના જોઈ—રાજ થયાં અપાર રે;
 જે વખતે ત્યાં ઉભાં હતાં—જરથોસ્તી બાળક ચાર. ૧૫
 પાણ બદહ્યાનતથી પાછળ તો—હતો કોઈ ચણડાળ રે;
 જે તક જોઈ પાછળ લાગો—માંડી કપટી જાળ. ૧૬
 ખ્યાલી મહારી કલમ કરેછે—ગુપ્ત^૨ ખુસીબત બ્યાંત રે;
 દિલમાં ખતરો^૨ રખે રાખતાં—સમજે રાખી ધ્યાંત. ૧૭
 નીચેને મજલે જે વખતે—ઉતરી રચના જોઈ રે;
 બસ બદજાતો તેઓ ઉપર—ઉલટી પડિયા કોઈ. ૧૮

નવરૂં નેઈ તજવિજ કીધી-હુટવાં રૂડી લાજરે;
 નિવપર આવી બેહુ લડી, આદામન ! ત્હારે કાજ. ૧૯
 સંકટ સાંતક સહેજ સમયમાં-કેવું થયું અજાણ રે;
 ઘોળે દિવસે ભર વસ્તીમાં-લૂટાયા બે પ્રાણ. ૨૦
 સિતમ ગુજરિયા અગણિત બાઈ-ફાટા નેક લિખાશ^૧ રે;
 દેખાડ્યો ખૂનિઆએ તો-હેવાન્યતનો ખ્વાસ. ૨૧
 એક તરફ બે નહાની નાનુક-ભોલી ભાલી નાર રે;
 સામી તરફ હભા તેથી તો-બમાણા રે ! બદકાર. ૨૨
 પડિયા નખના જખમો ખૂની-વિખરાયાં શિર-બાલ^૨ રે;
 ઉળટી પડિયા મહાપાપીઆ-વનમાં વરૂં મિસાલ. ૨૩
 જીવ ઉપર બેહૂ આવીને-હિમ્મત તો નહિ ખોઈ રે;
 નારી થઇને નહિ બીધી બસ-હાવી આકૃત નેઈ. ૨૪
 નહાં ત્હાંથી આયાં ઉપર-દેખઇતાં રડમેસ રે;
 કપડાંની તો હાલહવાલી-છુટ્ટાં લટકે કેશ. ૨૫
 થરથર ધુજતી બહુજ લથડતી-લેઇ લોચનો^૩ લાલ રે;
 આવી બેહૂ તેજ તબક્કે^૪-ફરી દિઠાં તે બાળ. ૨૬
 નેઈ પારસી બાળક પાછાં-ધરી દીલમાં ચેન રે;
 બોલી એકજણી બીજને-“હયાં આવો” મુજ બહેન. ૨૭
 પાણુ પાછલ ઝટ ઉપર આચો-પાછો તે બદકાર રે;
 નેઈ જહેને “મરે મરે”-કહી કિધો પોકાર. ૨૮
 ત્હાંથી તુરત અગાશી ઉપર-ગયાં બેહુજન બહાર રે;
 ત્હાંબી તેઓ પાછલ લાગો-તેજ અરે ! બદકાર. ૨૯

જહારે બચવાનો નહિ આકી-કેંબી રહ્યો ઇલાજ રે;
 રાજ થઇને જન દિધા, પણ-ખોઇ નહી નિજલાજ. ૩૦
 મનમાં ધારી યાદ કરીને-તે પરવરદેગાર રે;
 સાચાં દિલની બેહુ સતીએ-કીધો કુખપોકાર. ૩૧
 “ઓ! દાદાર! હમારા હયાંતો-છેઓ શાહિદ^૧ આપ રે;”
 “આ વખતે જો જિવપર કરિયે-ગણતા ના કેં પાપ.” ૩૨
 “જગમાં જિવતર ફીકટ છે જો-રૂહે નહિ દામન પાક રે;”
 “કેમ કરી મહોકું દખાડે-જાએ જાહેનું નાક.” ૩૩
 “અબળા કાજે તુજ હુકમોમાં-જેછે સહુથી નેક રે;”
 “તે છે જાળવણી દામનની-બેહુ જગતની ટેક.” ૩૪
 “ભરજવાનીમાં ભરી ઉમેદ-આવિયેછ તુજ પાસ રે;”
 “કોઇ નહી જ્યાં કબૂ અમોને-દશે આવો ત્રાસ.” ૩૫
 એમ વમાસી^૨ બચૂબાઇએ-દિધું નખાવી અંગ રે;
 હાથ ચોળતા રહ્યા ખુરાઓ-જીતી નારી જંગ. ૩૬
 ગફલઇ ગયલી પિરોજબાઇને-હવે જીવતી જોઇ રે;
 ફેંકી દે નાહો પાપી કે-વાત ન જાણે કોઇ. ૩૭
 કોણ હતો આ કારમુખો તે-થયું નથી પુરવાર રે;
 આપોઆપ જાણાશે પાપી-ઘડો કૂટશે તહાર. ૩૮
 બેહુ પડી મીનારાપરથી-રસ્તાઉપ્પર લાશ રે;
 નીચે બસ ધરતી ધીકે ને-માંથે તો આકાશ. ૩૯
 ધરધર કરતી ચાર તરફતો-ચાલી લહુની નહેર રે;
 ધકધકતી ધરતીપર ચાલી-કંડી દરિયા લહેર. ૪૦

જાન ગયા પણ નહી ફરેશ્તય-ગણુ ચમકતું નૂર રે;
 જ્યાદા તેજ ઝલકવા લાગું-ખુબસુરતીમાં પૂર. ૪૧
 જિવતાં જ્યોત્સે જાળવિયાં-નેક મહલાને અંગ રે;
 તેની લાશ પડી બસ કેવા?-જીવો જગતના હંગ ! ૪૨
 શોર થયો ઝટ સારે શહેરે-ચાર તરફ પોકાર રે;
 કે મીનારેથી બે ટૂટી-પડી પારસી નાર. ૪૩
 દાડાદાડી શોધ ખોળનો-નહિ લાગો કેં ડાગ રે;
 જાણે હોય સહૂના ઘરમાં-લાગી જખરી આગ. ૪૪
 મોઢું નહાનું કોઇ નહી બસ-બેઠું રાખી જંપ રે;
 જાણે મુંબઇ કરતો હોય-ગરક બસ ધરતીકંપ. ૪૫
 મહોલ્લે મહોલ્લે ગલી ગલીએ-કર્યા નસેસાલાર રે;
 પાયદસ્ત કરતાંબી જખરો-કીધો શોર પુકાર. ૪૬
 ફોજ મળી પોલિસની તુરતજ-બની દોડ ને ધામ રે;
 આયો સુપરિન્ટેનડેન્ટ ઝટ-મેકડરમોટ નામ. ૪૭
 શકપરથી જન એક ધરાયો-ખેંચાયાં સહુ ધ્યાન રે;
 માણકજી અસલાજી નામે-એક પારસી જ્વાન. ૪૮
 મેલુ ઘેલુ પાટલૂનને-ડગલો હાલહવાલ રે;
 ફાટેલાં બદિયાન વિપેન્કે-પુછિયા તુરત સવાલ. ૪૯
 મોકળિયો તહેને ચોકીપર-કેદ કિધો તતકાળ રે;
 ધૂપી પોલિસ સાથ મળીને-માંડી તજવિજ જાળ. ૫૦
 કરનલ વિલ્સન દાડી આયો-સાથ મદદનિસ જેલ રે;
 ખૂનીનો પત્તો મેળવવા-વાત ગણી બહુ સહેલ. ૫૧

કોઇ કહે કે “આજ રાતમાં-ધરશે ખુની તમામ રે;”
 કોઇ કહે કે “પકડઈ ચૂકો-એમ કહી ફૂલે નામ.” ૫૨
 લોક હજારો ટૂટી પડિયાં-શું નર કે શું નાર રે;
 જોઈને સહુ રડવા લાગ્યાં-આંસૂએ નવધાર. ૫૩
 જાત અને પરજાતો આણું-જોઈ કામ જખૂન રે;
 કોઇ થયાં બેહોશ, કોઇને-ચહડિયું આંખે ખૂન. ૫૪
 કઠણ છાતિનાં કળકળિયાંને-રડિયા કૂર કસાઈ રે;
 રાયતાનેબી તમ્મર ખાધી-પડિયો પગ ફસડાઈ. ૫૫
 ખૂનીઓ જો તહાંજ હોતે તો-લેતે તુરતજ જાન રે;
 અજબસિતમ આઅચખુચ જોઈ-સહુ બનિયાં બેધ્યાન. ૫૬
 થાળી પીટી સારે શહેરે-છોડ્યા તુરકસવાર રે;
 ચારો તરફ ચલાવી ચરચા-પોલીસે ઝટવાર. ૫૭
 તોય નહીં ખેશીઓ જડિયાં-પડી શોધતાં સહાંજ રે;
 ખોલી દરવાજા, લાશોને-મેળી અંદર તહાંજ. ૫૮
 ખાણાં પીણાં બંધ થયાં ને-સહુ બનિયાં રડમેસ રે;
 લગન સગન પર વધનો વીતાં-થયો ગમીનો વેસ. ૫૯
 હાંધાં વળિયાં ભર્યાં તપીલાં-નહીં થયા ચેરાગ રે,
 ગાયન જલસા બંધ કિધા, નહિ-થયા રંગ કે રાગ. ૬૦
 તાબરતોબ હવે લાશોની-કરવા પૂર તપાસ રે;
 મેકુડરગોટે અરજ કિધી તહાં-તખીબ આગળ ખાશ. ૬૧
 ડાકુટર પ્રાંમજ દીવેચા-સાથે નાદરશાહ રે;
 જોઆએ બહુ ધ્યાન ધરીને-દીડા નખના ઘાહ. ૬૨

જોઈ નિશાનો જસ્ટીની સહુ-હાલત હાલહવાલ રે;
 કહ્યો વિગતો સાથ લખીને-આખો ત્યાં હેવાલ. ૬૩
 કરોનર ખેનીએ ત્યારે-રાત પડેલી જોઈ રે;
 કીધો ખાસ હુકમ ખેશીઓ-નહિ મળ્યાં જો કોઈ. ૬૪
 લેઈ જવા કામાટીપોરે-કામ જુરીને ખાસ રે;
 બેઠૂ લાશ ઉઠાવી ત્યાંથી-કરવા કાલ તપાસ. ૬૫
 આવી લાગો એવામાં ત્યાં-કરતો કરતો રહેજ રે;
 જવાન ધણી જે બચૂઆઈનો-અરદેસર ગોદરેજ. ૬૬
 થકથકતી છાતીએ ધુજતો-ખેંચ્યો તુરત મકાન રે;
 દાડી આયાં ડોસીઆઈ-ખોઈ શુધબુધ શાણ. ૬૭
 શોર રૂદનથી હવે ગાજ્યો-રાજબાઈ મિનાર રે;
 જ્યાં હરદમ સુમસામ હતું ત્યાં-થયો ગજબ પોકાર. ૬૮
 કરોનરના હવે હુકમસર-લેઈ ચાલ્યા લાસ રે;
 અરધે રસૂતે કામદીન ઝટ-રૂકો લાયા ખાસ. ૬૯
 નામ જેહતું અરદેશર છે-કામદીન મશહૂર રે;
 સોરાબજી ના દિકરા શાણા-સદગુણમાં ભરપૂર. ૭૦
 ગરથ ગાંઠનો ખરચી જેણે-ફાડ્યા તહોમત દાઢ રે;
 આવો મામો નેક હતો એ-ખેંચતનાં શુભ ભાગ. ૭૧
 રાતેતો દસ વાગે ખેંચી-ઘરમાં બેઠૂ ગેહાન રે;
 જે જિવતાંજ ગયાં તે મૂવાં-આયાં લોહિલુહાન. ૭૨
 જે ઘરમાં રામરાની હસતી-ત્યાંતો થયો પુકાર રે;
 છાતી ફાડે એવાં રૂદને-સર્વ રડે નવધાર. ૭૩

આદરબાઈની તો ખેટી-બચૂબાઈ બસ એક રે;
 મૂળ બિચારી વિધવાની થઈ-આશ ખરેખર નેક. ૭૪
 એક પુરીને જોઈ મુઝિલી-કેમ ધરે બસ ધીર રે ?
 સપના સમ સુખ સહૂ ગયું ને-લાગો ગમનો તીર. ૭૫
 પોલીસે તો હવે સાખશી-સહુને પૂછી વાત રે;
 છોડ્યો માકૂને તન વાગે-તેજ પાછળી રાત. ૭૬
 મેકૂડરમોટે પહેલે પુન આ-મન માન્યું નધાન રે;
 આપઘાત ને પાછળ દોડ્યું-અકસમાતપર ધ્યાન. ૭૭
 સ્થેજ સમયમાં ફરવા લાગો-આય ભોગનો જોગ રે;
 કમભાયગથી ખૂરા ગ્રહનો-નહેસ્ત થયો સંજોગ. ૭૮
 છોડી દીધી ખૂનીઓની-કરવા હવે તલાશ રે;
 મેકૂડરમોટે બસ નિજમતપર-રાખ્યો પુર વિશ્વાસ. ૭૯
 કીધી તાકિદ તે સહુજનને-હાજર રૂહેવા ત્યાર રે;
 બીજે દહાડે સકારેથી-જૂરી ભરાય તહાર. ૮૦
 બામદાદથી સારી મુંબઈ-હલીમળી ચોમેર રે;
 એજ વાત રસ્તે સેરીએ-ચાલી ઘેરોઘેર. ૮૧
 મોદીખાને ઘર આગળ સહુ-ઊભાં લોક ચિકાર રે;
 પરકોમોબી ગમગિન થઈને-બનિયાં ઇત્તેજાર. ૮૨
 કારોનર ઠામસ બલેની જે-શાણો રેહમવંત રે;
 તેણે જુરી ભરી લાશોપર-રાખી રૂડી ખંત. ૮૩
 જરથોશ્તી નહિ કિધો એકબી-તહેમાં તજવિજ કાજ રે;
 પરકોમોના રાહદારીને-કીધા જૂરર આજ. ૮૪

કારોનરનો ડાક્ટર જહેનું-સિડની સ્મિઠ છે નામ રે;
 તેણે તળવિજ કરવા ચોરી-લાશે બેહુ તમામ. ૮૫
 પડિયાં તનપર લાખ ચૂથાણાં-કટકા થયા અપાર રે;
 ફૂટ એક દામનને કાળે-જખમે થયા હજાર. ૮૬
 લીધી તુરત જખાની થોડી-જુરી મુલતવા રૂંધેય રે;
 બ્લેનીએ નવ દિવસ પછી તે-પાછી મળવા રૂંધેય. ૮૭
 સાંપી લાશે ખેશીઆને-જેવા ગયા મિનાર રે;
 જોઈ જગાઓ અને અગાશી-જહાંથી થઈ તે ઠાર. ૮૮
 તહાર પછી તન સાફ કરીને-સચકી મેળી લાશ રે;
 પાક કલામો વીશ કલાકે-જુઓ ભાણાયા પાસ. ૮૯
 ચાર કલાકે ચાર તરફથી-આયાં સહુ ગમખાર રે;
 શિજદા કીધો રડી રડીને-નમી અરે ! સચકાર. ૯૦
 છાતી ફાડે એવાં રૂદને-રડે બેહુની માય રે;
 ભાઈ બહેન ખાવિંદ બાપનો-ગમ ન સમાયો જય. ૯૧
 માહતમીમાં મિજલસમાંતો-ગરક થયાં સહુ કોઈ રે;
 રાહદારીબી રડવા લાગાં-ગેહાનો બેહૂ જોઈ. ૯૨
 સાથે વસિયાં સાથ ઉછરિયાં-સાથે લડિયાં બાથ રે;
 સાથે પડિયાં સાથે મૂવાં-અંતે ચાલ્યાં સાથ. ૯૩
 જિન્નત^૧ કે દાજખમાં જશે-ચાલ્યું કોઈ રવાન રે;
 કૂચ વખત જેવું રૂંધેવાએ-તેવું સમજ મકાન. ૯૪
 જહેનાં મરવાથી લાખોનાં-દિલથી નિકળી હાય રે;
 કાંય નહીં? તે બહેશત મુકામે-સીધાં દાખલ થાય. ૯૫

લાખ ખુનીના જનઉપર જો-સખત ચલાવો લૂટ રે;
 તોય કબૂ આ બેહુ.સતીની-નહી પુરાશે ખૂટ. ૯૬
 બીજે વખતે જૂરી* પાછી-બેઠી કરવા બોળ રે;
 સરખી નજરો રાખી કીયું-સાચ અસતનું તોલ. ૯૭
 અગણિત લીધા ગ્વાહી, સમજી-બેહુ તરફથી વાત રે;
 ખંત ધરી ઓગણીસ બેઠક-બેઠી દિનને રાત. ૯૮
 પોલિસ લાવી અકસમાત કે-આપઘાતનો ખ્યાલ રે;
 ભોક સહુ તો ખૂન ગણીને-બનિયાં બહુ બેહાલ. ૯૯
 બેશીઆએ કીધો કેગી-વકીલ બહુ હુશિયાર રે;
 નેકપસીનાના પૈસા ને-તનથી થયાં ખુઆર. ૧૦૦
 એકતરફ પોલિસ ને બીજી-બાજુ રૈયત, બેશી* રે;
 એક બિજાંની તકરારોની-ચાલી ખુબ જુમ્બેસ.* ૧૦૧
 બેહુ તરફથી જુવો સાખશી-આયા બેશૂમાર રે;
 નહેની કુલ્લ હકીકત કહેતાં-આવે નહિ કે પાર. ૧૦૨
 અગત જોગ જે પડી જબાંની-કહુંછ તહેનો સાર રે;
 જેથી કે અજવાળું પડિયું-બેદ ભરમને દ્વાર. ૧૦૩
 કપટ વગરનાં કોમળ મુખથી-ખ્યાન થયું નિર્દોષ રે;
 સુઘડ જબાંની સુણી જબાની-આયો અચખુચ જોશ. ૧૦૪
 શાપુરજી ઇજનેર પિદરની-ખૂચી* નવાજબાઇ રે;
 હમ્મર તો અગિયાર વરસની-અજબ દિઠી ચતુરાઇ. ૧૦૫
 બાળકવય પણ તેજ પુદ્ધિને-ચોક્કસ ચાતુર ધ્યાન રે;
 સત હિમ્મત જોણીની જોઈ-સર્વ થયાં કુરબાન. ૧૦૬

ખુદ તેણીનાં મ્હોડાંની આ-મુણે હકીકત બહેન રે;
 ભર દરબારે ધીર ધરી ને-નહી બની બેચેન. ૧૦૭
 સિતમ વખત ને હતાં પારસા-બાળક ચંચલ ચાર રે;
 નેઓ આગળ નંધ ઊભાં તે-થઈને બહુ લાચાર. ૧૦૮
 તે ચારોમાં આ બૂચીએ-બેચ્યાં સહુનાં ધ્યાન રે;
 તેણીનાં મુખથી આ વર્ણન-સમજે ચતુરસુજન. ૧૦૯
 “જહાર મુણે મીનારા ઉપર-હતાં હમેજન ચાર રે;”
 “બેહુ બાઈને સાચ હમોએ-જેઠ આવતાં વાર.” ૧૧૦
 “તેઓ પાછળ ધસિયો આયો-બેશક બેગૂમાન રે;”
 “તે વખતેજ અગાશી ઉપર-એક પારસી જવાન.” ૧૧૧
 “જહાર બાઈઓ પાછી ઉતરી-તેબી ગયો પછાટ રે;”
 “પાછી આવી થોડે વખતે-દખઇ બહુજ ઉચાટ.” ૧૧૨
 “વિખરઇ ગયલાં બાલો ખુલ્લાં-ફાટેલો લેબાશ રે;”
 “સાડી છુટ્ટી, સોડ મળે નહિ-હાંફે લેતાં સ્વાસ.” ૧૧૩
 “ગફલઇ ગયલા રહેરા ફિક્કા-રડમસ રાતાં નેણુ રે;”
 “થરથર ધુજતાં આયાં ઉપર-દખઇતાં બેચેન.” ૧૧૪
 “હમને જોઇ તહારે એકે-કહ્યું બિજને ખાસ રે;”
 “છે હ્યાં તો પારસી છોકરાં-આવો તેઓ પાસ.” ૧૧૫
 “એમ કહી હમ આગળ આયાં-પામ્યાં ધીરજ સહેજ રે;”
 “તુરતજ તેવો ઉપર આયો-ફરી પારસી તેજ.” ૧૧૬
 “જોને જોઈ “મરે મરે રે”-બોલી બોલી નાર રે;”
 “એમ કહીને ગેઈ બેહુ-અગાશી ઉપર જહાર.” ૧૧૭

“તહેવો તેખી પાછલ લાગો-નહિ જાણ્યું શા કાજ રે;”
 “સહાડા તનના ઘંટાનો ઝટ-તહારે થયો અવાજ.” ૧૧૮
 “સહેજ વખતમાં તેજ પારસી-ગયો ઝડપની સાથ રે;”
 “હમ પાસે થઈ છુટ્ટે ડગલે-ધરી પાઘડી હાથ.” ૧૧૯
 “તહાર પછી તો હેઠળ આયાં-હમે સહૂજન ચાર રે;”
 “રસતાપર લાશો પીછાણી-ઝટ જોતાંને વાર.” ૧૨૦
 “જોઈ આ દખાવ, ખડીકથી-ખોતાં ઘેર શિતાબ રે;”
 “ખોલી ખૂચી ન્યાખ્યાઈ-કે જઈ કીધો ખાખ.” ૧૨૧
 અગણિત જનમાં નજર ચલાવી-જોઈ હાર કટાર રે;
 ખોળી ફહાડ્યો બસ માકૂને-તુરતજ જોતાં વાર. ૧૨૨
 બાળક નહિ એ હતા ફરેશ્તા-મોકળિયા આ ઠામ રે;
 નેઆથી લોકો બોલ્યાં કે-ધોવાયું બદનામ. ૧૨૩
 રડતી પડતી બહુજ લથડતી-આવી બેહૂ માત રે;
 સોગ જોગના ભોગે ઉચરી-જોહિરમાં સત વાત. ૧૨૪
 નેક ખસલતી બચૂબાઈનો-અરદશર ભરથાર રે;
 તહેને પુછિયાં અજબ સવાલો-લાગા બહુ દુખકાર. ૧૨૫
 ફરામશેજ મોટાભાઈએ તો-કહી કસમપર વાત રે;
 “એક પડી, બીજો કરતાં-દિઠો જીવનો ઘાત.” ૧૨૬
 તેજ મિસાલે અરજીન રામા-નામે એક સિપાઈ રે;
 સાથે અબદુલ કાદર બોલ્યો-એકજ મતજબ બાઈ. ૧૨૭
 એ ત્રાણ-જાણુ તો મલતું બોલ્યા-એક બિજની સાથ રે;
 કે દીઠા બસ હમે સહુએ-નાંખી દેતા હાથ. ૧૨૮

નાદરસાહ, ભરૂંચા, દિવેચા-ધાસવાલા એ ચાર^૧ રે;
 ડાકટર મુંબઈના જાણીતા-ખોલ્યા એકજ સાર. ૧૨૯
 કે “એહૂપર જસતી કાળે-જુલમ ગુંજરિયો ભાઈ રે;”
 “ફાવ્યા જો કે નથી કોઈપર-બદમાશો પછડાઈ.” ૧૩૦
 દીઠા નખના દાઘો પુશ્કલ-ફાટેલો લેખાશ રે;
 નેઓએ તો તપાસ તનની-કિધી હતી ઝટ ખાસ. ૧૩૧
 સિડની સ્મીઠે એથી ઉલટો-આખો આપ વિચાર રે;
 અકસમાત આ થયોછ એમજ-ખોલ્યા બાપોકાર. ૧૩૨
 જમશેદજી સોરાબજી એંટી-ખોલ્યા વાણી ખાસ રે;
 જેવાણના નિચલા સુખનોપર-કરજો મનથી ફ્યાસ. ૧૩૩
 “હોનારતને થોડે વખતે-સહેજ લાશથી દૂર રે;”
 “હું બાજૂપર ઉભો હતો ત્હાં-ગમમાં થઈ ચકચૂર.” ૧૩૪
 “મેકડરમોટ ખરે ત્હાં તુરતજ-ધરી માકનો હાથ રે;”
 “લાયો મહારીપાસ ત્હાર આ-વાત થઈ મુજ સાથ.” ૧૩૫
 “ખરડછ ગયલું પાટલૂનને-રંગ આંખનો લાલ રે;”
 “ફાટેલાં બદિયાન વિષે મેં-પુછિયા કેંક સવાલ.” ૧૩૬
 “મેકડરમોટની હાજરનાજર-ખોલ્યો કેદી ત્હાર રે;”
 “કે ટાવરમાં ખોજ સાથે-લડતાં દીઠી નાર.” ૧૩૭
 “આય એહુ તે બાઈ પડી છે-જુલેની મદદ સકાજ રે;”
 “જુલેમ ભરેજો હાલ મહારો-ખેશક થયોછ આજ.” ૧૩૮
 મેકડરમોટે એંટીના આ-સુખન સમજતાં વાર રે;
 જૂરી આગળ એથી જૂઠું-ખોલ્યો બાપોકાર. ૧૩૯

“એટીને મેં દિઠા નથી ને-નથી ખરી આ વાત રે;”
 “જેમાં સત એકબી સુખનના-નથી જત કે ભાત.” ૧૪૦
 તહોમતદારે નેક મનરાની-ના ઝટ કસમો ખાઇ રે;
 પોતાને બેધુનાહ જણાવી-દાદ ખરી બસ ચહાઇ. ૧૪૧
 અગણાત બીજા લેઇ સાખશી-ખતમ થયો આ કેસ રે;
 જેઓથી અજવાળું પડિયું-નહી એકબી રેસ. ૧૪૨
 બલેનીએ સાખશી સહૂનું-કીધું સાચું બ્યાનરે;
 કાબેલ્યતના સુખનોપર-જૂરીએ આપ્યું ધ્યાન. ૧૪૩
 તહાર પછી મસલત કરવાને જૂરી થઇ એકાંત રે;
 માલ્યામાલ્ય કિધી મસલત તો-મગજે રાખી શાંત. ૧૪૪
 એક વગર સહુ મતે ઠરાવ્યો-માફૂ ધૂનેહગાર રે;
 બેહુ જાણીનાં મહોત સખબ-કૂહેવાયો તકસિરવાર. ૧૪૫
 જૂરીનું મત સાંભળવાને-શું નર કે શું નારરે;
 કીડી માફક કકડી ચાલ્યાં-લોકો બાર હજાર. ૧૪૬
 હાર કટારે ગાડી ઊભી-રાત વખતથી આજ રે;
 લેડી જમશેદજી^૧ પણ આયાં-રાખી રૂડી દાજ. ૧૪૭
 શું આ બેહૂ પાક બાનું-હતી સહૂની બહેન રે;
 કે ગમગીન ચહેરે આવી-ઊભું મોઢું સેન? ૧૪૮
 બલેનીના મુખથી સાંભળતાં-જૂરીનો અભિપ્રાય રે;
 સહુ દિલમાં આરામ ખરો તો- નહી સમાયો જય. ૧૪૯
 તાળીઓની થાઇ ગરજના-દીધું લોકે માનરે;
 રૂડા આશિરવાદો આપી-સર્વ થયાં કુરબાન. ૧૫૦

ધન ધન બલેની ધન ધનસાફી-ધન તુજ હિમ્મત સાચરે;
 તેજ હીરો પરખઇ આચો-ઝાંખા • પડિયા કાચ. ૧૫૧
 આદિલ તહારો અમલ પુરાણો-રાખે સહુપર મહેર રે;
 આદિલ રાજે અદલ બિરાજે-જાણે સારૂ શહેર. ૧૫૨
 જુગજુગ જીવો ઝો જલેજર-વધજો તહારૂં નામ રે;
 આ જગમાં નેકીનાં કરવા-વધતાં તહારાં કામ. ૧૫૩
 ભોક કહેતે બેશક રખની-મરજી જાણો નેક રે;
 થાય અસત નહિ, કબૂ વિરૂધ જો-હોય હજારે એક. ૧૫૪
 કેદ કિધો બંદીખાનાંમાં-માકૂને તતકાળ રે;
 ખુનનો મુદ્દા જોઇ હરખિયાં-શું બુદ્ધાં શું બાળ. ૧૫૫
 થોડા દહાડા રહિને ઊભો-કીધો કૂપર પાસરે;
 માજિસટ્રેટ ઘણો પૂરાણો-કાબેદ્યતમાં ખાસ. ૧૫૬
 મેઇ સાખશી કહ્યું જોડું છું-મુદ્દામાં તો સાર રે;
 સેશનમાં માકૂને નોધ્યો-વડી અદાલત દ્વાર. ૧૫૭
 હાલ થયો હિંગામ આય, પાણુ-હતાં દીલ રંજૂર રે;
 કે સેશનમાં સાબિત કરવા-નથી સાખશી પૂર. ૧૫૮
 બીજી બિના બની બેશક જે-આય વખત દર્યાન રે;
 તહેનું બ્યાન કરૂંછ હવે હું-સમજો ચતુરસુજન. ૧૫૯
 પોલિસની બસ હાવી જિદથી-પૂર થયો પોકાર રે;
 ઉલટી પડિયાં તે ઉપ્પરતો-સહુ દેશી અખબાર. ૧૬૦
 “રાસ્ત,” “કચેસર,” “સમાચાર”-સાથે “જાંમે જમશેદ” રે;
 જહેની રાસ્ત દલીલો વાંચી-ઉપજ્યો મનમાં ખેદ. ૧૬૧ .

“જામેજમશેદ” ઇનામનો-કીધો સાચ પુકાર રે;
 નાણું ભરવા નેક ફંડમાં-હુમદિન પડિયાં બહાર. ૧૬૨
 રાજ થઇને અર્પણું કીધો-રોજનો કેં ભાગ રે;
 જાન દિલે કુરખાંન થયાં સહુ-નર ને નાર અથાગ. ૧૬૩
 મળિયા મિસ્કિન મજૂર સાથે-તાલેવર જરદાર રે;
 વિધવા ને સોહાસણ શાણી-ડળનારી લાચાર. ૧૬૪
 ઉલટ ધરી સહુ ભરવા લાગાં-શું અમીર શું રંક રે;
 દસ હજારનો સ્હેજ વખતમાં-લાવી મેળ્યો અંક. ૧૬૫
 ખૂની ને તહેના સાથીનો-ખોલે ભરમ તમામરે;
 તહેને રકમ બખશવા સાફ-કીધું આય ઇનામ. ૧૬૬
 સોરાખૂજના સુત અરદશર-કામદીન દિલનેક રે;
 એક તેવણે કિધો રવાને-પનદરસોનો એક. ૧૬૭
 અરજ કિધી કરનલ વિલ્સનને-કરવાને માહેર રે;
 કે ઇનામ તહેને મળશે જે-કરે ભરમ જાહેર. ૧૬૮
 પાછો વાળ્યો એક વિલ્સન-કરી મસ્લતો પૂર રે;
 “કે પત્તા કાજે ઇનામની-કેંબી નથી જરૂર.” ૧૬૯
 “વખતે ખૂરાં અસત ખોલશે-દખી લાલચ આય રે;”
 “ખેલુનાહ કેં માર્યા જશે-હંધો વળશે ન્યાય”. ૧૭૦
 કપડાંનાં ખંડલની ફહાંણી-હવે સાંભળો બહેન રે;
 જેણે પૂર ઉલટમાં લાવી-કીધાં મન ખેચેન. ૧૭૧
 “જામે”ના માલેક જહાંગિર-બહેરામૂજ મર્જખાન રે;
 કોઈએ આવી તેવણને-કહી ખેંચ્યું ધ્યાન. ૧૭૨

“ખૂનીનાં કપડાંનું ખંડલ-જુઓં ફલાણે ઠામરે;”
 “માર્વાડીને ત્યાં પડિયુંછે-આછે તેનું નામ”. ૧૭૩
 દાડ્યા જૂહાંગીર વિલસન પાસે-કરવા તુરત તલાશ રે;
 જોણે આપી કબૂલાત બસ-ધ્યાન આપવા ખાસ. ૧૭૪
 છપ્પન કલાક વહી ગયાને-આયો ખુદન^૧ શિતાબ રે;
 તે ખંડળ તો નહિ મળતુંકે-આપ્યો એમ જવાબ. ૧૭૫
 હાવા મોટા વિલમ વિષે આ-કિધી ખુલાસો તહાર રે;
 સાત હજાર રૂપિયાની ચોરી-ધરતાં લાગો વાર. ૧૭૬
 અજબ બિન્ને આ ગજબ ગુજરિયો-થયાં ખરે પામાલરે;
 ખમિયા ખેશે દુખપર ડહામો-ખોઈજનનો માલ. ૧૭૭
 આજ શુધીતો આ આરતમાં-ખરચી દ્રવ્ય અથાગ રે;
 ખેશોએ ખંતે ફીટાડ્યા-બદનામીના દાઘ. ૧૭૮
 નેક પસીનાનું ધન ખોયું-ખોયાં સુખ આરામ રે;
 તે સાથે મુદ્દો મેળવવા-કિધું પુલિસનું કામ. ૧૭૯
 ઉંઘ નહી કે ભૂખ મળે કે-નહિ દિનરાતે ચેન રે;
 ગરથ^૨ ગાંઠનું ખોઈ લીધું-માથાંપર દુખસેન. ૧૮૦
 જહાર “કચસરે હિન્દે” છાપી-આય બિના દુખકાર રે;
 તુરત રૂંડ તહેમાં ઉંઘડાયું-લાગો નહિ કે વાર. ૧૮૧
 ઘટતા ખરચો કરવા સહુએ-રકમ ભરી કે ખાસ રે;
 ભરિયું નાણું જૂહેવી જૂહેનાં-ગજવાંની ગૂજસ. ૧૮૨
 પરકોમોખી સાથ મળીને-દુખમાં લીધો ભાગ રે;
 ખેશ મિસાલે ગણિયાં સહુએ-સલગી દિલમાં આગ. ૧૮૩.

લોક જુઓ સહુ કહેવાં લાગાં-બની બહુ રડમેસ રે;
 કેમ હવે ફરશે જાહિરમાં-અરે આપણાં ખેશ ! ૧૮૪
 જિવથી જ્યાંદા બહાલાં ખેટી-મહોરદાર ન બહેન રે;
 કેમ હવે ઇજ્જતમાં ફરશે?-અરે દિવસ કે રેન ! ૧૮૫
 છૂપી ખોળો કરવા કાળે-બની કમીટી એક રે;
 જહેમાં ઉલટ ધરી ભેળાયા-નર ચાતૂર અનેક. ૧૮૬
 પોલિસની આ વર્તાણુંકની-આપી વિગતે યાદ રે;
 કીધી અરજ હાકમને તો-ચહાઈ રૂડી દાદ. ૧૮૭
 એક કમીશનથી આ ખુનની-તુરતજ કરવા ખોળ રે;
 અરજ ગુજરી પૂર દલીલે-કરી જતનથી તોલ. ૧૮૮
 મહોલ્લે મહોલ્લે રસ્તે રસ્તે-ઘેરો ઘેર બજાર રે;
 આ અરજપર સહિઓ જહારે-થઇ ચાલીસ હજાર. ૧૮૯
 તહારે લાઈ હેરિસની ઉપ્પર-કિધી રવાને બાધ રે;
 થોડે દહાડે જવાબ તહેનો-પડિયો બહાર છપાઇ. ૧૯૦
 સહુવાતે થઇ આ ગંજાવર-અરજ નામંજૂર રે;
 લખિયું કે બસ હાલ કમીશન-ની કે નથી જરૂર. ૧૯૧
 પૂરો જહાર થશે સેશનમાં-કેદીનો ઇનસાફ રે;
 નેઇ લેઇયું તહારે, હમાણાં-કરજો તજદી માફ. ૧૯૨
 ખ્રિષ્ટરાજની ખૂબી એછે-તપેછ જેથી નૂર રે;
 કેદીને ઇનસાફ શકના-લાલ મળે ભરપૂર. ૧૯૩
 કાયમ રૂહેજો વિકટોર્યાને-આદિલ ખ્રિષ્ટ ન્યાય રે;
 કે ખૂનીખી પૂર જબાની-વગર ન માર્યો જાય. ૧૯૪

સંશનમાં તો વકી મુજબનો-જીવો થયો ઇનસાફ રે;
કેદીને શક-લાલજ આપી-છોડી દીધો સાફ. ૧૯૫

ખૂની તો કેં નહિ મળિયોને-ગયાં મુક્તમાં જન રે;
ભરમ ઢાંકણે કરમ છુપાયું-જોઇ થયાં હેરાન. ૧૯૬

પોલીસે તો દિધી જખાની-સરી કેદિની નેમ રે;
સાચ બતાવી આય બાબદે-“કસૂરવંતી રહેમ.” ૧૯૭

સિડની સ્મિઠની ગ્વાહી ઉપર-મેળ્યો પુર વિશ્વાસ રે;
જડજ ફેરને વજન ખરેખર-તહેને આપ્યું ખાસ. ૧૯૮

ચાર પારસી તખીબની તો-નહી સાંભળી વાત રે;
માની લીધો પુર ઇતબારે-અકસમાતથી ઘાત. ૧૯૯

પણ જૂઓ આ ખેલ ખુદાનો-વહી ગયા કેં માસ રે;
નિકર ચલાવી આ બાબદની-ખે અખબારે ખાસ. ૨૦૦

લાંડનનાં વૈદક પત્રોએ-કુલ જહાંને મશહૂર રે;^૨
જહેનાં મત તો સત ફહેવાએ-રાસ્ત દલીલે પૂર. ૨૦૧

જેમ ચોકસી હેમ^૩ પારખે-માળી પરખે ઝાડ રે;
જોગ પારખે જોશી ગ્રહનો-વૈદ પારખે નાડ. ૨૦૨

તેજ મિસાલે આ વૈદક-પત્રોએ સાચ વિચાર રે;
છાપ્યા વજુદ ભરી તકરારે-લામ્બી ભરી કટાર. ૨૦૩

ચાર પારસી તખીબનાં, મત-કીધાં પુરમંજૂર રે;
સ્કિની સ્મિઠની દલીલ તોડી-તકરારે ભરપૂર. ૨૦૪

આય બનાવે લોક લાગણી-કીધી હવે સવાઇ રે;
અગનામાં જે તેલ મિસાલે-નિકળી ભડકું થાઇ. ૨૦૫

૧ આ સુખનો નામદાર જડજ ફેરનના છે. ૨ ખ્રિષ્ટિય મોડકલ.
જરનલ અને સેન્સેટ. ૩ સુન્ડ.

નેક અસ્લતે જ્યાદા દોડ્યો-નેક સહુનો ખ્યાર રે;
 તે બતાવવા જાહિરમાં કે-નેકો પડિયાં બહાર. ૨૦૬
 ક્યપુશરો કાપ્રાજી જહેની-કલમકસી નહિ સ્થેલ રે;
 તે સંગિતના પુરવીણે તો-ફહાડી રૂડી ખેલ. ૨૦૭
 ધનવંતાંની બક્ષિશ ધન છે-જ્ઞાની બક્ષિશ જ્ઞાન રે;
 સુન્નું રૂપું ખેલ્યાંનું-બીજાંનું રતન સમાન. ૨૦૮
 સદગુણવંતાં બેઠા બેઠી-ગાયનમાં ચાલાક રે;
 હિમ્મતથી સાથે લેઈને-ફરજ બજાવી પાક. ૨૦૯
 કીધું કિર્તન પાક સતીનું-ગાઈને વ્યાખ્યાન રે;
 જિવતાંને હયાં તૃપ્ત કરી, ત્યાં-રાજી કીધાં રવાન. ૨૧૦
 તે જલસાની ઉપજ ફંડમાં-ભરી બતાવી દાગ રે;
 તનમન ધન અરપણ કીધાં, આ-બેહુ સતીને કાજ. ૨૧૧
 સૌરોસિસ ફલખ જેમાં શોભે-બાનુંબોજ તમામ રે;
 ત્હેના સરનશીનનું છે, મિસ-એમા રૂઠડર નામ. ૨૧૨
 અરસ પરસના સ્નેહ સબબ સહુ-જહેમાં છે આમેજ રે;
 બાનુંબો જરથોશ્તી હિન્દૂ-મુસલમાન ઇંત્રેજ. ૨૧૩
 બીજે જલસો તેઓએબી-ધરી ઉમંગ અપાર રે;
 કીધો બીજાં સાથે લેઈ-કાબિલ નરને નાર. ૨૧૪
 દુખાડ્યો ઇંત્રેજેએ પાણુ-તે શુભ કામે ભાવ રે;
 પચરંગી રચનાએ બનિયો-જિન્નતનો દુખાવ. ૨૧૫
 ઇંત્રેજ બાનુંબો સાથે-મળી પારસાણ બહેન રે;
 ગાવા સારૂ ઉલટે ઊભું-જહાનું જેવું સેન. ૨૧૬

આ જલસાની પાણી ઉતપતી-તેજું રૂંડમાં ગોઠ રે;
 ધન છે આ બહાદૂર તમોને-કિરતી કાયમ રહેછે. ૨૧૭
 એતો સંધું બની ચુકું, પાણી-ગયો નહીં કેં બ્યાલ રે;
 રૂંચેતો તો ફરી કમીશનનો-બસ કિધો સવાલ. ૨૧૮
 લાઈ હેરિસને કબૂલાતની-ફરી આપવા યાદ રે;
 અરજ કિધી યાદીજ લખીને-પાછી માંગી દાદ. ૨૧૯
 નામંજૂર કિધી બસ તેબી-લખિયા કાંઈ કલામ રે;
 જેથીજખમીદિલ-કાગજપર-પડિયા હરફી^૧ હામ. ૨૨૦
 તોય નહીં કેં મૂગાં બેડાં-છોડી રૂડી હામ રે;
 વીસ હજાર રૂપૈયાનું-કીધું જાહેર ધનામ. ૨૨૧
 રૂંડ કમીટી મળી ફરીથી-જાણી રૂડી ફર્જ રે;
 ચુકરર કીધું વિલાયેતમાં-મોકળવાને અર્જ. ૨૨૨
 રાજતણા મુનશી જે રહેછે-વિલાયેતમાં તાંહ રે;
 રાસ્તી કાળે દાદ ઝરો ખુબ-હરદમ વહેછે જાંહ. ૨૨૩
 આકેબત શું બનશે તે તો-જાણે જગકરતાર રે;
 જિવતાં રહિશું તો જાણીશું-મૂવાં તો લાચાર. ૨૨૪
 આજશુધી જે બનિયું તહેનો-સાચો ફહેવા સાર રે;
 મોક લાગણીનો લીધો છે-મેં બેશક આધાર. ૨૨૫
 પંચ તહાં પરમેશ્વર રહેછે-એ છે ફહેવત સાચ રે;
 હીરા નહિ હીણાય કબૂલે-કોઈ કહેશે કાચ. ૨૨૬
 રૂંડાં કામે રૂડી હામે-રૂડી રાખી નમ રે;
 કલમ કસી છે રૂંડાં દીલે-જેમ લખાવ્યું તેમ. ૨૨૭.

મહોત મરજથી નહીં, બનચશે -અંતે તો હ્યાં કોઇ રે;
એવાં મહોતે મરો સહૂ કે-થાય નહીં બદગોઈ. ૨૨૮

ક્યાંમત રોજે સહુને જો ત્યાં-દેવો સાચ હિસાબ રે;
ગાંઠે પૂંજી બાંધે ઝડપથી-ચાલી જશે શિતાબ. ૨૨૯

પાપ મારશે, એમ જહારે-સમજે જન સહુકોઈ રે;
આ બદકારો ? કાંય પુરો છો ? કૂવો બાણી જોઈ. ૨૩૦

બેહૂ આય સતીના લેઈ-ખરો દાખલો નેક રે;
સત રાખીને પત જળવજ્રે-સુણો સજન દરએક. ૨૩૧

સ્વપના સરખાં સુખને સારૂ-ના બનતાં બદનામ રે;
દુખ સોસી પાણ નેકી કરજે-સફળ થશે સહુ કામ. ૨૩૨

જે આ ગરબી ગાઈ ચેતશે-કરશે દિલને સારૂ રે;
તહેની મહોટી તકસીરિબી-કરશે માલિક માફ. ૨૩૩

તનમનથી એહવાલ સાંભળી-રૂંડું રાખે ધ્યાનરે;
તહેનાં દુખ દરદો સહુ ટળશે-મળશે સુખ નધાન. ૨૩૪

રૂસ્તમજી બાટલીવાલાના-પુત નામે ફીરિજરે;
તહેની અદના કલમે ઉચકી-લીધો આ દુખ બોજ. ૨૩૫

મુંબઈ શહેર મુબારક જૂહેનો-નિજત જેવો બહારરે;
છહી જનેવારી અઢારસો-બાણું, બુધવાર. ૨૩૬

તે દહાડે ને તે ઠામે, આ-બ્યાન થયુંછ તમામરે;
લેઓ બહેનો હવે નમીને-પાક ખુદાનું નામ. ૨૩૭

